

PARTICIPACE STUDENTŮ OBORU ANDRAGOGIKA V PROFILACI NA ŘÍZENÍ LIDSKÝCH ZDROJŮ V NEZISKOVÉ SFÉŘE V OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Pavlišová Jana

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana PAVLIŠOVÁ**
Osobní číslo: **H10334**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů
v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Participace studentů oboru Andragogika v profilaci
na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře
v občanské společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti občanské společnosti, aktivního občanství a občanského vzdělávání.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního průzkumu metodou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENEŠ, Milan. Andragogika. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 135 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Občanské vzdělávání dospělých.

KOPECKÝ, Martin. Občanské vzdělávání dospělých v Evropě: Povaha, funkce a vybrané národní příklady [online]. 2011 [cit. 2012-11-22]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Občanské vzdělávání dospělých.

SMÉKAL, V., T. PROTIVÍNSKÝ, P. JARUŠEK, P. JANEČKOVÁ a F. HOTOVÝ. Analýza občanského vzdělávání dospělých [online]. Centrum občanského vzdělávání, Brno, 2010 [cit. 2012-11-22]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/obcanske-vzdelavani-dospelych>

PALÁN, Zdeněk. Základy andragogiky. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003, 199 s. ISBN 80-867-2303-8.

VAJDOVÁ, Tereza. Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje: zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, 119 s. ISBN 807204379x.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Kitliňská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2013**

Ve Zlíně dne 12. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 3. 2013

..... Paul Jozsa!

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Občanská společnost, aktivní občanství a participace občanů, občanské vzdělávání. To jsou pojmy navzájem se prolínající, doplňující a podporující. Všechny tyto pojmy jsou v současnosti aktuální na území Evropské unie, v níž je nastaven politický systém vládnutí, založený na demokratických principech a aktivním přístupu občanů. Tato práce má za cíl přiblížit čtenáři významy jednotlivých pojmů a vysvětlit, jaké vztahy mají k sobě navzájem i ke společnosti, ve které žijeme. Empirická část práce přináší komplexní pohled na participaci studentů oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře v občanské společnosti. Tito studenti jsou specificky připravováni na praxi v neziskové sféře, která se v současnosti stává klíčovým zprostředkovatelem občanského vzdělávání dospělých, které je nositelem občanských kompetencí přispívajících k aktivnímu občanství a participaci na veřejném životě, což zase posiluje občanskou společnost i nestátní neziskovou sféru jako jednu z hlavních forem občanské společnosti.

Klíčová slova: Občanská společnost, aktivní občanství, občanské vzdělávání dospělých, participace, demokracie, andragogika, sociální kapitál

ABSTRACT

Civil society, active citizenship and civic participation, citizenship education. These are the concepts of the interconnected, complementing and supportive. All these concepts are currently topical in the European Union, which is set in the political system of governance based on democratic principles and active citizens' access. This work aims to provide the reader the meanings of the terms and explain what relationship they have to each other and to the society in which we live. The empirical part brings complex view of the participation of students in the field of Andragogy profiling of human resources management in the nonprofit sector in civil society. These students are specially prepared for practice in the nonprofit sector, which currently is becoming a key intermediary of adult citizenship education, which is the carrier of civic competencies that contribute to active citizenship and participation in public life, which in turn strengthens civil society and non-profit sector as one of the main forms of civil society.

Keywords: Civil society, Active citizenship, Citizenship education, Participation, Democracy, Andragogy, Social capital

Děkuji především Mgr. Janě Kitliňské, PhD., za odborné vedení mé práce, její čas, ochotu, trpělivost, cenné rady a připomínky a za to, že mi umožnila na svých přednáškách provést dotazníkové šetření. Velký dík patří také mé rodině a všem, kteří mě podporovali a pomohli mi dojít až sem. A také děkuji všem spolužákům a studentům andragogiky ve Zlíně za spolupráci při dotazníkovém šetření.

„Občanská společnost, aspoň jak já jí rozumím, je prostě jednou z velkých příležitostí pro lidskou odpovědnost za svět.“

Václav Havel

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 OBČANSKÁ SPOLEČNOST	13
1.1 HISTORICKÝ EXKURZ DO VÝVOJE OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	13
1.2 KONCEPTY OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI.....	15
1.3 OBČANSKÁ SPOLEČNOST A DEMOKRACIE	17
1.4 VÝZNAM OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI V EVROPSKÉ UNII	19
1.5 VÝVOJ ČESKÉ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	20
1.6 VÝZKUM OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI V ČESKU.....	22
1.7 SHRNUÍ.....	23
2 FORMY PARTICIPACE V OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	25
2.1 POLITICKÁ PARTICIPACE.....	25
2.2 OBČANSKÁ PARTICIPACE.....	28
2.3 MOTIVACE K PARTICIPACI.....	33
3 OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	35
3.1 OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKU	35
3.2 DEMOKRACIE, AKTIVNÍ OBČANSTVÍ A OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	37
3.3 EVROPSKÁ UNIE A RADA EVROPY K TÉMATU VZDĚLÁVÁNÍ K AKTIVNÍMU OBČANSTVÍ.....	39
3.4 SHRNUÍ.....	39
4 ANDRAGOGIKA VE ZLÍNĚ	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	44
5.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	44
5.2 STANOVENÍ CÍLŮ VÝZKUMU A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	44
5.3 METODY SBĚRU DAT	45
5.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	46
5.5 METODY ZPRACOVÁNÍ DAT	48
6 ZPRACOVÁNÍ, VYHODNOCENÍ A INTERPRATACE DAT	49
6.1 FAKTOGRAFICKÉ ÚDAJE O STUDENTECH	49
6.1.1 Analýza výsledků	49
6.1.2 Shrnutí faktografických dat o studentech.....	55
6.2 POLITICKÁ PARTICIPACE.....	55
6.2.1 Volební politická participace	55
6.2.2 Nevolební politická participace.....	57
6.2.3 Nevolební politická participace v EU	67
6.2.4 Nevolební politická participace v komunitě	68
6.2.5 Shrnutí dat politické participace studentů zlínské andragogiky.....	71
6.3 OBČANSKÁ PARTICIPACE.....	74
6.3.1 Členství v organizaci občanské společnosti (OOS)	74
6.3.2 Dobrovolnictví v organizacích občanské společnosti	75

6.3.3	Dárcovství	76
6.3.4	Občanská participace v komunitě	77
6.3.5	Shrnutí občanské participace.....	81
6.4	OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ Dospělých A STUDENTI ZLÍNSKÉ ANDRAGOGIKY	83
6.4.1	Analýza výsledků	83
6.4.2	Shrnutí dat z oblasti občanského vzdělávání dospělých	86
6.5	SHRnutí A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	87
	ZÁVĚR	89
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	91
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	95
	SEZNAM OBRÁZKŮ	96
	SEZNAM GRAFŮ	97
	SEZNAM TABULEK.....	99
	PŘÍLOHA 1: DOTAZNÍK.....	101

ÚVOD

Rozvoj občanské společnosti je ve středu zájmu národních i nadnárodních společenství. Její rostoucí úlohu ve společnosti si všichni jasně uvědomují, přestože ne všichni se shodnou na jejím přesném vymezení. Problém vymezení občanské společnosti spočívá v tom, že občanská společnost je abstraktní pojem, který vznikl už kdysi v Antice a v průběhu dějin se jeho význam měnil v závislosti na geografické poloze té, které země, v závislosti na jejím historickém a sociokulturním vývoji a v závislosti na různých pojetích jednotlivými mysliteli.

Jak naznačuje výše uvedený citát bývalého prezidenta České republiky Václava Havla, tato práce se věnuje občanské společnosti jako projevu lidské ochoty a způsobilosti využít svá práva plynoucí z nastavených podmínek, stanovených Ústavou a zákony. Občanská společnost je zde pojímána jako společnost sebevědomých, autonomních, odpovědných, solidárních a iniciativních občanů, což je její největší hodnotou. Lze říct, že iniciativnost občanů v participaci ve společnosti, ve které žijí, výrazným způsobem ovlivňuje fungování takové společnosti. Síla občanské společnosti je zde chápána v participaci aktivních občanů, kteří disponují patřičným občanským vzděláním, kteří svoje občanské znalosti a dovednosti aktivně a odpovědně využívají při prosazování osobních i veřejných zájmů a tím přispívají ke kritičtějšímu, ale zároveň svobodnějšímu fungování demokratického politického systému. Čím více bude iniciativních občanů s kvalitnějšími občanskými kompetencemi, kteří budou aktivně participovat v občanské společnosti, tím rozvinutější a kvalitnější bude občanská společnost. K dosažení občanských kompetencí má přispívat občanské vzdělávání jako součást základního vzdělávání, ale také následné občanské vzdělávání dospělých.

První kapitola se věnuje samotnému pojmu občanská společnost, jeho vzniku, vývoji a současným konceptům. Přiblíženy jsou pojmy demokracie, občanství, participace a jsou zde naznačeny vztahy a souvislosti mezi těmito pojmy. Také se v této kapitole čtenář dočte o vývoji a současném stavu a problémech občanské společnosti v Česku a o výzkumech, kterými lze občanskou společnost posuzovat. Participace v občanské společnosti je v této práci sledována na úrovni jednak politické participace a jednak na úrovni občanské participace. Vládnutí v naší zemi, ale také v Evropské unii, je založeno na demokratických principech. Jedním z hlavních principů demokracie je, že lid je zdrojem veškeré státní moci. Tento princip lid uvádí do praxe především a nejčastěji formou volební účasti. Existuje ale

řada jiných způsobů, jak ovlivňovat veřejné dění jak politické, tak i dění občanské, to znamená dění ve svém okolí, které není právě politické. Mezi takové dění můžeme považovat například výpomoc při organizaci různých akcí v obci nebo pomoc nemocnému sousedovi. Blíže se jednotlivým formám politické a občanské participace věnujeme ve druhé kapitole. V této kapitole jsou uvedeny nejaktuálnější výsledky výzkumů provedených v jednotlivých oblastech participace v občanské společnosti. Třetí kapitola pojednává o občanském vzdělávání a o jeho úloze v rozvoji participace občanů v občanské společnosti. Kapitola čtvrtá podává informace o studijním oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře.

Praktická část této práce se věnuje participaci studentů studijního oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře ve Zlíně v občanské společnosti. Skupinu, na níž byl proveden výzkum, tvoří studenti prvního, druhého a třetího ročníku výše zmíněno oboru. Tento vzorek byl vybrán proto, že studenti k rozvoji občanské společnosti mohou přispívat jednak v roli lektorů občanského vzdělávání a jednak v roli účastníků působících v neziskové sféře, která přispívá ke stabilizaci, kultivaci a podpoře demokratických principů v občanské společnosti.

Cílem praktické části je zjistit, jakými způsoby a v jaké míře studenti zlínské andragogiky, jako potencionální nositelé občanského vzdělávání mezi dospělými jedince, které má vliv na rozvoj občanské společnosti a demokracie, participují v občanské společnosti. V rámci dotazníkové šetření jsme chtěli také zjistit, zda se studenti zlínské andragogiky domnívají, že je dostatečné povědomí o možnostech participace v občanské společnosti mezi občany a zda si myslí, že by byl o takové vzdělávání v jejich okolí zájem, a také, jestli mají studenti zlínské andragogiky zájem profesně se uplatnit v oblasti občanského vzdělávání dospělých. Praktická část začíná pátou kapitolou, která seznamuje čtenáře s metodologií výzkumu, použitého k dosažení stanoveného cíle. V šesté kapitole jsou zpracovány, interpretovány a zhodnoceny výsledky z dotazníkového šetření.

Hlavním cílem teoretické části této práce je seznámit čtenáře s pojmem občanské společnosti, vysledovat možnosti, jakými mohou občané participovat v občanské společnosti a odhalit vliv občanského vzdělávání v České republice na participaci v občanské společnosti. Hlavním cílem praktické části je zjistit do jaké míry participují v občanské společnosti studenti zlínské andragogiky, jako potencionální nositelé občanského vzdělávání, které přispívá k rozvoji občanské společnosti a demokracie.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBČANSKÁ SPOLEČNOST

„Skutečnost o občanské společnosti je příliš mnohoznačná na to, aby šla jednoduše napsat a její popis je naopak příliš mnohoznačný na to, aby zachytil skutečnost v její jednotě.“ (Müller, 2003, s. 16).

Přestože je pojem občanská společnost velice frekventovaný, jeho pojmání jednotlivci, a to z řad občanů i politiků, je značně rozdílné. Někdo si představuje občanskou společnost pouze jako synonymum společnosti občanů. Můžeme se setkat i s tím, že pro účely výzkumu je občanská společnost vymezena jako systém institucí nestátního neziskového sektoru z důvodu lepší měřitelnosti jevů.

Potůček chápe občanskou společnost „jako prostor jednání a sdružování mezi rodinou, trhem a státem“. Zahrnuje jednak řadu organizací, např. spolků, nadací, sdružení, školy, muzea apod. to je tzv. organizovaná občanská společnost. Kromě toho, ale do občanské společnosti spadá také neorganizované, neformální společenství a sítě, veřejná shromáždění a demonstrace a v neposlední řadě také samotní občané, jejich hodnoty, společenské normy a zvyklosti. (Potůček, 1997, s. 65 cit podle Skovajsa, 2010, s. 31)

Hodnota občanské společnosti podle Müllera tkví především v sebevědomých, autonomních, odpovědných a sebekritických občanech. Občanská společnost je založena na důvěře v abstraktní principy a vzájemná spolupráce i na nestejnorodých zájmech je možná pouze za dodržování slušného a zdvořilého jednání. I při nejostřejších rozporech by tedy měl být nejpřednější společný zájem na pokračování jednání. (Müller, 2003, s. 205)

Také Čepelka definuje občanskou společnost jako „společnost odpovědných, samostatných, solidárních, sebevědomých a iniciativních občanů, kteří se volně sdružují při sledování svých osobních anebo veřejných zájmů. Opakem je společnost nesvobodných, izolovaných či lhostejných lidí, kteří žijí ve svých obrněných domácnostech a tolerují maličká, všední zla, na nichž je založena moc totalitního státu, produkujícího zla veliká...“. (Čepelka, 2003, s. 17)

1.1 Historický exkurz do vývoje občanské společnosti

Význam a obsah pojmu občanská společnost se v historickém kontextu poměrně dost měnil. Od Antiky do konce 18. století pojem občanská společnost představoval synonymum pro stát a politickou společnost. Ale už v sedmnáctém století se začaly v myšlenkách autorů objevovat určité předpoklady ke vzniku moderního pojetí občanské společnosti.

Toto pojetí se začíná oddělovat od státu, ale zároveň stojí v protikladu k necivilizovanosti. Vyznačuje se slušností, vytříbeným chováním, obchodními dovednostmi, aktivním občanským životem a zřetelným morálním nábojem. Představuje ho zejména měšťanstvo a městský způsob života. (Dohnalová, Malina, Müller, 2003, s. 15, 16)

Odklon od politiky – Locke a Montesquie

Klíčovými mysliteli, kteří ovlivnili pohled na dnešní občanskou společnost, byli John Locke (1632-1704) a Charles-Louis de Secondat Montesquieu. Locke zakládá ideu nepolitické dimenze společnosti. Montesquieu (1689-1755) byl francouzský filozof, sociální myslitel, historik a spisovatel a jeden z představitelů francouzského osvícenství. Svým myšlením ovlivnil především tvorbu ústavních aktů, rozdělením moci na tři nezávislé složky, zákonodárnou, soudní a výkonnou. (Müller, 2003, s. 31)

Vývoj konceptu občanské společnosti se dále měnil a vyvíjel v kontextu různých historických, geografických, národních ekonomických, sociokulturních a politických souvislostí a tradic a filozofických idejí různých autorů.

Veřejnost a trh – Georg Wilhelm Friedrich Hegel

V Lockově tradici pokračuje Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) německý filozof, který je uváděn jako první, který občanskou společnost chápe jako rozdílnou od státu. Zavedl pojetí občanské společnosti jako sféry mezi rodinou a státem, kdy trh je jednou z jejích hlavních forem a druhou formou je veřejnost. Rozvíjí myšlenku, že moderní veřejnost se stává s rozpadem tradičních autorit nositelem veřejného mínění, kterým by se měla řídit vláda a z jeho racionálních názorů vycházet při svém jednání. Toto jednání musí být veřejné a veřejnou diskusí se má dojít ke konsensu. (Taylor, 1994, s. 24 cit. podle Dohnalová, Malina, Müller, 2003, s. 24)

Silná veřejnost je podle Hegela protiváhou politické a státní moci a zároveň její účinná kontrola. Tržní hospodářství považuje Hegel za klíčovou formu občanské společnosti. Ekonomika a tržní hospodářství se stávají prostředím, kde se lidé učí prosazovat svoje zájmy, ale zároveň jsou nuceni rozvíjet vlastnosti jako tolerance, sebedisciplína a odpovědnost. (Dohnalová, Malina, Müller, 2003, s. 25)

Alexis de Tocqueville a jeho pojetí demokratické společnosti

Alexis de Tocqueville (1805-1859), francouzský historik, sociální myslitel a politik v návaznosti na Montesquieua také připisuje v demokracii moc lidu, který se jednak účast-

ní voleb, ale který také tvoří protiváhu vlády pomocí občanských sdružení průmyslových, obchodních a hlavně intelektuálních a etických, která utvářejí morální klima společnosti a rozvíjejí veřejné mínění, které jediné legitimizuje činnost vlády. Tocqueville prosazuje myšlenku decentralizace státní moci, protože centralizace vede k apatii většinové populace z důvodu nedůvěry v to, že mohou něco změnit. Naopak decentralizace podporuje zájem jednotlivců o místo, ve kterém žijí a jejich občanský patriotismus, což je důležité v době, kdy upadá moc církve a křesťanství. Ve svém díle zdůrazňuje také úlohu nezávislých médií (v jeho době především novin) v podpoře svobody národa. (Müller, 2003, s. 56 až 62)

1.2 Koncepty občanské společnosti

Müller uvádí dva od sebe neoddělitelné koncepty občanské společnosti. Koncept empirický neboli strukturně-normativní a normativní neboli axiologicko-normativní koncept občanské společnosti, přičemž první uvedený vychází z rozdílných historických zkušeností formování různých konceptů a vztahuje se k teoretické diskusi o struktuře občanské společnosti. Druhý axiologicko-normativní koncept značí občanskou společnost jako systém principů, cílů a hodnot. (Müller, 2003, s. 16, 17)

Z hlediska strukturně-normativního konceptu Müller hovoří o sociokulturním přístupu k pojetí občanské společnosti. Tento přístup k občanské společnosti člení dále na tři její možná empirická pojetí. Generalistické, maximalistické a minimalistické. Generalistické pojetí občanské společnosti je „konkurenční k demokracii, přičemž lépe zahrnuje a realističtěji specifikuje své vlastní podmínky existence“. Zastánci tohoto pojetí tvrdí, že občanská společnost má moc a zodpovědnost, a že trh je neodmyslitelnou součástí občanské společnosti a občanská společnost je neodmyslitelnou součástí trhu. Rozvoj tržního hospodářství a snaha prosazovat své cíle vedly ke vzniku občanské společnosti, která má být zodpovědná za svůj osud. Maximalistické pojetí, které je blízké tomu generalistickému říká, že občanská společnost má deštníkový koncept – umbrella-like concept, který zahrnuje všechny instituce mimo rámec státu, zahrnuje tržní hospodářství a jeho instituce, veřejné mínění, vládu práva, politické strany, veřejné i soukromé asociace, nejrůznější formy společenské spolupráce, vytvářející závazky a zakládající vztahy důvěry – zjednodušeně řečeno, občanská společnost je společnost mínus stát. Mezi zastánce tohoto konceptu u nás patří Václav Havel a Petr Pithart. Třetím je minimalistické pojetí, to na rozdíl od předchozích dvou konceptů nezahrnuje do občanské společnosti trh a ekonomiku, pro-

tože občanská společnost by měla být založena na nesobeckých zájmech, což zájmy trhu převážně vylučují. (Müller, 2003, s. 67-69)

Určit přesné hranice občanské společnosti ve vztahu ke státu a trhu není prakticky možné, protože všechny tři oblasti se navzájem ovlivňují a doplňují.

Z pohledu axiologicko-normativního konceptu je občanská společnost vnímána jako součást demokracie. Mezi demokratickým státem a občanskou společností existuje vztah vzájemné závislosti charakterizovaný nepřímou úměrností. Čím větší vliv má stát, tím menší vliv má občanská společnost a naopak. V demokratické praxi se očekává partnerský vztah obou, jelikož demokratický stát je zapotřebí proti zneužívání svobody a občanská společnost zase na ochranu proti zneužívání státní moci. (Müller, 2008, s. 33)

Čtyři funkce občanské společnosti

Müller zmiňuje čtyři funkce, které se v moderním pojetí od občanské společnosti z normativní perspektivy očekávají. Jedná se o funkci ochrannou, legitimační, participační a integrační. Především by měla občanská společnost „utvářet jakýsi ochranný val proti možné rozpínavosti státní moci“. Tato rozpínavost bývá, jak potvrzuje evropská historická zkušenost, způsobena tendencemi k centralizaci státní moci ve jménu vyšší efektivity a akceschopnosti. Dále občanská společnost vytváří společenské zdroje politické moci a tím slouží k legitimizování státu a jeho vlády tím, že vláda si musí získat důvěru lidu. V opačném případě občanská společnost umožňuje lidu vyměnit tuto vládu v případě nedůvěry a nespokojenosti. Dochází zde k hledání, pojmenovávání a ověřování společenských hodnot, zájmů a priorit. Další funkcí je umožnění efektivnější participace občanů ve věcech veřejných a ve veřejné správě. Výhodou této funkce je, že zájmové skupiny občanské společnosti mohou díky tomu, že se zajímají o konkrétní problémové oblasti a jsou nestranné a nezávislé, poskytnout vládě a veřejnosti informace „zespoda“ a vystihnout kritické aspekty problémů a navrhnout objektivnější a smysluplnější řešení. V neposlední řadě se očekává, že v občanské společnosti dochází k integraci zájmů a názorů a vytváření vztahů loajality a přináležitosti a uvědomění si nutnosti spojení více lidí v prosazování společného zájmu. A i když požadavky nebudou momentálně realizovány, naše názory byly vyslyšeny a v budoucnu se k nim můžeme vyjádřit. (Dohnalová, Malina, Müller, 2003, s. 25, 26)

1.3 Občanská společnost a demokracie

Jak vyplívá z textu, tak mezi občanskou společností a demokratickým politickým systémem panuje vztah, který tento systém dotváří a usměrňuje. K tomu mu slouží nástroje vymezené úmluvami na národní i nadnárodní úrovni. Demokracie, zjednodušeně chápáno, je vládnutí lidu. Je to politický systém, ve kterém fungují principy, kterými lid vládne a řídí společnost. Mezi tyto principy patří především pravidelné svobodné volby, veřejné mínění, dodržování základních lidských práv a svobod, rovnost před zákonem i v politice, ochrana menšin. Předpokladem fungující demokracie je princip rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, přičemž všechny tři složky jsou na sobě nezávislé a navzájem se kontrolují, aby státní moc nebyla zneužita proti občanům. Občanská společnost svými funkcemi ochrannou, legitimační, participační a integrační, slouží ke korigování demokratického politického systému. Díky tomuto systému se jednotlivci mohou formálně nebo neformálně sdružovat, aby prosadili své zájmy, které nejsou hlasem jednotlivce na politické úrovni vyslyšeny.

Občanství

„Svoboda je jedna strana mince, na jejíž druhé straně je zodpovědnost.“

Václav Havel

Občan v užším pojetí znamená sounáležitost s určitou skupinou, obcí nebo státem. V širším pojetí být občanem dává jedinci nejen záruku určitých práv, ale zároveň ho zavazuje k plnění povinností plynoucích mu vůči společnosti, ve které žije.

„Občanství není jen vyjádření statusu člověka – občana, ale i příležitostí k jednání a spolupráci s ostatními občany.“

Martin Kopecký (2010, s. 7)

Jedinec může nabýt občanství a tím se stát občanem České republiky nejběžněji narozením, pokud je alespoň jeden z rodičů občanem ČR, dále osvojením, je-li alespoň jeden z osvojitelů občanem ČR. Další možnosti jsou vymezeny v zákoně č. 40/1993 Sb. Na každého člověka na území ČR se vztahuje dokument *Všeobecná deklarace lidských práv* přijatá Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948, která zajišťuje základní občanské svobody a právo na zákonnou ochranu bez ohledu na pohlaví, rasu, náboženství, majetek, původ, politické přesvědčení. Tento dokument je součástí ústav v mnoha zemích světa, Českou republiku nevyjímaje. Součástí ústavního pořádku České republiky, je *Listina základ-*

ních práv a svobod, která na rozdíl od výše zmíněné Všeobecné deklarace lidských práv v sobě zahrnuje i práva politická, která jsou vázána na státní občanství. Mezi politická práva patří svoboda projevu slovem, písmem, tiskem i jinými způsoby (v současnosti je aktuální například internet a sociální sítě), dále právo na informace, přístup k nim a jejich svobodné vyhledávání a využívání a nepřípustnost cenzury. Dalším právem je právo petiční, právo pokojně se shromažďovat a svobodně se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích. Občané mají také právo podílet se na správě veřejných věcí buď přímo, nebo volbou svých zástupců v pravidelných volebních lhůtách stanovených zákonem. Podmínkou všech politických práv je, že nesmí porušovat základní práva a svobody druhých ani k jejich porušování pobízet. (Česko, 1993)

Participace

Participací v širším smyslu slova rozumíme spoluúčast občana na veřejném dění, kterým toto dění může ovlivňovat. V současnosti se pojem participace využívá hojně v užším pojetí v souvislosti s využíváním politických práv plynoucích z listiny základních práv a svobod k ovlivňování veřejného života. V tomto případě jde o politickou participaci. Participovat v podmínkách České republiky v plné šíři mohou všichni její občané od dovršení plnoletosti tj. od osmnácti let, mimo osob, které jsou zbaveny způsobilosti k právním úkonům. Obdobně to platí i pro participaci v Evropské unii. Existují i určité formy participace mládeže (například na školské půdě), jejichž cílem je především rozvoj občanských kompetencí jejich účastníků a uvědomění si svého postavení a role ve společnosti.

Aktivní občanství a jeho nástroje

Aktivní občanství můžeme charakterizovat jako potenciál a využívání příležitostí k participaci ve veřejném životě. Tato participace může probíhat na úrovni politické formou voleb nebo nevolebními politickými aktivitami nebo na úrovni občanské.

Kopecký uvádí za možné indikátory aktivního občanství například využívání voličského práva, dobrovolnickou práci v organizacích a sítích organizování komunitních aktivit, participaci na životě politických stran, zájmových skupin, nenásilných formách protestů a účast ve veřejných diskusích. (Kopecký, 2010, s. 8)

Mezi politické nástroje aktivního občanství podporované vládou České republiky lze řadit politická práva plynoucí z Listiny základních práv a svobod. Tato práva, jak bylo uvedeno výše, jsou vázána na státní občanství. Patří mezi ně především právo volit, dále právo na svobodu projevu slovem, písmem i dalšími způsoby a na informace, petiční právo

ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu, právo pokojně se shromažďovat, svobodně se sdružovat a zakládat politické strany a politická hnutí. Dále právo občanů podílet se na správě veřejných věcí a to buď přímo, nebo svobodnou volbou svých zástupců a právo na přístup k voleným a jiným veřejným funkcím za rovných podmínek. Všechna tato práva a svobody lze omezit zákonem, pokud je to nezbytné pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Obdobné možnosti politické participace existují i na úrovni Evropské unie.

Otázkou také pro občanské vzdělávání dospělých je, do jaké míry občané tyto možnosti znají a do jaké míry jsou ochotni a připraveni je používat.

„Svoboda znamená odpovědnost – proto se jí většina lidí bojí.“

George Bernard Shaw

1.4 Význam občanské společnosti v Evropské unii

Občanská společnost je ve vyspělých demokratických zemích západní Evropy považována za záruku svobody a demokracie. Pomáhá k vyladění nedostatků současného demokratického politického systému postavenému na soutěži politických stran, do kterého občan pouze občas zasahuje, nejčastěji prostřednictvím svobodných voleb. Aktivní zapojení občana do dění ve veřejném životě také přispívá jeho pocitu důležitosti v ovlivňování dění a změn ve společnosti. Z principu demokracie vychází také politický systém Evropské unie, pro kterou je problematika aktivního občanství na evropské úrovni v současnosti aktuální.

Myšlenka evropské integrace vychází z toho, že pro jednotlivé státy je čím dál obtížnější, ne-li nemožné, zvládat samostatně problémy, které přinášejí globální i demografické změny a digitální revoluce, které ohrožují sociální soudržnost. Podle Müllera je rozvoj celoevropské občanské společnosti nezbytný, chtějí-li Evropané úspěšně zvládat tyto problémy. (Müller, 2009, s. 13)

Evropská komise definuje občanskou společnost jako prostor, který zahrnuje například nevládní organizace, sociální partnery, profesní sdružení, charitativní organizace, sdružení spotřebitelů, náboženské společnosti i sdělovací prostředky, je nedílnou součástí evropského veřejného života. Tento prostor podporuje dialog s institucemi, aktivní zapojení občanů do realizace evropských politik a hájí tak zájmy občanů Evropské unie. (Evropská komise: Zastoupení v České republice, 2010)

Občan v EU

Občanem Evropské unie se stává automaticky každý občan členské země EU. Pro občany Unie plynou práva a povinnosti občanství jejich země a jsou doplněny, rozšířeny ještě o práva a povinnosti Unie, například možnost volně se pohybovat a pobývat ve členských zemích a možnost studia, práce nebo podnikání v jiném členském státě. Rok 2013 vyhlásila Evropská unie jako **Evropský rok občanů**. Tento rok má být věnován evropskému občanství a hledání potenciálů a možností k aktivnímu využívání občanských práv v rámci Unie a odstraňování bariér, které brání ve využívání těchto práv. Z výsledků výzkumů veřejného mínění podle Euroskop.cz vyplívá, že občané mezi časté příčiny nevyužívání těchto práv uvádějí byrokratické překážky a nedostatek informací. Proto se tento rok bude konat široká informační kampaň na úrovni celé Unie, která bude prováděna Evropskou komisí a kterou budou doplňovat činnosti prováděné členskými státy. V České republice se tohoto úkolu chopila Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády České republiky, která hodlá tento rok využít k pořádání seminářů, konferencí, soutěží a dalších akcí, jejichž cílem bude seznámit účastníky s potenciálem evropského občanství a možnostmi využívání práv spojených s tímto institutem. (Euroskop.cz, 2013)

1.5 Vývoj české občanské společnosti

Skovajsa a Dohnalová vážou vznik a vývoj občanské společnosti na rozvoj demokracie a svobody jedince a uznávání základních i všeobecných lidských práv. Tento politický posun od feudalismu k demokracii se odehrává v naší společnosti zhruba posledních 200 let, vyjma dobu totality v první polovině dvacátého století, kdy byl tento rozvoj utlumen. (Skovajsa, 2010, s. 16, 17)

Podle Müllera ve vývoji české občanské společnosti existují tři významné historické milníky, které zásadně ovlivnily její další rozvoj a směřování. První období začíná rozpadem feudalismu zhruba od poloviny 19. století, přičemž do roku 1918 se česká občanská společnost formovala v rámci Rakousko-Uherské monarchie a od roku 1918 v rámci samostatného Československého státu. Ve druhém období, rok 1938 odstartoval pro mladý stát i jeho rozvíjející se občanskou společnost sérii neblahých událostí, které příznivý vývoj na dalších 50 let „částečně“ utlumily. Po roce 1989 občanská společnost začíná pomalu, ale svobodně přecházet k demokracii. Po převratu neexistovaly u nás předpoklady pro fungující občanskou společnost, a přestože zde existuje právní stát i tržní hospodářství a množství institucionalizovaných spolků a organizací, tak fungující občanská společnost

zatím za poměrně příznivě legislativně nastavenými podmínkami zaostává. (Müller, 2003, s. 18 až 21)

Za největší hrozby rozvoje české občanské společnosti považuje Müller jednak probuzené etnické vášně, které dřímaly po celou dobu totality a po letech dostaly šanci rozbujet, což se stává problematické v době globalizačních procesů a nutné vzájemné tolerance a pochopení. Další bariérou v rozvoji občanské společnosti je krize důvěry a ustrašenost společnosti, nedůvěřivost plynoucí především z nedůvěry v sebe sama a ze strachu nést zodpovědnost za svá rozhodnutí. (Müller, 2003, s. 202 až 210)

„Žádná demokracie nemůže bez důvěry fungovat.“

(Giddens, 2000, s. 82 cit. podle Müller, 2003, s. 210)

Nedůvěřivost společnosti v sebe sama a ve svoji sílu měnit dění je dědictvím dlouhých let vládnutí totalitního režimu. Po roce 1989 se česká společnost nedůvěřivě stavila k novým systémům. Situace s netransparentní privatizací, neefektivností soudů, klientelismus a korupce na důvěřivosti občanům také nepřidali a dodnes nepřidávají. Občané jsou apatičtí a to vede k tomu, že jsou neinformovaní, protože nemají ani zájem ani snahu si potřebné informace dohledávat a zjišťovat, co se kolem nich děje, ani potřebu jakkoliv do tohoto dění zasahovat. Občané neznají a neumějí využívat svých základních legislativně ukotvených práv k prosazování svých zájmů. Bezvýchodnost situace navíc vyplývá z nedůvěřivého prostředí, kde důvěřivci, dodržující abstraktní pravidla demokratického politického systému, jsou považováni za naivní a omezené hlupáky a ctností se stává schopnost zneužívání nastaveného systému, což vede k dalšímu prohlubování krize důvěry (Sztompka, 1998, s. 206 cit. podle Müller, 2003, s. 210).

Cestu z této krize vidí Sztompka především v úloze státu a vlády, která musí zabránit pochybnostem a nejistotám v oblasti zvrátitelnosti demokratického systému. Musí lidi ujistit, že jejich zástupci vědí, co dělají. Musí dbát na vládu práva, dodržování ústavnosti a na účinné soudnictví. Dále musí garantovat jistoty občanů a jejich lidská práva, zajistit přístup k nezávislým, svobodným informacím a podpořit pluralismus ve veřejné správě. (Sztompka, 1998 cit. podle Müller, 2003, s. 210 až 214)

Další úlohu podle Müllera (2003, s. 215) hraje instituce rodiny, která u dítěte utváří předpoklady pro rozvoj důvěry a otevřenosti.

Další z cest jak zvýšit důvěru jednotlivců v sebe sama je občanské vzdělávání dospělých, které může doplnit informace a upevnit postoje v mnoha oblastech, které ovlivňují četnost a kvalitu participace občanů v občanské společnosti jak na politické tak na občanské úrovni.

1.6 Výzkum občanské společnosti v Česku

Skovajsa (2010, s. 119 až 129) uvádí řadu možností jak měřit velikost občanské společnosti, od počtu členů a zaměstnanců v organizacích občanské společnosti, přes dárcovství, dobrovolnictví, až po participaci občanů v politickém životě. Občanská společnost se dá měřit různými metodami (kvalitativně i kvantitativně) z různých hledisek (struktura, členství, občanské aktivity, apod.) a na různých úrovních (stát, oblast, komunita, jedinec).

Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje

Nejkomplexnější informace o stavu české občanské společnosti přinesl výzkum v roce 2004 Civil Society Index (CSI) pro Českou republiku. Tento výzkum byl realizován Nadačí občanské společnosti (NROS) ve spolupráci s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze (FHS UK). Autorem koncepce a metodologie výzkumu je mezinárodní nevládní organizace CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation. Dotazníkové šetření na reprezentativním vzorku 1018 respondentů provedla společnost STEM. Zprávu z tohoto projektu zpracovala Tereza Vajdová (2005) v publikaci *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*. Tento výzkum využívá 74 sledovaných indikátorů v různých oblastech a využívá několik výzkumných metod. V této studii je občanská společnost posuzována z hlediska struktury (např. počty členů, velikost dárcovství a dobrovolnictví, lidské a finanční zdroje organizací), dále z hlediska vnějšího prostředí, v němž občanská společnost existuje a funguje, z hlediska hodnoty praktikované a podporované občanskou společností (demokracie, tolerance a ochrana přírody v praxi organizací OS a jejich propagace ve společnosti) a z hlediska vlivu aktérů občanské společnosti (jak organizace občanské společnosti působí na celospolečenské zájmy). (Vajdová, 2005, s. 16, 17)

Sociální kapitál, participace občanů a občanská společnost

Jednou z dimenzí měření občanské společnosti může být sociální kapitál. Andryšová se ve svém příspěvku v elektronickém časopise *Acta politica* zabývá zkoumáním občanské společnosti za využití teorie sociálního kapitálu. Sociální kapitál je pojem, který označuje

vazby mezi lidmi a pravidla a normy, které mezi jednotlivci fungují. Tato teorie vznikla na začátku 20. století a využívá se ve výzkumech politologických, sociologických, ale i ekonomických. Klíčovým autorem, který v 90. letech použil teorii sociálního kapitálu ve svém výzkumu občanské participace, je americký politolog Robert Putnam. Jeho kvantitativní přístup je však vystaven kritice především proto, že nezohledňuje aspekty, které není možné měřit kvantitativně, například historickou souvislost apod. Andrýsová ve svém příspěvku shrnuje několik charakteristik sociálního kapitálu, na kterých se shodli různí autoři. Za zásadní aktiva společnosti považuje společenské sítě, hodnoty, normy a schopnost občanů se spolčovat a koordinovat. Aby tato aktiva mohla vzniknout, musí ve společnosti panovat důvěra, tolerance a pravidlo reciprocity, teda vzájemné prosociální jednání. Tato aktiva zpravidla přináší pozitivita, která plynou ze vzájemné spolupráce. Při výzkumech a interpretaci výsledků je ale nutno brát v potaz to, že sociální kapitál může mít i negativní dopad na celou společnost (skupinky s cílem, který nevede ke společenskému dobru, např. korupce, extrémistická hnutí apod.). (Andrýsová, 2012, s. 62)

Aktivity občanské společnosti aneb participace občanů

Putnam hovoří o aktivitách občanské společnosti jako o participaci občanů a dělí ji do dvou kategorií. Do kategorie politické participace zahrnuje politickou znalost a zájem o politické dění. Z praktického hlediska se jedná například o členství v politické straně, podpis petice, účast na setkáních zastupitelstva, kandidatura ve volbách, volební účast, apod. Další kategorií je občanská participace (občanské iniciativy). Do této kategorie zahrnuje členství v dobrovolných asociacích a dělí ji do tří skupin: náboženské, pracovní a společenské, občanské a volnočasové komunity (Putnam, 2000, s. 48-49 cit. podle Andrýsová, 2012, s. 64, 69). Andrýsová členění druhé Putnamovi kategorie upřesnila na skupiny participace náboženské, pracovní, společenské a volnočasové, dobrovolnické a filantropické. Význam druhé kategorie spočívá v tom, že v každé ze skupin dochází k navazování kontaktů a rozvoji a ovlivňování občanských dovedností. (Andrýsová, 2012, s. 65, 66)

1.7 Shrnutí

Občanská společnost je oblast sociálního světa, ve kterém se lidé formálně nebo neformálně sdružují, nebo i jednotlivě, však v rámci společnosti, konají aktivity za účelem prosazování svých nebo kolektivních zájmů a plnění různých cílů. Toto dění je podpořeno demokratickým systémem, který uznává hodnoty občanské svobody, což umožňuje jedin-

cům a skupinám zasahovat do dění v tomto systému. Podmínkou pro to, aby občanská společnost byla opravdu občanskou, je, aby prosazovala pozitivní zájmy a hodnoty, které nejsou v rozporu se základními lidskými právy a svobodami. Zároveň je nezbytné, aby jedinci tato svá práva a povinnosti znali a využívali.

Pro demokratickou společnost je občanská společnost důležitá tím, že pomáhá usměrňovat státní moc v souladu s veřejným míněním a tím, že dotváří politický i sociální systém založený na vládě a participaci občanů. Demokracie je pro občanskou společnost důležitá tím, že umožňuje jednotlivcům i skupinám svobodně zasahovat do politického i sociálního dění různými formami participace. Z těchto důvodů se rozvoj občanské společnosti stává klíčovou otázkou pro země Evropské unie, které jsou na tomto demokratickém principu založeny a také pro samotnou Unii, která na tomto principu funguje.

Občanská společnost nemůže existovat a fungovat bez aktivních občanů, kteří se vyznačují určitými rysy, mezi které patří solidarita, aktivita, určitá míra sebevědomí, ale také musejí disponovat nezbytnými znalostmi a dovednostmi, pokud hodlají ovlivňovat veřejné dění.

V současnosti je kladen stále více důraz na aktivní občanství a občanskou participaci. Jedinec má přebírat zodpovědnost za svoje jednání a má se aktivně podílet na veřejném životě. Tyto snahy o zvýšení zapojení občanů do veřejného dění jsou vyvolány událostmi ve společnosti na státní i evropské úrovni. Například z hlediska zajišťování sociálních služeb dochází k tomu, že z důvodu demografického vývoje stát už nebude zvládat plnit roli „sociálního garanta“, kterou ve středověku zastávala církev, a kterou později převzal na svá bedra. Ve všech zemích Evropské unie dochází ke stárnutí populace. Tato a další zásadní změny pravděpodobně povedou k tomu, že řadu tíživých životních situací budou muset v budoucnosti lidé řešit vzájemnou svépomocí.

Politická participace jedinců má přispívat ke spravedlivému demokratickému vládnutí. Lidé se musí naučit spoléhat sami na sebe, naučit se využívat prostředků, které jim státní a evropský institut nabízí, ale tyto prostředky nezneužívat. Musí se naučit přebírat zodpovědnost za svá rozhodnutí a jednání. Aktivní občanství je jedním z významných cílů politiky celoživotního učení Evropské unie. Aktivní občan má disponovat občanskými kompetencemi, které jsou obecně děleny na znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty, k jejichž rozvoji může výrazným způsobem přispět občanské vzdělávání.

2 FORMY PARTICIPACE V OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Jak už bylo uvedeno výše, může se participace občanů dělit na participaci politickou nebo občanskou. Mezi projevy politické participace se řadí využívání politických práv (členství v politické straně, podpis petice, účast na setkáních zastupitelstva, využití volebního práva aktivního, které znamená, že občan smí volit, a volebního práva pasivního, které znamená, že občan smí kandidovat a být volen.). Občanská participace zahrnuje členství v dobrovolných asociacích a může se členit na skupiny participace náboženské, pracovní, společenské a volnočasové, dobrovolnické a filantropické.

V této kapitole budeme pojednávat o výzkumech v jednotlivých oblastech participace v ČR a z těchto informací budeme vycházet ve zpracování praktické části textu.

Pro účely této práce a z důvodu možnosti srovnání výsledků našeho výzkumu s nejaktuálnějšími dostupnými daty a výsledky výzkumů v daných oblastech na celorepublikové úrovni jsme přistoupili k následujícímu členění forem participace v občanské společnosti. Politickou participaci sledujeme na úrovni komunitní, státní a na úrovni Evropské unie a dělíme ji na volební a nevolební politickou participaci. Občanskou participaci sledujeme z hlediska zapojení do organizací občanské společnosti, dále z hlediska zapojení se do komunitních aktivit a z hlediska dárcovství a dobrovolnictví.

2.1 Politická participace

Volby

Aktivní volební právo (neboli právo občana volit) jako projev politické participace je u nás nejpreferovanější formou vyjádření politického názoru. Tato forma politické participace se pravidelně opakuje, je také nejvíce sledována a výsledky jsou podrobně zpracovány.

Volby do Evropského parlamentu se konají každých pět let. Poslední volby do Evropského parlamentu, proběhly v roce 2009. Těchto voleb se zúčastnilo **28,22 %** voličů z ČR. (Volby, 2013)

V následující tabulce č. 1. je souhrn voleb konaných na úrovni státní, krajské i obecní politiky od roku 2010, spolu s procentuální účastí. Volby do senátu probíhají jednou za dva roky vždy souběžně buď s volbami do krajských zastupitelstev, nebo do obecních zastupitelstev. Volby do zastupitelstev probíhají jedenkrát za čtyři roky. Volby do Poslanecké

sněmovny probíhají také jednou za čtyři roky. Od roku 2013 máme v Česku nově možnost zvolit si jednou za pět let prezidenta přímou volbou. (MVČR, 2013)

Volby v ČR od roku 2010	Účast v %
První přímá volba prezidenta, která proběhla 11. a 12. ledna 2013 (1. kolo)	61,31
Volby do zastupitelstev krajů současně s prvním kolem senátních voleb, které proběhly 12. a 13. října 2012 (1. kolo)	34,9
Volby do zastupitelstev obcí současně s prvním kolem senátních voleb, které proběhly 15. a 16. října 2010 . (1. kolo)	44,59
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které proběhly 28. a 29. května 2010 .	62,6

Tabulka 1: Volby v ČR od roku 2010 (včetně) a volební účast v % (Volby, 2013)

Nevolební politická participace

Mezi formy nevolební politické participace patří například podpis petice, kontaktování politika, zapojení se do veřejné debaty, účast na demonstracích, stávkách, a další řada aktivit, které je možné využít k prosazení zájmů nebo k potlačení problémů. S podobnými typy politické participace je možné se setkat i na evropské úrovni. Tyto aktivity již nejsou u nás tak důkladně a pravidelně sledovány jako aktivní volební právo, protože probíhají zpravidla neplánovaně, neočekávaně.

V souvislosti s výzkumem občanské společnosti provedla v této oblasti šetření na reprezentativním vzorku 1018 obyvatel ČR starších osmnácti let metodou kvótního výběru společnost STEM v roce 2004. Toto šetření bylo součástí mezinárodního výzkumu Index občanské společnosti. Organizace STEM se zaměřila pouze na tři formy nevolební participace a to podpis petice, kterou podle šetření v posledních pěti letech podepsalo 43 % obyvatel starších osmnácti let, dále protestní demonstrace, které se zúčastnilo 14 % lidí a článek do novin nebo časopisu, který napsalo 12 % obyvatel. Za posledních pět let se 48 % občanů ČR zúčastnilo alespoň jedné z těchto aktivit. (STEM, 2004)

Aktivity nevolební politické participace jsou souhrnně sledovány ve výzkumech European Social Survey (ESS). S těmito výsledky z roku 2004 pracovala v roce 2006 Vlachová a Lebeda. ESS zahrnuje do aktivit nevolební politické participace následující aktivity: kontaktování politiků, práci v politické straně nebo aktivistické skupině, práci v jiné organizaci či sdružení, darování peněz politické straně či skupině, vystavení znaku nebo nálepky kampaně, koupi zboží, podepsání petice, bojkot zboží, účast na legální demonstraci a účast na nelegálním protestu. (Vlachová, Lebeda, 2006, s. 11 až 34)

Klíčová informace pro občanskou společnost plyne z procenta občanů, kteří neparticipují vůbec, jsou tzv. politicky apatičtí. Další zajímavou informací je kolik aktivit připadá na jednoho participujícího občana, případně kolik aktivit připadá průměrně na každého občana. Tyto informace přináší tabulka č. 2. převzatá od Vlachové a Lebedy (2006), kteří se zabývali srovnáním nevolební politické participace v zemích Evropy na základě výsledků ESS z roku 2004. Z této tabulky můžeme vyčíst, že v roce 2004 bylo v Česku 46,18 % obyvatel, kteří se nezúčastnili žádné akce nevolební politické participace. Ti, kteří participovali, tak učinili v posledních 12 měsících. To znamená, že v ČR bylo 53,82 % lidí, kteří využili alespoň jednu z aktivit vymezených ESS za posledních 12 měsíců. (Vlachová, Lebeda, 2006, s. 19 až 21)

	podíl vůbec neparticipujícího obyvatelstva (v%)	průměrná míra participace na jednoho participujícího obyv.	průměrná míra celkové participace
Norsko	26,57	2,72	1,99
Švédsko	22,81	2,57	1,98
Švýcarsko	30,16	2,78	1,94
Finsko	28,25	2,45	1,76
Francie	37,26	2,62	1,64
Dánsko	32,20	2,32	1,57
Německo	36,66	2,48	1,57
Lucembursko	35,57	2,43	1,56
Rakousko	41,65	2,65	1,55
Velká Británie	35,48	2,35	1,52
Belgie	38,60	2,39	1,47
Irsko	45,75	2,42	1,31
Nizozemsko	46,91	2,15	1,14
Česko	46,18	2,09	1,12
Španělsko	58,94	2,71	1,11
Itálie	67,61	2,37	0,77
Slovinsko	69,12	1,81	0,56
Řecko	73,50	2,10	0,56
Portugalsko	77,17	2,32	0,53
Polsko	72,75	1,91	0,52
Maďarsko	74,54	1,93	0,49
Souvislost s celkovou participací	$r = -0,980^{***}$	$r = 0,785^{***}$	

*Tabulka 2: Apatie a aktivita v politické participaci v jednotlivých zemích Evropy
(Vlachová, Lebeda, 2006, s. 20)*

Ve stejném roce probíhal také výzkum STEM, který uvádí, že 48 % občanů využilo některou ze tří možností: petice, protest nebo kontakt do médií alespoň jedenkrát za posledních pět let. Dalo by se očekávat, že procento participujících bude vyšší u výsledků společnosti STEM, protože byl zaměřen na delší časový úsek – pět let. Výsledky výzkumu společnosti STEM jsou nižší patrně proto, že do výzkumu byl zařazen výrazně menší výčet nevolebních politických aktivit.

2.2 Občanská participace

Občanská participace se dá popsat jako spoluúčast na životě určité komunity, ať už se jedná o obec, nebo o skupinu v rámci organizace občanské společnosti nebo skupinu, kterou pojí společný zájem (například dobročinná sbírka). Jsou to takové formy participace ve veřejném životě, které nepatří do aktivit politických. Občanská participace v této práci je sledována z hlediska zapojení do organizací občanské společnosti, dále z hlediska zapojení se do komunitních aktivit a z hlediska dárcovství a dobrovolnictví.

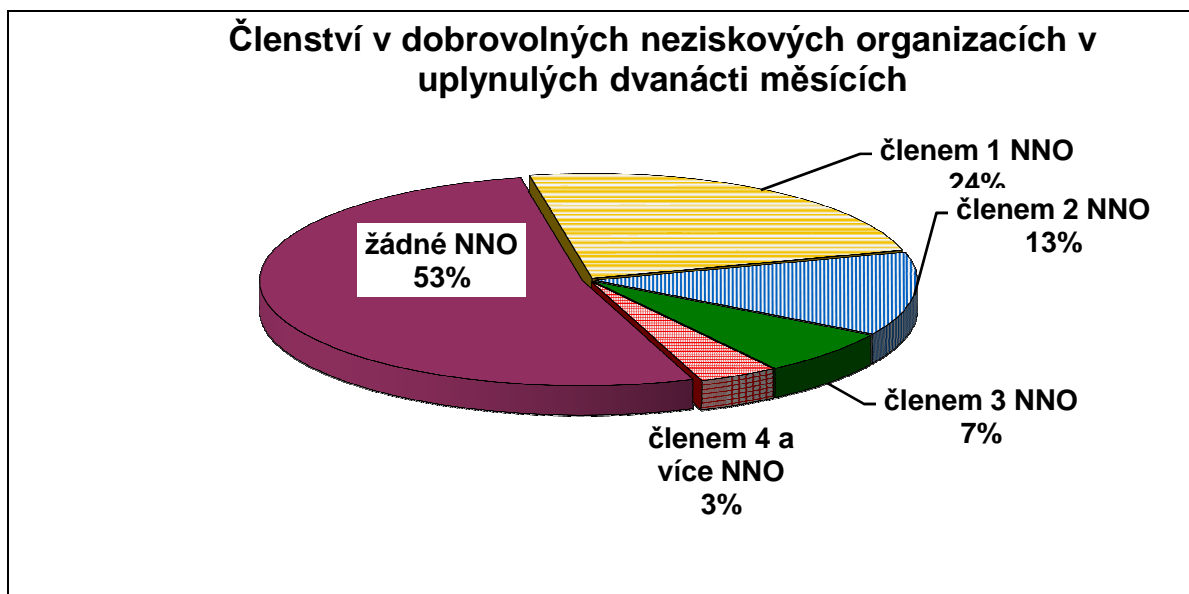
Zapojení do organizací občanské společnosti

Míru zapojení do organizací občanské společnosti sledoval výzkum občanské společnosti v roce 2004 Civil Society Index (CSI) pro Českou republiku. Při definování občanské společnosti vycházel výzkumný tým z definice organizace CIVICUS, která do občanské společnosti zahrnuje i negativní organizace a neformální formy občanské participace. Tento seznam byl upraven pro podmínky českého prostředí. Do výčtu nebyly zahrnuty politické strany, družstva. Negativní organizace a neformální formy občanské participace byly zahrnuty jen do určitých oblastí tohoto rozsáhlého výzkumu. Vajdová (2005, s. 24) uvádí výčet organizací občanské společnosti (viz tabulka č. 3: Typy organizací občanské společnosti ve výzkumu), který je použit také pro zjištění participace studentů zlínské andragogiky v organizacích občanské společnosti.

1. Hospodářské svazy a komory	16. Organizace na ochranu lidských práv
2. Odbory	17. Organizace na ochranu životního prostředí, ekologické organizace
3. Profesionální organizace a zaměstnanecké svazy	18. Politické iniciativy
4. Náboženské a duchovní organizace	19. Místní a sousedské organizace k řešení problémů v místě bydliště
5. Kulturní organizace	20. Sběratelé, filatelisté
6. Sportovní organizace	21. Myslivci
7. Vzdělávací organizace	22. Včelaři a další chovatelé
8. Studentské a rodičovské organizace při školách	23. Hasiči
9. Organizace v oblasti péče o zdraví	24. Zahrádkáři a pěstitelé
10. Organizace v oblasti sociálních služeb	25. Rybáři
11. Humanitární organizace	26. Jiné zájmové spolky a sdružení
12. Organizace mládeže	27. Pohřební spolky
13. Ženské organizace	28. Vzájemné úvěrové spořitelny (kampeličky)
14. Etnické, národnostní a krajanské organizace	
15. Organizace na podporu občanských aktivit	

Tabulka 3: Typy organizací občanské společnosti ve výzkumu (Vajdová, 2005, s. 24)

Z dotazníkového šetření společnosti STEM vyplývá, že k členství v neziskové organizaci se přihlásilo 47 % respondentů a 23 % občanů uvedlo, že je členem více než jedné organizace.

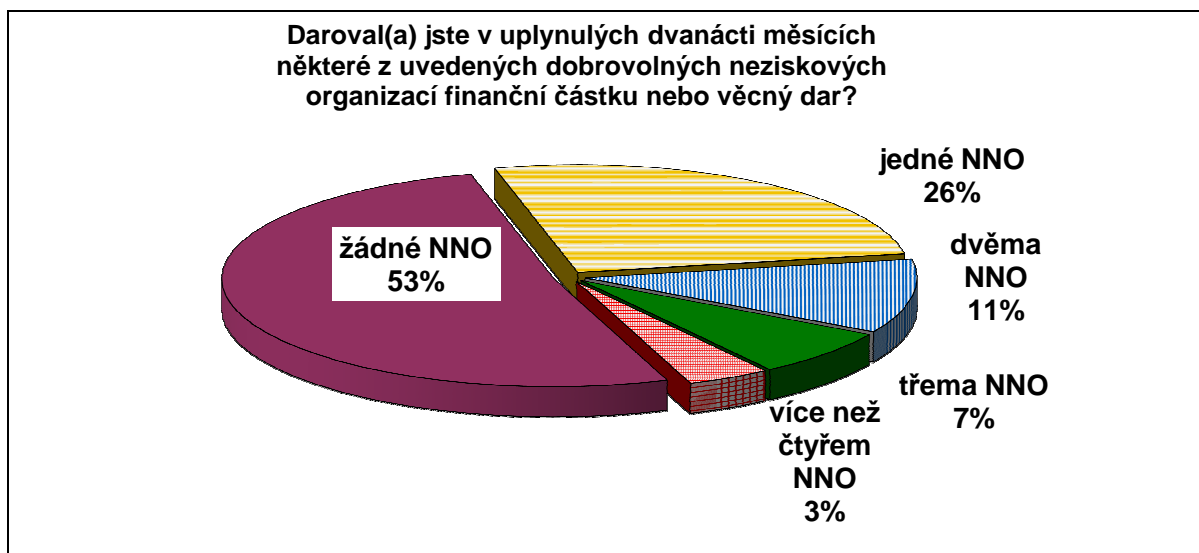

Obrázek 1: Členství v organizacích OS (STEM, 2004)

Dalšími oblastmi občanské participace, kterými se zabýval výzkum Civil Society Index v České republice v roce 2004, byly dárcovství a dobrovolnictví.

Dárcovství

Z výsledků organizace STEM (2004) můžeme vyčíst, že za posledních dvanáct měsíců darovalo některé organizaci občanské společnosti 47 % občanů věcný dar nebo finanční částku.

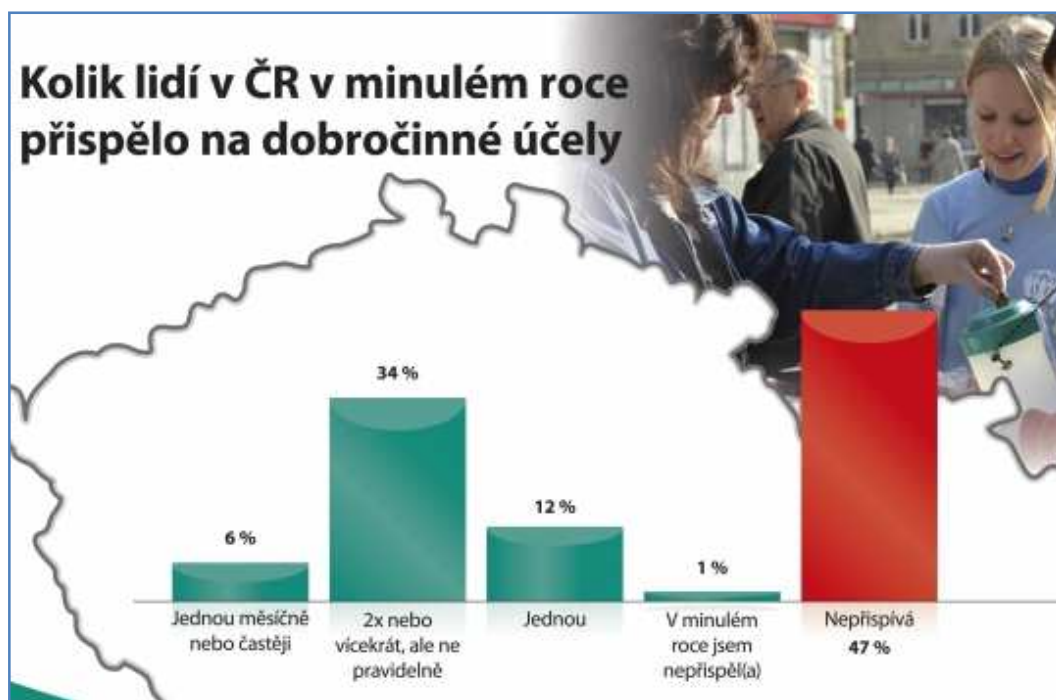

Obrázek 2: Počet dárců v OOS v ČR v roce 2004 (STEM, 2004)

Aktuální informace z oblasti dárcovství přinesl výzkum STEM/MARK v roce 2012 popsaný mezinárodní humanitární organizací ADRA (Adventist Development and Relief Agency), poskytující pomoc lidem v nouzi. Průzkum proběhl v dubnu roku 2012 na vzorku 1088 respondentů vybraných metodou kvótního výběru. Byl zaměřen také na to, zda má finanční krize vliv na počet dárců a výši jejich příspěvků. Z průzkumu vyplynulo, že 53 % respondentů někdy přispělo na charitativní nebo dobročinné účely a 47 % dotázaných nepřispělo vůbec. 2 % občanů má nastaven na svém účtu trvalý příkaz k finanční podpoře dobročinné organizace. 6 % respondentů uvedlo, že přispěli alespoň jednou měsíčně, 46 % uvedlo, že přispěli alespoň jedenkrát v uplynulých dvanácti měsících a 1 % respondentů odpovědělo, že v minulých dvanácti měsících nepřispěli, ale jinak přispívají. Z výzkumu také vyplynulo, že přispívají častěji ženy a lidé s vyšším vzděláním a příjmem. Nadpoloviční většina přispívajících využívá k tomuto účelu pouliční sbírkové akce (zejména lidé do třiceti let).

Porovnáním výsledků z let 2004 a 2012 zjistíme, že počet lidí, kteří nikdy finančně nebo věcně nepřispívají na charitativní nebo dobročinné účely i navzdory finanční krizi o pět procent klesl. Že by to byla známka sílící občanské solidarity a společnosti? Pravděpodobněji ale bude rozdíl způsoben formulací otázky. Zatímco otázka v šetření z roku 2004 zně-

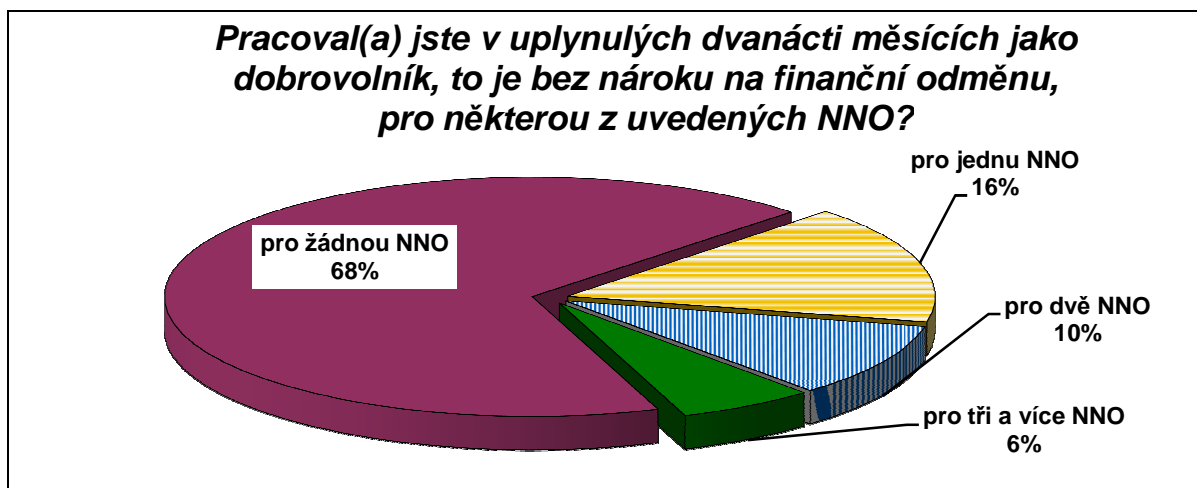
la, kolik lidí darovalo některé z organizací občanské společnosti, v roce 2012 zněla otázka: kolik lidí darovalo na dobročinné nebo charitativní účely. Možná mohlo dojít k tomu, že dárci v prvním jmenovaném výzkumu využívající například pouliční sbírkovou akci, odpověděli záporně, přestože se jednalo také o dárcovství podporující charitativní a dobročinné účely.

Obrázek 3: Počet dárců v ČR v roce 2012 (ADRA, 2012)

Dobrovolnictví

Dobrovolnictví bylo jednou z dalších možností participace v občanské společnosti, kterou se zabýval výzkum CSI a Občanská společnost 2004 provedený společností STEM. Z údajů z něj vyplývá, že za posledních dvanáct měsíců pracovalo dobrovolně v organizaci občanské společnosti 32 % občanů ČR. Z toho u poloviny z dobrovolníků nečinila dobrovolná práce za poslední měsíc více jak pět hodin. Třetina odpracovala pět až čtrnáct hodin a ostatní i více. Dobrovolná práce, podle tohoto výzkumu, byla nejčastěji vykonávána ve sportovních organizacích a svazech dobrovolných hasičů. 22 % dotázaných uvedlo, že uvažovali o dobrovolnictví.

Obrázek 4: Počet dobrovolníků v ČR v roce 2004 (STEM, 2004)

Aktuálnější informace přináší práce Pavola Friče, Terezy Pospíšilové a kolektivu *Vzorce hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století* z roku 2010. Frič a Pospíšilová si dali za cíl odpovědět na otázku jaké je současné české dobrovolnictví a jestli se blíží tradičnímu nebo modernímu vzorci dobrovolnictví (blíže Frič, Pospíšilová, 2010, kapitola 1) a vycházeli ve své publikaci z několika zdrojů výzkumů. Zpracovávali jednak kvantitativní výzkum realizovaný v roce 2009 agenturou Factum Invenio na vzorku 3811 občanů ČR starších 14 let. Druhým zdrojem dat byla „kvalitativní sonda“ realizovaná metodou fokusních skupin s představiteli organizací občanské společnosti. Dalšími zdroji byly dílčí výzkumné aktivity např. z některých diplomových prací nebo z výzkumů akademických pracovníků.

Dobrovolnictví ve své práci dělí Frič s Pospíšilovou na formální a neformální. Za formální dobrovolnictví považují dobrovolnické činnosti pro dobrovolnou, neziskovou organizaci nebo prostřednictvím takové organizace. Této činnosti se podle nich věnuje 30 % občanů ČR od 15 let. Kvalitativním výzkumem doplnili údaje o četnost formálních dobrovolných aktivit a o posouzení, zda se jedná o příležitostné nebo pravidelné aktivity (viz tabulka 4).

Frekvence činnosti ⁶⁴	Formální dobrovolnictví		
Denně	4	Pravidelný styl	74
Týdně	33		
Měsíčně	37		
4x za rok	17	Příležitostný styl	26
1-2x za rok	9		
Celkem	100		100

Tabulka 4: Pravidelnost dobrovolnické činnosti (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 66)

Zapojení do komunitních/obecních aktivit

Svým charakterem se do této kategorie participace může řadit „neformální dobrovolnictví“, které „je převážně součástí vztahů vzájemné závislosti na komunitní úrovni“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 59). I když tato závislost, vzhledem k sociálním změnám způsobeným globalizačními a modernizačními procesy se v současnosti stává více záležitostí osobních preferencí (Komter, 2005, s. 208 až 212 cit podle Frič, Pospíšilová, 2010, s. 59). Této formě dobrovolnictví se v ČR věnuje 38 % občanů. Z tohoto počtu se 40 % občanů zároveň věnuje i formálnímu dobrovolnictví. Neformální dobrovolné činnosti jsou dále členěny na tři typy. První, sousedský typ výpomoci, obnáší například domácí práce, péči o zahradu, nákupy, dopravu, hlídání dětí či domácích zvířat, zalévání květin apod. a věnuje se mu 72 % neformálních dobrovolníků. Dvě třetiny z nich uvedly, že vedle sousedské výpomoci se věnují i jiným typům neformální činnosti. Další typ je tzv. servisní výpomoc, která spočívá v pomoci potřebnému člověku v nouzi, např. hladovému, nemocnému nebo bezmocnému člověku. Této činnosti se věnuje 41 % neformálních dobrovolníků. Třetí typ je tzv. advokační výpomoc, což znamená obhajoba práv a zájmů, pomoc lidem utiskovaným, ohrožovaným, kteří sami neuměli získat to, na co měli nárok a věnovalo se mu 14 % neformálních dobrovolníků. Intenzita je v průměru 8 hodin za měsíc. 58 % neformálních dobrovolníků však odpracuje v rozmezí 1 až 5 hodin měsíčně.

Vajdová (2005) uvádí, že jako dobrovolník v komunitě se můžete zapojit jako pořadatel, dobrovolník nebo organizátor různých akcí v obci (např. společenské akce, péče o životní prostředí, záchrana historických památek, práce s dětmi, brigády, sportovní akce, kulturní a vzdělávací podniky, pomoc nemocným, starým a sociálně slabým občanům. Podle výzkumu Občanská společnost 2004 (Vajdová, 2005 s. 29) se alespoň jedné formy participace zúčastnilo 57 % občanů. Nejvíce, 30 % dotázaných, se podílelo na brigádách v obci.

2.3 Motivace k participaci

Výsledky různých výzkumů ukazují, že na participaci v občanské společnosti nemá zásadní vliv pohlaví, ale vyšší participaci projevují lidé s vyšším dosaženým vzděláním.

Určit jednoznačně motivy vedoucí k vyšší participaci není jednoduché. Obecně lze říci, že člověk má tendence více participovat v komunitě, v místě kde žije a v oblastech, které zná, a které jsou mu blízké. I proto řada autorů klade důraz na participaci na lokální úrovni.

Z této participace může jedinec získat nové zkušenosti, rozvinout občanské kompetence a získat potřebnou sebedůvěru k častější nebo globálnější participaci.

3 OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

V současnosti je vzdělávání považováno za jeden z možných prostředků k řešení globálních problémů lidstva, ale také jako prostředek k emancipaci a autonomizaci jedince a k rozvoji jeho osobních i profesních předpokladů.

Beneš (2008 s. 28, 29) poukazuje na národní i nadnárodní politickou úroveň v koncipování celoživotního učení, jejíž cíle jsou zaměřeny především na rozvoj lidských zdrojů, konkurenceschopnost ekonomiky, sociální soudržnost a aktivní občanství.

Kapitolu o občanském vzdělávání dospělých jsme do této práce zařadili z důvodu souvislosti mezi ním a rozvojem občanské společnosti a participativní demokracie. Vedle práce vlády (v současné době také Evropského parlamentu) a jejího vlivu na prostředí a podmínky v jakých má občanská společnost možnost růst, a vedle vlivu rodiny a výchovy je občanské vzdělávání jednou z cest, jak lze u dospělých jedinců rozvíjet poznání a měnit postoje v oblastech politického i občanského myšlení. Rozvoj občanského vzdělávání i rozvoj občanské společnosti nabývají v současnosti na důležitosti v demokratických politických systémech, které by měly vycházet z práv a zájmů jednotlivců. Aby tyto demokratické systémy vládnutí založené na participaci jedinců a uplatňování jejich práv a zájmů byly funkční, je nezbytné, aby jedinci, kteří zde mají participovat, disponovali patřičnými znalostmi, dovednostmi a postoji – občanskými kompetencemi.

3.1 Občanské vzdělávání v Česku

Definice v pedagogickém slovníku říká, že občanská výchova je výchovou k občanství, jejímž cílem je utvářet u žáků hodnoty a postoje, které sdílí demokratická společnost, dále rozvíjet schopnost žít ve společnosti a plnit role občana a vybavit mladé lidi příslušnými znalostmi. (Průcha, Walterová, Mareš, s. 141)

Podle Palána (2003, s. 22, 23) je občanské vzdělávání (anglicky citizenship education) ve vzdělávacím systému součástí dalšího vzdělávání. Je zaměřené na rozvoj občanské způsobilosti a formování vědomí práv a povinností občanů v jejich občanských rolích. Za tímto účelem rozvíjí vědomosti v oblastech rodičovství, demokracie a občanství, evropanství, zdravého životního stylu apod. Na rozdíl zájmového vzdělávání je občanské vzdělávání v zájmu státu a mělo by být také státem podporováno. Jeho cílem je rozvoj těch klíčových občanských kompetencí, které jsou nezbytné pro samostatné fungování a rozhodování je-

dince v politických a občanských otázkách, a které mu usnadní adaptaci na měnící se společenské a politické podmínky.

Beneš (2008, s. 117) uvádí, že občanské vzdělávání prochází radikální změnou z politické osvěty k aktivnímu učícímu se občanovi a k budování občanské společnosti. Nositelem politického vzdělávání mohou být podle Beneše stát a jeho instituce (např. z důvodu seznámení obyvatelstva s problematikou integrace do evropských struktur), politické strany, odbory, církve a další organizace, které zastupují vlastní zájmy, anebo jiné organizace, (svépomocné, ekologické, alternativní), které upozorňují na společenské problémy a snaží se o jejich řešení.

V České republice se občanským vzděláváním systematicky zabývá analyticko-aplikační pracoviště Masarykovy univerzity Centrum občanského vzdělávání (COV), které vzniklo v roce 2010 za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. V současné době se občanské vzdělávání dospělých orientuje na problematiku aktivního demokratického občanství, na problémy sjednocování Evropy (výchova k evropskému myšlení, interkulturní výchova) a na také podporu rozvoje občanské společnosti. COV poskytuje podporu ve formě publikací, kurzů a dalších informací, jak učitelům, tak žákům a široké veřejnosti. (Centrum občanského vzdělávání, 2013)

V roce 2010 byly publikovány na stránkách MŠMT dvě studie vztahující se k občanskému vzdělávání dospělých. *Občanské vzdělávání dospělých v Evropě: Povahy, funkce a vybrané národní příklady a Analýza občanského vzdělávání dospělých*. První z nich, je dílem autora Martina Kopeckého a zabývá se aktivním občanstvím jako cílem pro vzdělávání dospělých a popisem povahy a funkcí občanského vzdělávání dospělých ve vybraných zemích Evropy. Druhou publikaci předložil kolektiv autorů a zabývá se komplexním zmapováním občanského vzdělávání dospělých v ČR. (MŠMT, 2013)

Z výsledků druhé z nich plyne, že jen málo organizací, které poskytují vzdělávání dospělým u nás, se zabývá občanským vzděláváním a pokud tak činí, tak to zpravidla není jejich primární cíl. Většina vzdělávacích organizací působí na poli profesního nebo zájmového vzdělávání a v rámci těchto aktivit realizují kurzy, které svým obsahem přesahují i do občanského vzdělávání. Jedná se například o legislativní kurzy, kurzy soft skills, vzdělávání zaměstnanců samospráv apod.

Občanské vzdělávání dospělých v ČR vychází z řady národních i nadnárodních dokumentů vztahujících se k dalšímu vzdělávání a celoživotnímu učení.

Občanské kompetence Evropská komise zařadila mezi osm klíčových kompetencí v rámci programu „*Education and Training 2010*“, protože jsou „předpokladem participace jednotlivce na občanském životě“. Občanské kompetence dělí Kopecký do složek znalostních, dovednostních a postojových. (Kopecký, 2010, s. 11)

Evropská komise nechala vypracovat studii *Indicators for Monitoring Active Citizenship and Citizenship Education* (De Weerd et al., 2005 cit. podle Smékal a kol., 2010, s. 20). Studie mezi indikátory aktivního občanství řadí dobrovolnou činnost v organizace, organizované aktivity pro komunitu, účast ve volbách, zapojení se do politické strany, zapojení se do zájmové skupiny, nenásilné formy protestu (petice, demonstrace, bojkot, dopis politikovi) a zapojení se do veřejné debaty (veřejná diskuse, dopis do médií). Tyto indikátory představují dlouhodobé výsledky občanského vzdělávání. Indikátory jsou sdruženy do čtyř kategorií: znalostních, dovednostních, postojových a hodnotových. Přenos znalostí má zahrnovat přenos znalostí pozadí, faktických znalostí a funkčních znalostí. Přenosem postojů se má dojit k politické účinnosti, důvěře v politiku a k zájmu o politiku. Přenos hodnot má podporovat toleranci, nenásilí, respektování právního systému a respektování lidských práv. Přenos dovedností má rozvíjet dovednosti kritického čtení, debatní dovednosti, dovednosti psaní, dovednost kritického naslouchání, empatii a sociální dovednosti. (Smékal a kol., 2010, s. 21)

3.2 Demokracie, aktivní občanství a občanské vzdělávání

„Svoboda a demokracie znamená přece spoluúčast, a tudíž spoluodpovědnost všech.“

Václav Havel

Demokracie, politika stejně jako celá společnost prochází krizí na úrovni jak národní tak nadnárodní. Tato krize se projevuje poklesem účasti občanů u voleb, nedůvěrou vůči politice a podporou populisticky a autoritářsky laděných extremistických politických proudů. Řešením se má stát intenzivnější zapojení občanů do politického dění. Tito občané musejí být patřičně demokraticky smýšlející a aktivní a musejí disponovat patřičnými občanskými kompetencemi. K naplnění tohoto cíle by mělo vést občanské vzdělávání. Kopecký považuje aktivní občanství za potenciál přítomný v občanství. Tento potenciál ovlivňuje řada faktorů od ochoty k angažovanosti, přes praktické příležitosti k angažovanému jednání až po úroveň kompetencí, které jsou výsledkem učení. (Kopecký, 2010, s. 5 až 7)

Andrýsová (2012 s. 66, 67) zase uvádí, že je zapotřebí k rozvoji občanské kultury a angažovanosti rozšiřovat znalosti a tím usměrňovat stanoviska a přesvědčení jednotlivců v tématech, která udává v následující tabulce č. 5.

Téma:	Znalosti:	Stanoviska:	Přesvědčení:
Stát, národ	Státní instituce, držitelé úřadů	Vlastenectví (hrdost na vlastní politický systém)	O legitimitě státu
Politické strany, zájmové skupiny, masová média	Strana kandidátů	Identifikace s politickou stranou / tolerance ostatních stran	O tom, že politické strany mají existovat
Byrokracie, soudy, státní politiky	Úřední předpisy a zákony	Hrdost na efektivitu státního aparátu	O nezbytnosti nezávislého soudnictví
Jednotlivec jako politický aktér, občan, volič	Občanská práva	Občanská sebedůvěra	O občanských povinnostech

Tabulka 5: Klíčová témata k rozvoji občanské kultury a angažovanosti (Převzato a upraveno z Andrýsová, 2012, s. 66)

I přes velký důraz kladený na aktivní občanství z analýzy občanského vzdělávání dospělých plyne, že systematický rozvoj všech oblastí aktivního občanství je nedostačující. Některé indikátory aktivního občanství jsou sice podporovány a je jim věnována systematická pozornost (např. dobrovolné činnosti v organizaci, zapojení do veřejné debaty), naproti tomu jiným oblastem není věnována vůbec žádná pozornost. Například zapojení se do politické strany. Z jednotlivých kategorií indikátorů aktivního občanství jsou nejvíce podporovány funkční a faktické znalosti a sociální dovednosti. Znalostem pozadí a politickým postojům (zejména důvěře v politiku a politickou účinnost) je věnována jen malá pozornost. Tyto oblasti je do budoucna nutné systematicky rozvíjet. (Smékal a kol., 2010)

3.3 Evropská unie a Rada Evropy k tématu vzdělávání k aktivnímu občanství

Kopecský popisuje postavení aktivního občanství v celkovém pojetí celoživotního učení v politice Evropské unie. Vedle konkurenceschopnosti a zaměstnatelnosti stojí aktivní občanství v popředí zájmu *Memoranda o celoživotním učení* (z r. 2000). Program *Europe for Citizens* pro období 2007-2013 měl za cíl přiblížit Unii občanům a rozvinout aktivní občanství na evropské úrovni. Rada Evropy formulovala program na podporu vzdělávání pro demokratické občanství a lidská práva (Education for Democratic Citizenship and Rights Programme), který probíhal v letech 2006-2009. Rada Evropy při vývoji vzdělávacích programů na podporu občanství věnuje pozornost také vzdělávání učitelů působících v oblasti občanského vzdělávání. (Kopecský, 2010, s. 21)

Aktuální programy na podporu evropského občanství jsou *Evropský rok občanů 2013* (*European Year of Citizens 2013*) nebo program *Evropa pro občany 2014-2020* (*Europe for Citizens Programme*). Tyto programy budou formovány na základě výsledků rozsáhlé studie *Participativní občanství v Evropské unii* (*Participatory Citizenship in the European Union*) z roku 2012. Data do této studie byla získána odborníky z 27 členských států EU a byly doplněny analýzou evropských a mezinárodních datových souborů a nejaktuálnější literaturou v této oblasti. (Centrum občanského vzdělávání, 2013)

3.4 Shrnutí

Přestože pozitivní vliv andragogiky a vzdělávání dospělých na občanskou společnost je nepopíratelný, nabídka občanského vzdělávání pro dospělé v oblasti aktivního občanství a participativní demokracie u nás zatím vážne. Posledních pár let je možné zaznamenat zvýšený zájem státu i andragogických vědeckých kruhů o tuto problematiku, který je motivován především z Evropské unie. Aktivní občanství je v současnosti na úrovni Evropské unie stavěno mezi přední cíle celoživotního učení a občanského vzdělávání. Aktivní občanství je nutné rozvíjet z mnoha různých důvodů. Na aktivním občanství a participaci občanů je postaven demokratický politický systém vládnutí, ale roste jeho význam i v sociálních politikách států. Aktivní občan musí rozvíjet svoje občanské kompetence a jejich složky znalostní, postojoyvé, hodnotové a dovednostní. Unie tyto aktivity podporuje řadou projektů a programů. Hlavními pilíři rozvoje aktivního občanství na úrovni Evropské unie se stávají v současnosti programy *Evropský rok občanů 2013* (*European Year of Citizens*

2013) nebo program *Evropa pro občany 2014-2020 (Europe for Citizens Programme)*. Důraz je kladen na decentralizaci státní moci a na participaci občanů v občanském i politickém dění v komunitě. Na základě získaných zkušeností a kontaktů se má zvyšovat úroveň participace na globálnějším úrovních.

4 ANDRAGOGIKA VE ZLÍNĚ

„Pomineme-li historicky dávno překonané omezení na muže, znamená andragogika doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláním, poznáním a pochopením světa.“ (Beneš, 2008 s. 11).

Původ slova andragogika pochází z řeckých slov aner, andros – muž (dospělý) a ago – vést. Vzniklo na stejném principu jako slovo pedagogika ze spojení slov paidos – chlapec a ago – vést. Pojem andragogika pravděpodobně poprvé použil německý vysokoškolský učitel Kapp v roce 1833 v knize o výchovných myšlenkách v Platonově filozofickém díle, přestože zmínky o vzdělávání dospělých jsou patrné už v dílech starých civilizací v Číně, Japonsku, Egyptě atd. (Palán, 2003, s. 37).

V průběhu dějin snad nejznámějším průkopníkem vzdělávání dospělých je Jan Amos Komenský, který myšlenku celoživotního vzdělávání formuloval ve 4. díle „Všeobecné porady o nápravě věcí lidských ve Vševýchově – Pampaedii“ a jehož myšlenky doceňujeme zvláště až v postmoderní době. (Jůva, 2003).

K rozmachu vzdělávání dospělých v moderním civilizovaném světě dochází zhruba od poloviny minulého století, kdy se dospělí dostávají do popředí zájmu vzdělávání především z důvodu stárnutí populace a tím rostoucího počtu jednak seniorů a jednak osob ve starším středním věku, kteří představují rizikovou skupinu z hlediska zaměstnatelnosti a konkurenceschopnosti na trhu práce. Navíc vzhledem ke stále rychleji se měnícím sociálním podmínkám jedinec musí neustále zpracovávat nové a nové informace.

Ke dnešnímu, v nejednotném světě nejednotnému, pojetí andragogiky vedla dlouhá a spletitá cesta. Ani samotný pojem andragogika se nezakořenil v celém světě, dokonce ani v celé Evropě. Někde je považován pouze za synonymum ke vzdělávání dospělých.

Beneš (2003, st. 6) uvádí tři oblasti, na které se andragogika vztahuje. Je to jednak oblast, řekněme andragogické praxe, ve které se realizuje vzdělávání dospělých, s přihlédnutím ke všem multidisciplinárním aspektům vztahujícím se k vedení a vzdělávání dospělých. Dále pak vědní obor, který zkoumá a zabývá se veškerými těmito aspekty a specifiky ovlivňujícími učícího se dospělého a do třetice může jít o studijní obor připravující budoucí odborníky působící v oblasti andragogické praxe.

Studijní obor Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře ve Zlíně (dále jen zlínská andragogika nebo andragogika ve Zlíně) je zaměřen právě

na přípravu studentů k realizaci poznatků v neziskové sféře. Jak už bylo uvedeno v abstraktu této práce, nestátní nezisková sféra je v současnosti jednou z hlavních forem občanské společnosti, protože prostřednictvím sdružení v nestátních neziskových organizacích se mohou zájmy jednotlivců, snáze reprezentovat i prosazovat. Nezisková sféra a to jak státní, tak i soukromá, je také klíčovým zprostředkovatelem občanského vzdělávání dospělých. Studenti andragogiky ve Zlíně jsou vedle znalostí z oblasti didaktiky dospělých, managementu neziskových organizací, rozvíjení v poradenství, komunikaci, ale také v politické oblasti a oblasti práva. Poznatky z jednotlivých tematických okruhů rozvíjejí komplexně občanské znalosti studentů. Studium bezpochyby pozitivně ovlivňuje také postojovou a hodnotou orientaci studentů.

Tříletý bakalářský studijní obor Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře je možné ve Zlíně na Univerzitě Tomáše Bati studovat od roku 2010. Současní studenti posledního ročníku jsou tedy první „várkou“ andragogů vychovaných na Baťově univerzitě. Fakulta humanitních studií připravuje budoucí odborníky pro kvalifikovaný výkon profesí v oblasti řízení, výchovy a vzdělávání zaměstnanců či klientů v různých neziskových organizacích. „Celé studium směřuje k pochopení aktuálních jevů a procesů týkajících se práce s lidskými zdroji v neziskové sféře, a to jak státní (státní správa, samospráva, rozpočtové a příspěvkové organizace), tak nestátní (NNO – oblast sociální, výchovná, vzdělávací, kulturní apod.). Studium je zaměřeno na teoretické i praktické problémy při orientaci člověka v procesech sociální změny, zejména na mobilizaci lidského kapitálu a jeho zdrojů. Velký důraz je kladen nejenom na oblast řízení, výchovy a vzdělávání dospělých, ale i na oblast péče o dospělé z důvodu stárnutí populace. Studium je ukončeno státní závěrečnou zkouškou, která se skládá z obhajoby bakalářské práce a předmětů Andragogické myšlení, Sociální psychologie a Management v neziskové sféře. Absolvent tohoto studijního oboru je vybaven základními teoretickými znalostmi v oblastech andragogického myšlení, sociální psychologie a managementu v neziskové sféře. Dále disponuje teoretickými znalostmi i praktickými dovednostmi z aplikovaných disciplín těchto oborů, jejichž zvládnutí má bezprostřední vliv na kvalitu výkonu práce při mobilizaci lidských zdrojů, zejména v rámci řízení lidských zdrojů, jejich celoživotního vzdělávání a péče o dospělé. Důraz je v průběhu studia kladen i na schopnost absolventa pokračovat v samostatném rozvíjení odborných znalostí, schopností a dovedností. Absolvent dokáže efektivně využívat osobních a osobnostních zdrojů a účinně je také regenerovat. Je připraven pro kvalifikovaný výkon profesí v oblasti řízení, výchovy a vzdělávání zaměstnanců či klientů v různých neziskových organizacích (např. ve státní správě a samosprávě i v nestátních organizacích)“. (UTB, 2013)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumná část práce se zabývá participací studentů oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře (dále jen zlínské andragogiky) v občanské společnosti. Tento výzkumný soubor byl zvolen proto, že zlínské andragogové jsou potenciálními nositeli občanských kompetencí mezi dospělými. Výzkumem chceme zjistit, jak jsou oni sami aktivní v této oblasti. Při zpracování metodologické části práce jsme se opírali o odborné publikace dvou významných autorů. Jedná se o publikaci Úvod do pedagogického výzkumu od Petera Gavory z roku 2000 a 2010 a Metody pedagogického výzkumu od metodologa Miroslava Chrásky z roku 2007.

5.1 Stanovení výzkumného problému

Gavora (2000, s. 26) uvádí tři základní typy výzkumných problémů. Prvním z nich je deskriptivní, neboli popisný problém. Druhý je výzkumný problém relační a třetí je výzkumný problém kauzální. Pro tuto bakalářskou práci byl zvolen výzkumný problém deskriptivní, který „zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu“.

Výzkumný problém, který chceme popisovat v této práci je míra a forma participace studentů zlínské andragogiky v občanské společnosti. Při měření participace v občanské společnosti jsme vycházeli z teorie sociálního kapitálu, kterou Andrysová (2012) přejala a upravila od Putnama (blíže viz kap. 1.6), a která dělí participaci občanů v občanské společnosti z hlediska politické participace a občanské participace (podrobněji viz kap. 2). Na stejné oblasti jako jsou uvedeny v kapitole druhé, se budeme zaměřovat také v praktické části této práce.

5.2 Stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek

Hlavní výzkumný cíl a hlavní výzkumná otázka:

Odpovědět na otázku zda participují studenti zlínské andragogiky v občanské společnosti, jaké formy k této participaci využívají a v jaké míře?

K naplnění hlavního výzkumného cíle má vést zodpovězení dílčích výzkumných otázek.

Dílčí výzkumné otázky z oblasti politické participace:

Zjistit, zda se studenti zlínské andragogiky účastní voleb.

Zjistit, zda studenti zlínské andragogiky využívají některou z forem nevolební politické participace. A které z forem nevolební politické participace využívají a v jaké míře.

Díličí výzkumné otázky z oblasti občanské participace:

Zjistit, zda jsou studenti zlínské andragogiky členy organizací občanské společnosti.

Zjistit, zda studenti zlínské andragogiky působí jako dobrovolníci v některé z organizací občanské společnosti a v jaké míře.

Zjistit, zda studenti zlínské andragogiky využívají možnosti dárcovství a v jaké míře.

Zjistit, zda se studenti zlínské andragogiky podílejí na životě v komunitě a v jaké míře.

Díličí výzkumné otázky z oblasti občanského vzdělávání dospělých:

Zjistit, zda mají studenti zlínské andragogiky zájem profesně se uplatnit v oblasti občanského vzdělávání dospělých.

Zjistit, zda se studenti zlínské andragogiky domnívají, že je dostatečné povědomí o možnostech participace v občanské společnosti mezi občany a zda si myslí, že by byl o takové vzdělávání v jejich okolí zájem.

5.3 Metody sběru dat

K naplnění cílů byl zvolen kvantitativní výzkum deskriptivní pomocí dotazníkového šetření. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda studenti andragogiky ve Zlíně participují v občanské společnosti, jaké formy participace využívají a v jaké míře. Dále jsme chtěli zjistit, zda studenti mají zájem profesně se uplatnit v oblasti občanského vzdělávání dospělých, zda považují za dostatečné povědomí lidí o možnostech participace v občanské společnosti a zda se domnívají, že v jejich okolí existuje někdo, kdo by vzdělání v této oblasti uvítal.

Při konstruování dotazníku (viz příloha 1), jsme vycházeli z přístupu, který Andryšová přejala a upravila od Putnama (viz kap. 1.6), a který dělí participaci občanů v občanské společnosti z hlediska politické participace a občanské participace (viz kap. 2). Na základě této teorie jsme sestavili jednotlivé položky dotazníku tak, aby zahrnovaly různé oblasti participace v občanské společnosti. Občanskou participací se rozumí zapojení do náboženských, pracovních nebo společenských a volnočasových komunit a činnost dobrovolnická a filantropická na různých úrovních společenského života. Dotazník se skládá ze sedmnácti převážně uzavřených otázek. Tyto otázky jsme formulovali tak, aby kromě samotné participace v dané oblasti občanské společnosti zachytily také míru participace. Zároveň jsme chtěli docílit toho, aby bylo možné výsledky porovnat s výsledky obdobných výzkumů provedených na národní úrovni. Jelikož jsme neměli k dispozici komplexní výzkum podobného charakteru v České republice, opírali jsme se při formulaci otázek o jednotlivé výzkumy, které jsou uvedené v kapitole 2.

Dotazník se skládá z hlavičky, kterou studenti byli seznámeni s účelem výzkumu. První tři otázky se vztahovaly k politické participaci na národní a evropské úrovni. Otázkou 4 jsme se ptali respondentů na členství v organizacích občanské společnosti. Otázkou 5 a 6 jsme se ptali na to, zda se respondenti účastní dobrovolnických aktivit v některé nestátní neziskové organizaci a zda někdy uplatňují některou formu dárcovství. Otázka 7 a 8 byla zaměřena na participaci v komunitě. Konkrétně sedmá otázka ověřuje, zda a v jaké formě se respondenti účastní občanských aktivit v komunitě. Podotázkami jsme chtěli zjistit, v jaké míře se studenti komunitních občanských aktivit účastní. Osmá otázka je zaměřena na zjištění politické participace studentů na komunitní úrovni. V další části jsme se otázkou 9 ptali studentů na jejich názor na povědomí občanů o jejich možnostech participace v občanské společnosti. Pomocí otázky 10 jsme chtěli zjistit, zda se studenti domnívají, že v jejich okolí by měl někdo zájem o občanské vzdělávání. Otázkou 11 jsme chtěli zjistit, zda někteří studenti zvažují možnost svého profesního zaměření v oblasti občanského vzdělávání dospělých. Otázkami 12 až 17 jsme zjišťovali faktografické údaje o studentech (ekonomická aktivita, oblast zaměstnání, postavení v tomto zaměstnání, dosažené vzdělání, pohlaví a věk), o kterých se domníváme, že mohou ovlivnit míru participace v občanské společnosti.

Po sestavení dotazníku jsme jej ověřili nejprve u několika osob, bez znalosti problematiky, proto, abychom ověřili srozumitelnost otázek i pro nezasvěcené respondenty. Dále jsme požádali studentku třetího ročníku o vyplnění dotazníku a konzultaci.

Do výzkumu byly zahrnuty všechny získané dotazníky, přestože některé z nich nebyly kompletně vyplněné. Protože se jednalo o několik málo různých položek, které pravděpodobně nebyly vyplněny z důvodu nepozornosti respondentů, tak tento nedostatek jsme se po zvážení rozhodli nahradit průměrem dané proměnné, jak doporučuje Gavora (2010, kapitola 17). Jedna otázka byla bohužel, i přes několikerou kontrolu, nevhodně formulovaná a studenti měli potíže s jejím vyplněním. Ze 77 jich na tuto otázku neodpovědělo celkem 13. V tomto případě jsme rozhodli uvést výsledek pouze z těchto 64 získaných údajů. Jedná se o otázku č. 13, dotazující se na to, v jaké oblasti respondent pracuje / nebo pracoval naposled, pokud je v současnosti neaktivní nebo nezaměstnaný.

5.4 Výzkumný vzorek

Pro výzkum byl zvolen záměrný výběr výzkumného vzorku, který se uskutečňuje na základě určení relevantních znaků a vyznačuje se tím, že u něj nerozhoduje náhoda, ale

úsudek výzkumníka. (Chráška, 2007, s. 22 a také Gavora, 2000, s. 64). V našem případě jde o výběr absolutní – vyčerpávající.

Hlavní znak výzkumného vzorku, se kterým pracuje tento výzkum, je ten, že všichni respondenti jsou studenty kombinované formy bakalářského studijního oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře, který je realizován na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Jedná se o studenty 1., 2. a 3. ročníku. Tito studenti byli osloveni na přednáškách. Přednášky jsme zvolili z důvodu možnosti osobně seznámit studenty s cílem výzkumu a očekávané vysoké návratnosti vyplněných dotazníků.

V 1. ročníku v době výzkumu aktuálně studovalo 49 studentů, z toho 48 studovalo prvním rokem a jeden student studoval druhým rokem. Zde jsme získali dohromady 27 vyplněných dotazníků ze 49 možných, to je 55,1 %.

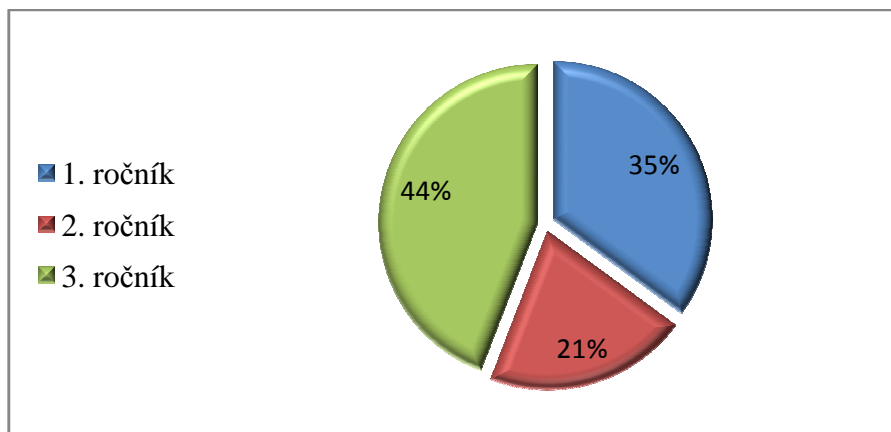
Ve druhém ročníku aktuálně studujících bylo 55 studentů, z toho 54 studovalo druhým rokem a jeden student studoval už třetím rokem. Vyplněných dotazníků se vrátilo 16 z 55 možných, to je 29,1 %.

Ve třetím ročníku aktuálně studovalo 45 studentů. Bez výzkumníka 44. Celkem jsme z tohoto ročníku získali 34 dotazníků ze 44 možných, to je 77,3 %.

Celkový počet dotazníků, které se podařilo získat je 77 ze 148 možných. Celkový průměr za všechny ročníky je necelých 54 %. (Blíže o složení výzkumného vzorku viz kap. 6.1)

	Počet studentů v ročníku	Celkem získaných dotazníků za ročník	% získaných dotazníků v ročníku	% zastoupení jednotlivých ročníků ve výzkumu
1. ročník	49	27	55%	35%
2. ročník	55	16	29%	21%
3. ročník	44	34	77%	44%
Celkem	148	77	Ø 54%	100%

Tabulka 6: Údaje o počtech studentů a počtech získaných dotazníků

Graf 1: Procentuální zastoupení jednotlivých ročníků ve výzkumu

Z výsledků jednotlivých ročníků plyne, že nejméně dotazníků bylo vybráno ve druhém ročníku. A to i přesto, že v tomto ročníku je nejvíce studentů. Při výzkumu jsme počítali se solidaritou dotazovaných. Solidarita je jednou z hodnot, na které stojí občanská společnost. Z výsledků se jeví druhý ročník jako nejslabší v této oblasti. Samozřejmě, na tento výsledek mohlo mít vliv mnoho vedlejších faktorů. Například vyšší nervozita výzkumníka, nebo i větší počet členů ve skupině mohl mít vliv na míru anonymity a důvěry v kolektivu. Na druhou stranu pro studenty druhého ročníku bylo lepší načasování z hlediska jejich vytíženosti s přípravou na blížící se test z angličtiny. Studenti prvního ročníku dotazník obdrželi den před zkouškou z angličtiny a studenti druhého ročníku tento dotazník obdrželi dva dny před zkouškou, takže nebyli vystaveni takovému časovému stresu. Dalším z možných vlivů je obsah samotných přednášek a motivace k participaci ze strany vyučujících v průběhu přednášky a vliv této motivace bezprostředně po absolvování přednášky. Naproti tomu výrazně vyšší procento získaných dotazníků od studentů třetího ročníku pravděpodobně způsobil vliv kolegiality, jelikož výzkumník je členem tohoto kolektivu.

5.5 Metody zpracování dat

Pro zpracování a vyhodnocování výsledků dotazníkového šetření jsme použili program Microsoft Excel. Jednotlivé položky dotazníku jsme převedli do tabulek četností, v nichž jsme uvedli absolutní četnost a relativní četnost vyjádřenou v procentech. Pro lepší přehlednost byly všechny hodnoty zaokrouhlovány na jedno desetinné místo. Ze stejného důvodu jsme některé výsledky vyjádřili formou grafického zobrazení.

6 ZPRACOVÁNÍ, VYHODNOCENÍ A INTERPRATAČE DAT

V této kapitole budou zpracovány a vyhodnoceny výsledky dotazníkového šetření. Jednotlivé položky dotazníku byly převedeny do tzv. tabulek četností, kde jsou uvedeny absolutní četnosti výskytu jevů (dále jen AH) a relativní četnosti výskytu jevů vyjádřené v procentech (dále jen %). Z výsledků tabulek četnosti jsou pro lepší názornost výsledky znázorněny formou grafu.

6.1 Faktografické údaje o studentech

6.1.1 Analýza výsledků

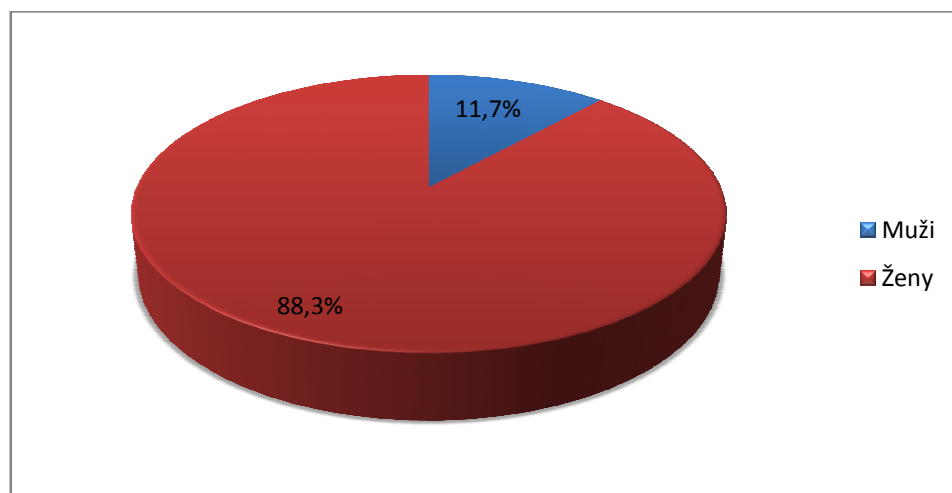
Pohlaví respondentů

OTÁZKA č. 16: Jaké je Vaše pohlaví?

Pohlaví	AH	%
Muži	9	11,7
Ženy	68	88,3
Celkem	77	100

Tabulka 7: Pohlaví respondentů

V grafu 2 můžeme vidět, že převážná většina respondentů je z řad žen (88,3%). Muži jsou zastoupeni 11,7 %.

Graf 2: Pohlaví respondentů

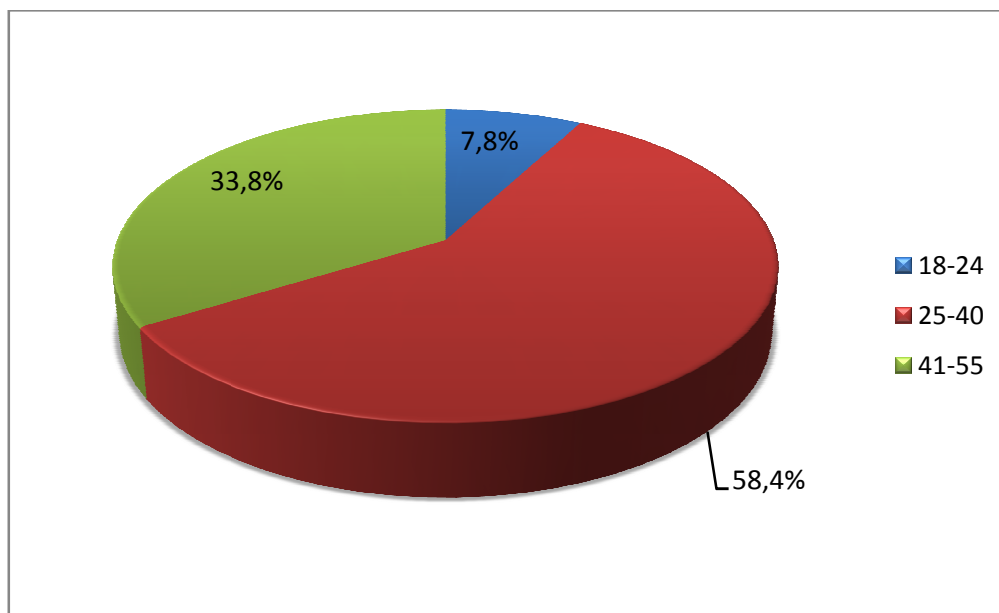
Věk respondentů

OTÁZKA č. 17: Vaše věková skupina?

Věková kategorie	AH	%
18 až 24	6	7,8
25 až 40	45	58,4
41 až 55	26	33,8
Celkem	77	100

Tabulka 8: Věkové rozložení respondentů

Graf 3 ukazuje, že největší zastoupení ve výzkumném souboru má skupina studentů ve věkové kategorii 25 až 40 let. Nad 55 let nemá žádný z respondentů. (Pozn.: Přestože v dotazníku byly možné ještě další dvě věkové kategorie – 55 až 65 let a více jak 65 let, nikdo z respondentů tuto možnost nezaznačil a proto s nimi v datech už dále nepracujeme).

Graf 3: Věkové rozložení respondentů

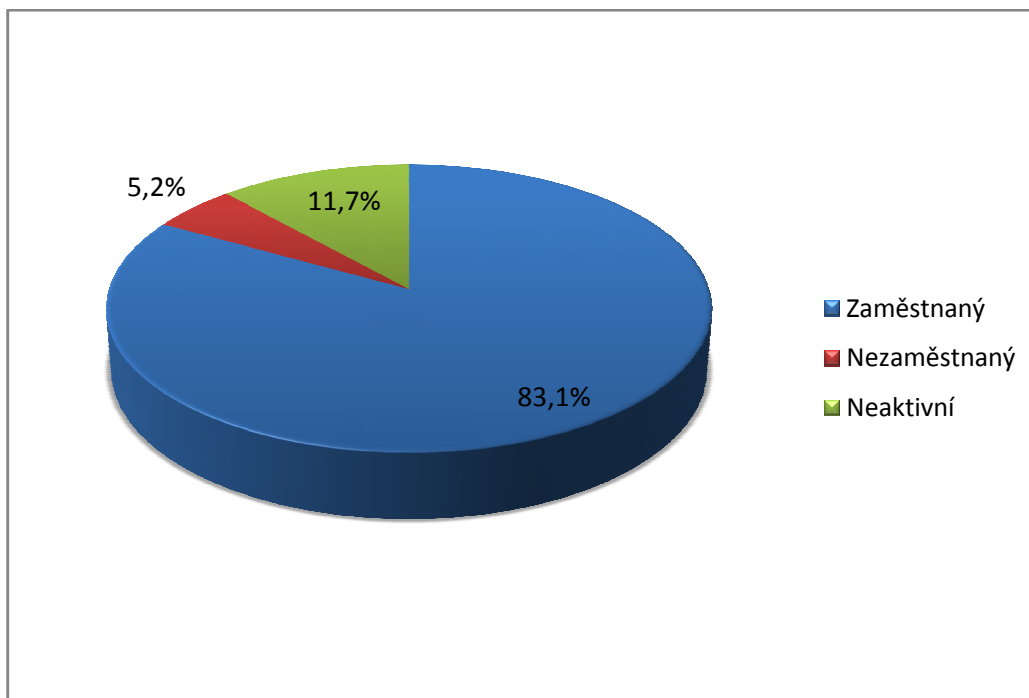
Ekonomická aktivita respondentů

OTÁZKA č. 12: Jaká je Vaše ekonomická aktivita?

Ekonomická aktivita	AH	%
Zaměstnaný	64	83,1
Nezaměstnaný	4	5,2
Neaktivní	9	11,7
Celkem	77	100

Tabulka 9: Ekonomická aktivita respondentů

Graf 4 mapuje ekonomickou aktivitu respondentů. Z výsledků vyplývá, že 83 % dotázaných je ekonomicky aktivních, 5 % je nezaměstnaných a téměř 12 % je neaktivních (např. rodičovská dovolená, studenti prezenčního studia, invalidní důchod apod.).

Graf 4: Ekonomická aktivita respondentů

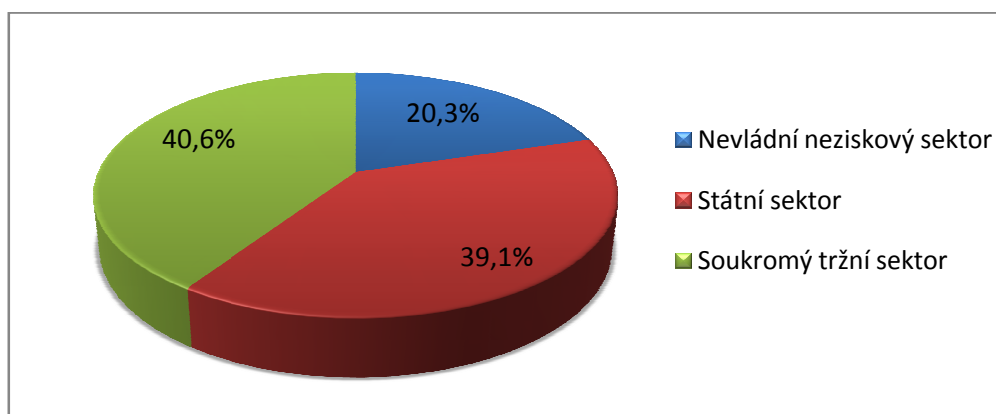
Oblast profesní působnosti

OTÁZKA č. 13: V jaké oblasti pracujete? / V jaké oblasti jste naposledy pracoval/a, pokud Vaše odpověď na předchozí otázku byla b nebo c)?

Oblast profesního působení	AH	%
Nevládní neziskový sektor	13	20,3
Státní sektor	25	39,1
Soukromý tržní sektor	26	40,6
Celkem	64	100

Tabulka 10: Oblast profesní působnosti respondentů

Graf 5 ukazuje, v jaké oblasti studenti pracují, nebo naposledy pracovali ve svém posledním zaměstnání, pokud jsou v současnosti nezaměstnaní nebo neaktivní. (Pozn.: Tyto údaje jsou pouze orientační, protože byly zpracovány pouze z 64 zodpovězených. Dalších 13 nebylo zodpovězeno z důvodu špatné formulace otázky).

Graf 5: Oblast profesní působnosti respondentů

Z grafu 5 je patrné, že největší část studentů je (anebo byli ve svém původním zaměstnání, pokud jsou v současnosti nezaměstnaní nebo neaktivní) profesně působících v soukromém neziskovém sektoru (40,6 %). Naproti tomu v nevládním neziskovém sektoru pracuje pouze 20,3 % studentů. Ve státním sektoru působí 39,1 %. Chybou otázky, kromě nejasné formulace je také to, že není rozlišeno, zda studenti pracují v ziskové nebo neziskové sféře státního sektoru. Závěr, který lze určit ze získaných výsledků jednoznačně je, že více jak polovina studentů je zaměstnána v soukromém sektoru (60,9 %) oproti 39,1 % těch, kteří pracují ve státním sektoru. Když budeme přepokládat, že polovina z těch,

kteří odpověděli, že pracují ve státním sektoru, pracují v jeho ziskové sféře a ta druhá polovina v neziskové sféře, můžeme se domnívat, že tedy zhruba 60 % studentů celkem pracuje v ziskové sféře ať už soukromé anebo státní a dalších zhruba 40 % pracuje ve sféře neziskové ať už soukromé anebo státní.

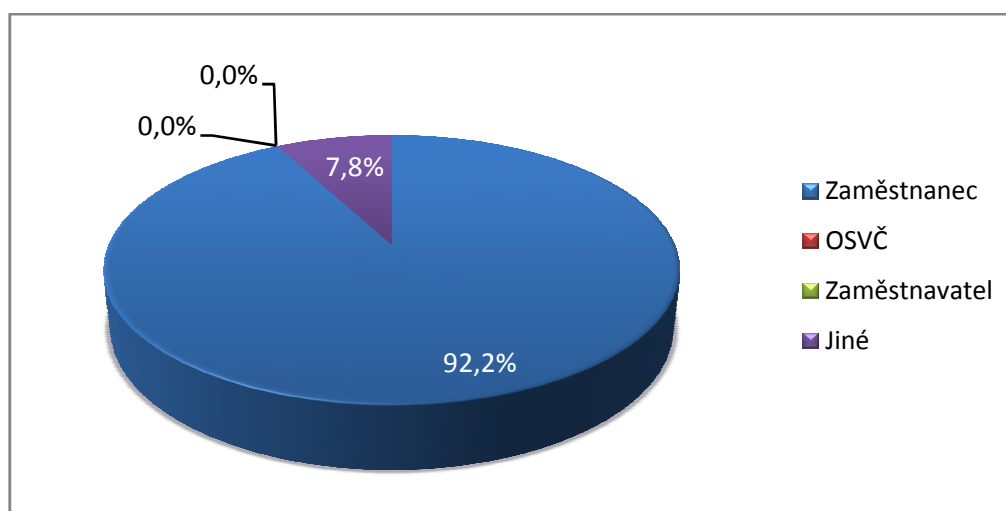
Postavení v zaměstnání:

OTÁZKA č. 14: Jaké je Vaše postavení v zaměstnání?

Postavení v zaměstnání	AH	%
Zaměstnanec	71	92,2
OSVČ	0	0
Zaměstnavatel	0	0
Jiné	6	7,8
Celkem	77	100

Tabulka 11: Postavení respondentů v zaměstnání

Většina studentů (92,2 %) je ve svém zaměstnání v postavení zaměstnance, jak je vidět na grafu 6. Z dotazovaných nebyl žádný v pozici zaměstnavatele či osoby samostatně výdělečně činné. 7,8 % dotazovaných uvedlo „jiné“ postavení v zaměstnání (např. ti, kteří ještě v žádném zaměstnání nepracovali).

Graf 6: Postavení respondentů v zaměstnání

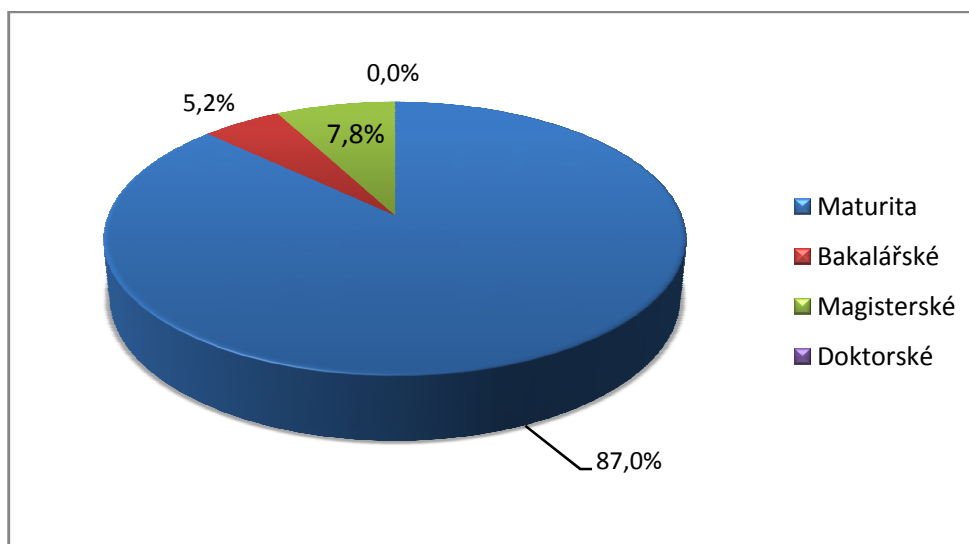
Úroveň nejvyššího dosaženého vzdělání studentů

OTÁZKA č. 15: Vaše nejvyšší doposud dosažené vzdělání?

Vzdělání	AH	%
Maturita	67	87
Bakalářské	4	5,2
Magisterské	6	7,8
Doktorské	0	0
Celkem	77	100

Tabulka 12: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Graf 7 znázorňuje, kolik studentů dosáhlo které úrovně vzdělání. Jednoznačně nejvíce jsou ve výzkumném vzorku zastoupeni studenti s maturitou (87 %). Mezi studenty jsou ale v malé míře zastoupeni také bakaláři (5,2 %) a magistři (7,8 %). Vyšší úrovně dosaženého vzdělání se mezi studenty nevyskytují.

Graf 7: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

6.1.2 Shrnutí faktografických dat o studentech

Převážná většina respondentů je z řad žen (88,3%). Podobný výsledek se dal očekávat, vzhledem k tomu, že muži tvoří pouhých 12,8 % z celkového počtu studentů andragogiky ve Zlíně. (Pozn.: údaje o celkových počtech a pohlaví studentů byly získány z portálu UTB, IS/STAG). Více než polovina studentů je ve věkové kategorii 25 až 40 let (58,4 %). Z výsledků vyplývá, že 83 % dotázaných je ekonomicky aktivních, více jak polovina studentů je zaměstnána v soukromém sektoru (60,9 %) a drtivá většina studentů (92,2 %) je ve svém zaměstnání v postavení zaměstnance. Nejvíce jsou ve výzkumném vzorku zastoupeni studenti s maturitou (87 %).

6.2 Politická participace

V této podkapitole si odpovídáme na dílčí výzkumné otázky z oblasti politické participace. V dotazníku se k této problematice vztahují otázky 1 až 3 a 8. Do politické participace jsme zařadili jednak využívání aktivního volebního práva, tj. možnosti volit, této oblasti je určena otázka č. 3. Dále jsme chtěli zjistit využití nevolebního politického práva (např. podpis petice, účast na stávce, kandidatura, referendum apod.), této otázce je věnována otázka č. 1. Také jsme se v této kapitole zaměřili na využití politických práv na úrovni EU, a na úrovni komunitní/obecní politiky. K zodpovězení těchto otázek slouží položka č. 2 a 8 v dotazníku. Blíže o jednotlivých možnostech politické participace je pojednáno v kapitole druhé této práce, ze které jsme také vycházeli při formulaci otázek dotazníku a při celkovém pojetí práce.

6.2.1 Volební politická participace

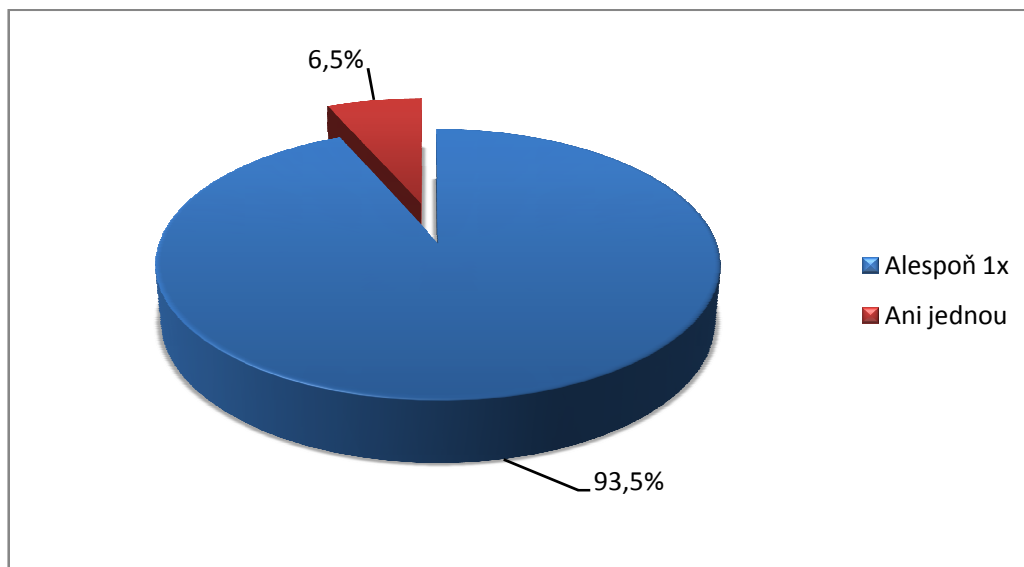
OTÁZKA č. 3: Kterých voleb jste se zúčastnil/a?

Otázkou č. 3 v dotazníku jsme chtěli zjistit, zda studenti využili svého aktivního volebního práva v některých volbách konaných v České republice od roku 2009.

Aktivní účast u voleb	AH	%
Alespoň 1x	72	93,5
Ani jednou	5	6,5

Tabulka 13: Využití aktivního volebního práva studenty od roku 2009

Graf 8 znázorňuje, kolik studentů využívá aktivního volebního práva. 6,5 % dotázaných uvedlo, že se nezúčastnili žádných voleb, konaných v ČR od roku 2009. 93,5 % studentů uvedlo, že se alespoň 1x od roku 2009 voleb konaných v Česku zúčastnili.

Graf 8: Využití aktivního volebního práva studenty od roku 2009

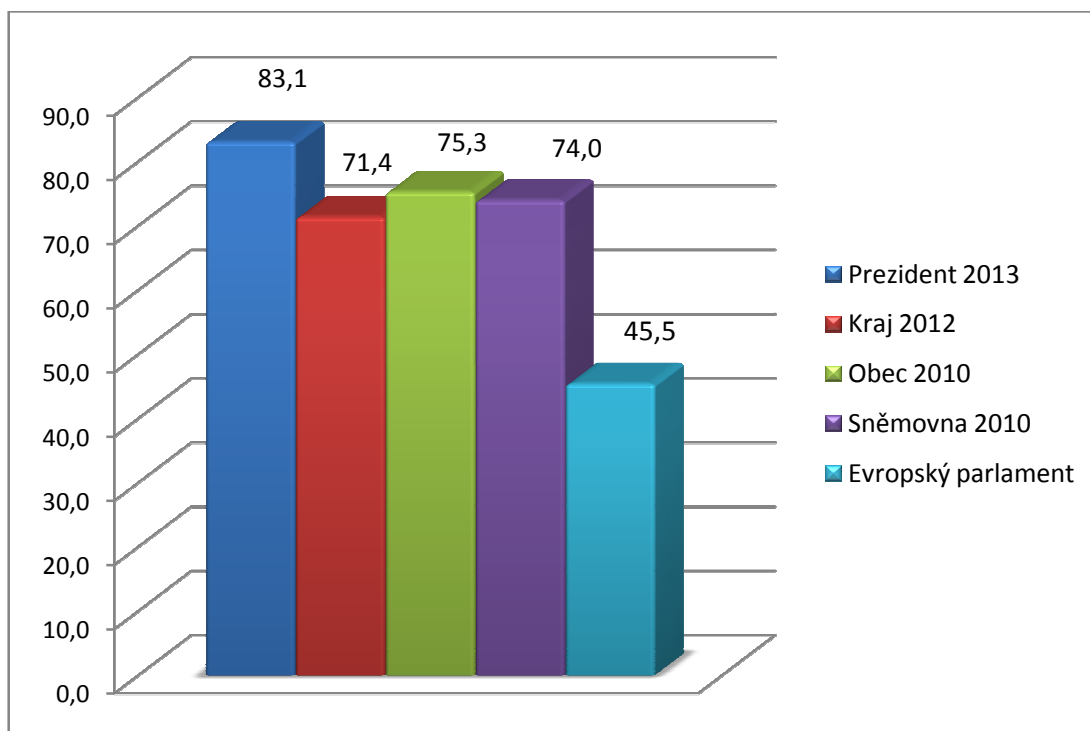
Následně jsme chtěli zjistit, jaká byla účast studentů na jednotlivých volebních akcích.

Aktivní účast u voleb	AH	%
Prezidentské 2013	64	83,1
Krajské 2012	55	71,4
Obecní 2010	58	75,3
Sněmovna 2010	57	74
Evropský parlament 2009	35	45,5

Tabulka 14: Účast respondentů u voleb konaných v ČR od roku 2009

Z grafu 9 plyne, že největší zájem mezi studenty byl o první přímou volbu prezidenta, která se konala v lednu roku 2013. Zúčastnilo se jí celkem 83,1 % studentů. Voleb do zastupitelstva obcí v roce 2010 se zúčastnilo 75,3 % studentů. Voleb do zastupitelstva krajů v roce 2012 se zúčastnilo 71,4 % studentů. Voleb do poslanecké sněmovny parla-

mentu ČR v roce 2010 se zúčastnilo 74 % studentů. Nejmenší zájem byl mezi studenty o volby do Evropského parlamentu, které proběhly v roce 2009.

Graf 9: Účast respondentů u voleb konaných v ČR od roku 2009 vyjádřena v %

6.2.2 Nevolební politická participace

OTÁZKA č. 1: Zúčastnil/a jste se některé z uvedených politických aktivit?

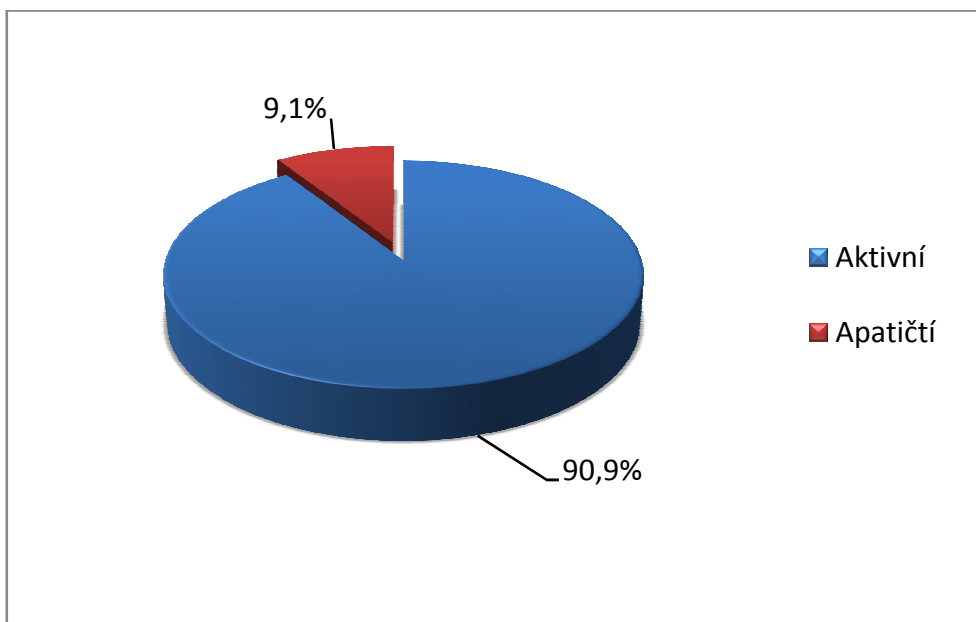
Otázkou č. 1 v dotazníku jsme se dotazovali respondentů jakých forem nevolební politické participace a v jaké míře využívají. Do našeho výzkumu byly zařazeny jako aktivity nevolební politické participace: podpis petice, dopis politikovi, zapojení se do veřejné debaty (veřejná diskuse, dopis do médií), účast na demonstraci, stávce, bojkotu, účast na referendu, založení nebo členství v politické straně nebo v politickém hnutí, kandidatura. Otázka byla polouzavřená a poslední položka zněla: „Jiná forma participace – doplňte jaká“ (Blíže o nevolební politické participaci viz kapitola 2.1)

V první fázi se zaměříme na zjištění tzv. politické aktivity a apatie studentů. Za politicky apatické jsou v tomto výzkumu považovány ty osoby, které nikdy v životě nevyužily žádnou z možností nevolební politické participace.

Využívání politických práv	AH	%
Politicky aktivní	70	90,9
Politicky apatičtí	7	9,1
Celkem	77	100,0

Tabulka 15: Politická aktivita a apatie studentů

V grafu 10 je znázorněno rozložení respondentů z hlediska politické apatie a aktivity. Mezi studenty je 9,1 % těch, kteří nikdy nevyužili žádnou z forem nevolební politické participace. Zbylých 90,9 % studentů využilo nejméně 1x za život alespoň jednu formu této participace.

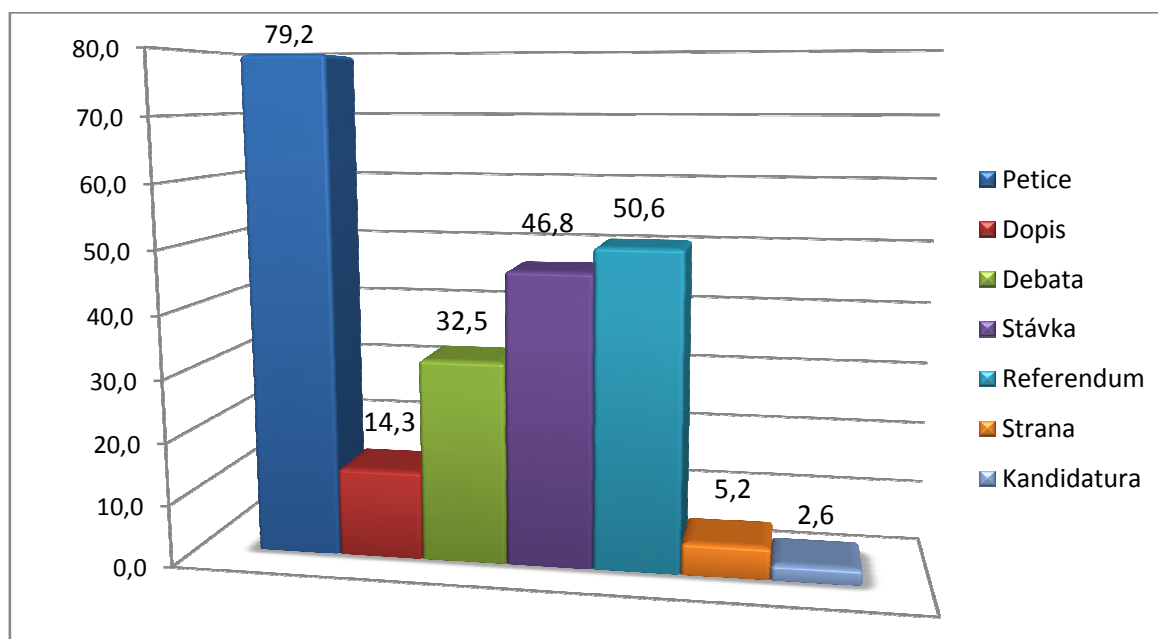
Graf 10: Politická aktivita a apatie studentů

Ve druhé fázi se podíváme na využití jednotlivých forem nevolební politické participace.

Aktivita	Celkem	
	AH	%
Petice	61	79,2
Dopis	11	14,3
Debata	25	32,5
Stávka	36	46,8
Referendum	39	50,6
Strana	4	5,2
Kandidatura	2	2,6

Tabulka 16: Využití jednotlivých možností nevolební politické participace

V grafu 11 vidíme, že nejvíce využívanou formou nevolební politické participace mezi studenty je podpis petice. Tuto možnost využívá 79,2 % studentů. Druhou nejvyužívanější možností je účast na referendu. Tuto možnost využívá 50,6 % studentů. 46,8 procenty je zastoupeno využití stávky, demonstrace nebo bojkotu. Veřejné debaty využívá 32,5 % studentů, dopis politikovi už někdy poslalo 14,3 % studentů. Druhou nejméně zastoupenou možností participace je členství/nebo založení politické strany nebo hnutí s 5,2 % studentů. Úplně nejméně procent získala možnost kandidatury, kterou využívá nebo někdy využilo pouhých 2,6 % studentů.

Graf 11: Využití jednotlivých možností nevolební politické participace (v %)

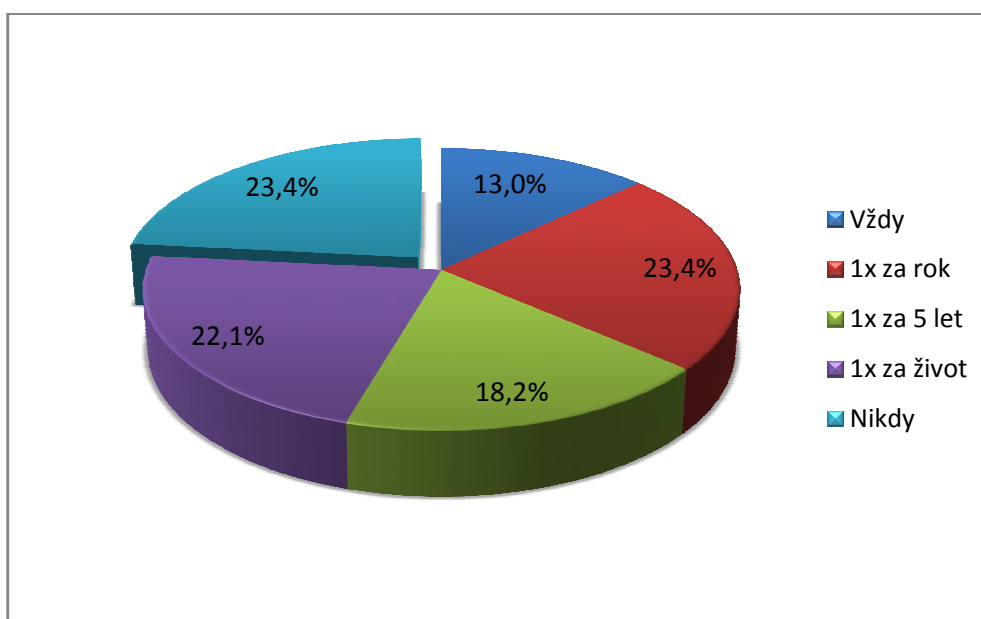
Nyní se podívejme na míru využití jednotlivých forem nevolební politické participace studenty zlínské andragogiky.

Podpis petice

Podpis petice	Celkem	
	AH	%
Vždy	10	13,0
1x za rok	18	23,4
1x za 5 let	14	18,2
1x za život	17	22,1
Nikdy	18	23,4
Celkem	77	100,0

Tabulka 17: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti podpisu petice?

Z grafu 12 můžeme vyčíst, že 76,6 % studentů už někdy využilo podpisu petice jako formu nevolební politické participace. Z toho 13 % tuto formu využívá aktivně, to znamená, že ji využili už několikrát v životě a využívají ji vždy, když je k tomu vhodná příležitost. Jedenkrát za poslední rok využilo tuto formu 23,4 %. 1x za posledních pět let 18,2%, 1x za život 22,1 % studentů.

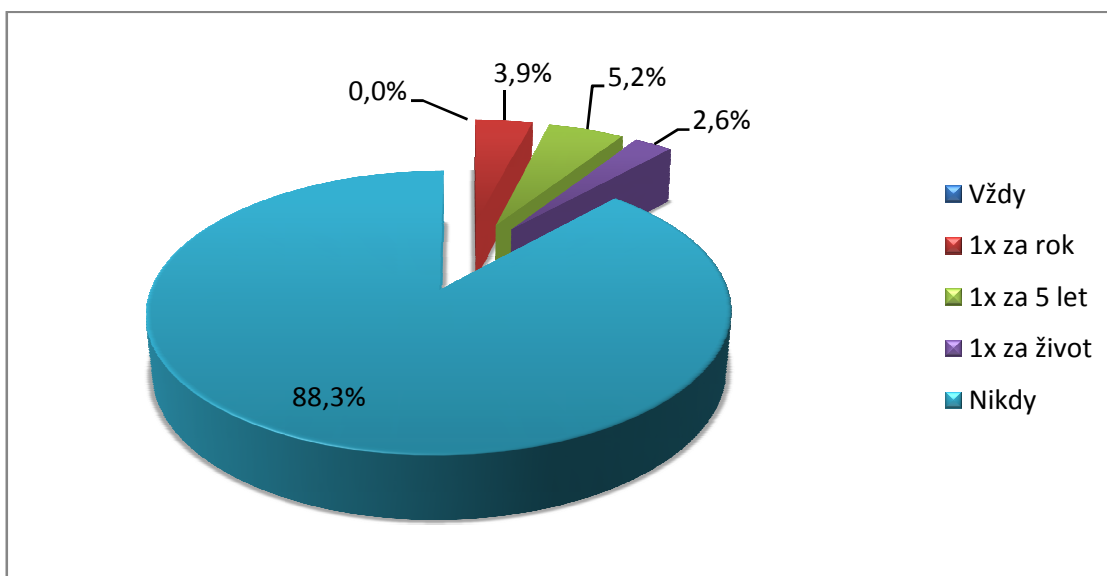
Graf 12: Míra využití podpisu petice

Dopis politikovi

Dopis politikovi	Celkem	
	AH	%
Vždy	0	0,0
1x za rok	3	3,9
1x za 5 let	4	5,2
1x za život	2	2,6
Nikdy	68	88,3
Celkem	77	100,0

Tabulka 18: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti napsat dopis politikovi?

Graf 13 znázorňuje míru využití možnosti napsat dopis politikovi. Z údajů plyne, že 88,3 % studentů nikdy v životě této možnosti nevyužilo. Žádný ze studentů této možnosti nevyužívá aktivně. Jedenkrát za poslední rok jí využilo pouze 3,9 % studentů, 1x za posledních pět let 5,2 % studentů a 1x v životě 2,6 % studentů.

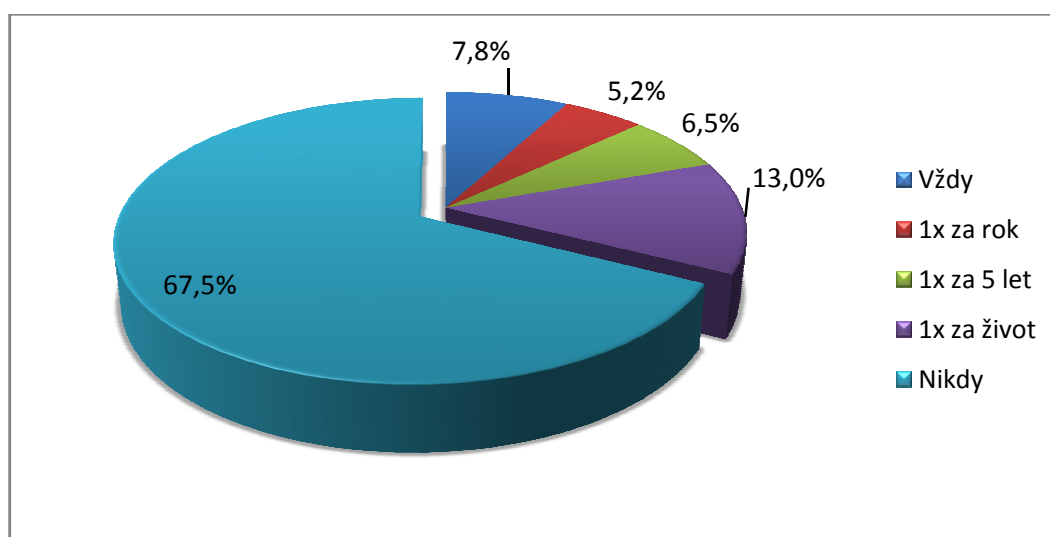
Graf 13: Míra využití možnosti napsat dopis politikovi

Zapojení se do veřejné debaty (veřejná diskuse, dopis do médií)

Veřejná debata	Celkem	
	AH	%
Vždy	6	7,8
1x za rok	4	5,2
1x za 5 let	5	6,5
1x za život	10	13,0
Nikdy	52	67,5
Celkem	77	100,0

Tabulka 19: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti zapojit se do veřejné debaty?

O něco málo lépe než předchozí možnost je na tom možnost zapojení se do veřejné debaty, jak ukazuje graf 14. Podle těchto údajů 67,9 % studentů tuto možnost nevyužilo nikdy. 13 % ji využilo 1x v životě, 6,5 % ji využilo 1x v posledních pěti letech, 5,2 % ji využilo 1x v posledním roce a 7,8 % odpovědělo, že tuto možnost využívá aktivně, vždy když je zapotřebí.

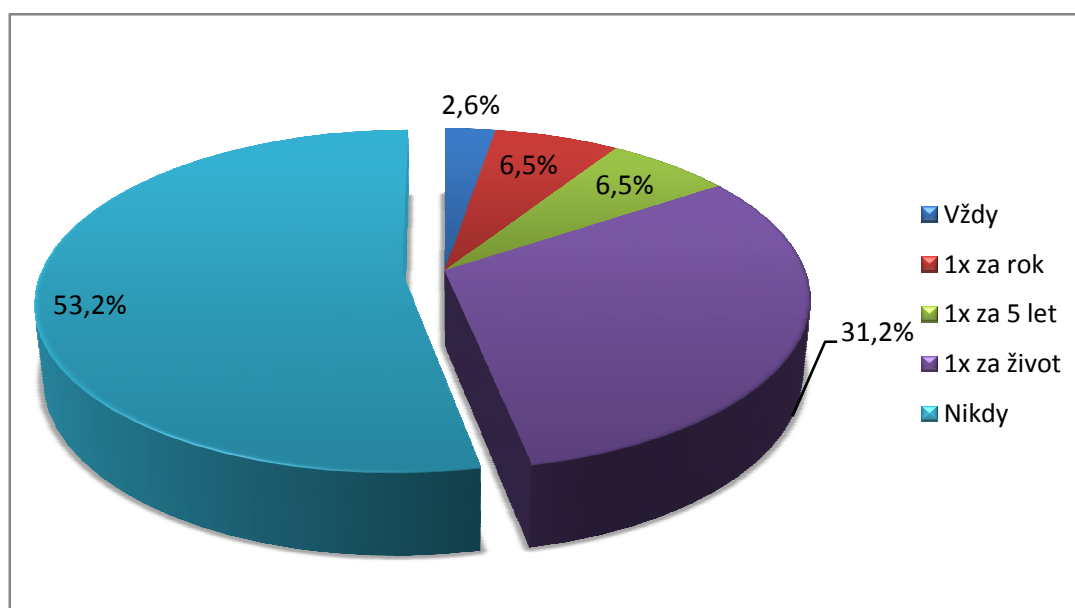
Graf 14: Míra využití možnosti zapojit se do veřejné debaty

Účast na demonstraci, stávce, bojkotu

Stávka, demonstrace, bojkot	Celkem	
	AH	%
Vždy	2	2,6
1x za rok	5	6,5
1x za 5 let	5	6,5
1x za život	24	31,2
Nikdy	41	53,2
Celkem	77	100,0

Tabulka 20: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti účastnit se demonstrace, stávky či bojkotu?

Stávky, demonstrace nebo bojkotu, podle grafu 15, se někdy zúčastnilo 46,8 % studentů. 2,6 % tuto možnost využívá aktivně, 6,5 % ji využilo nejméně 1x za poslední rok, 6,5 % ji využilo 1x za posledních pět let, 31,2% ji využilo alespoň 1x v životě. 53,2 procent studentů se nikdy nezúčastnilo stávky, demonstrace ani bojkotu.

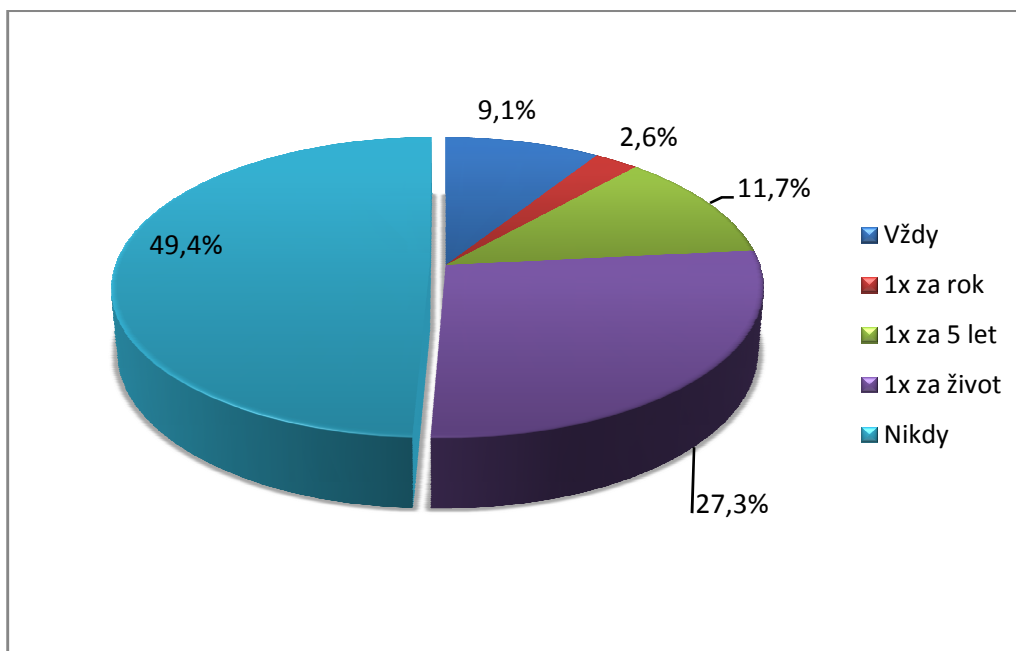
Graf 15: Míra využití možnosti účastnit se demonstrace, stávky či bojkotu

Účast na referendu

Referendum	Celkem	
	AH	%
Vždy	7	9,1
1x za rok	2	2,6
1x za 5 let	9	11,7
1x za život	21	27,3
Nikdy	38	49,4
Celkem	77	100,0

Tabulka 21: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti účastnit se referenda

Podle grafu 16 se 50,6 procent studentů někdy zúčastnilo referenda. 9,1 % této možnosti využívá aktivně, 2,6 % ji využilo 1x za poslední rok, 11,7 % ji využilo 1x v posledních pěti letech a 27,3 % alespoň 1x v životě. 49,4 % se referenda nikdy neúčastnili.

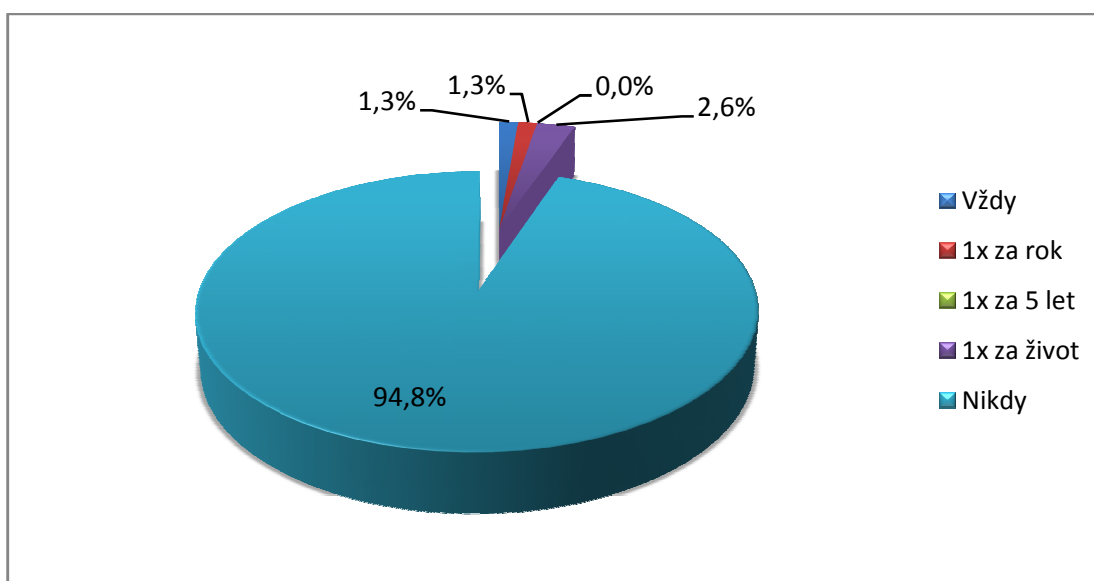
Graf 16: Míra využití možnosti účastnit se referenda

Založení nebo členství v politické straně nebo v politickém hnutí

Politická strana/hnutí	Celkem	
	AH	%
Vždy	1	1,3
1x za rok	1	1,3
1x za 5 let	0	0,0
1x za život	2	2,6
Nikdy	73	94,8
Celkem	77	100,0

Tabulka 22: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti založit/nebo být členem politické strany nebo hnutí

Jak plyne z grafu 17, tak pouhých 5,2 % studentů se někdy angažovalo v politických stranách nebo hnutích. 1,3 % této možnosti využívá aktivně. 1,3 % ji využilo 1x v posledním roce. Žádný z dotazovaných nezaznačil možnost využití této možnosti v posledních pěti letech. 2,6 % dotázaných ji využilo alespoň 1x v životě. Zbylých 94,8 % se v politických stranách a hnutích nikdy neangažovalo.

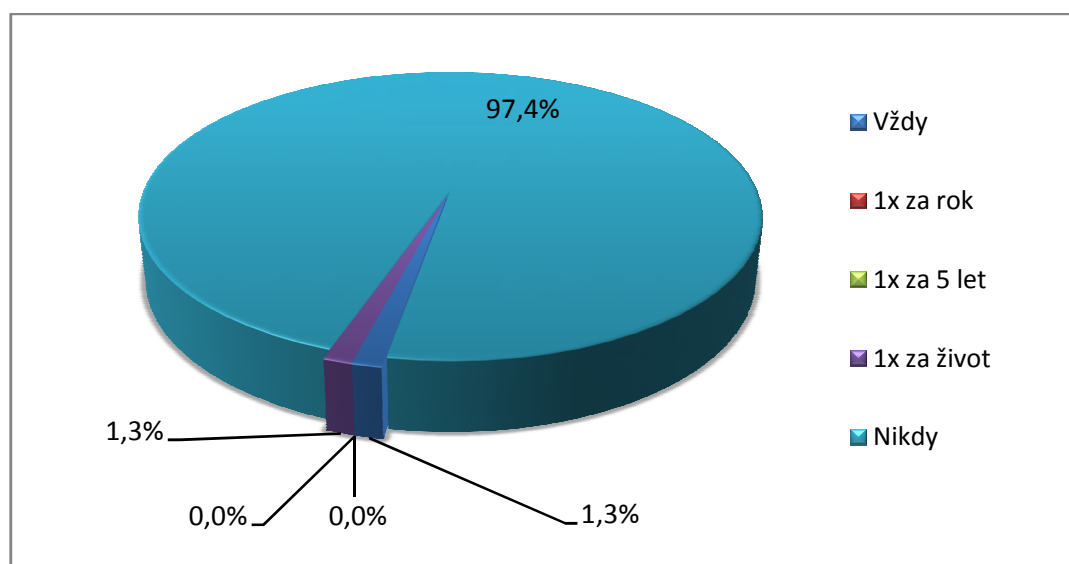
Graf 17: Míra využití možnosti být členem/nebo založit politickou stranu nebo hnutí

Kandidatura

kandidatura	Celkem	
	AH	%
Vždy	1	1,3
1x za rok	0	0,0
1x za 5 let	0	0,0
1x za život	1	1,3
Nikdy	75	97,4
Celkem	77	100,0

Tabulka 23: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti kandidovat?

Graf 18 prezentuje, že možnost kandidovat byla ze všech uvedených možností nevolební politické participace využita nejmenším počtem studentů. Využilo ji pouhých 2,6 %, z toho 1,3 % ji využívá aktivně a 1,3 % ji využilo alespoň 1x za život. 97,4 % studentů této možnosti nikdy nevyužilo.

Graf 18: Míra využití možnosti kandidatury

Otevřené možnosti odpovědi žádný ze studentů nevyužil. Lze tedy předpokládat, že žádné další formy nevolební politické participace studenti nevyužívají.

6.2.3 Nevolební politická participace v EU

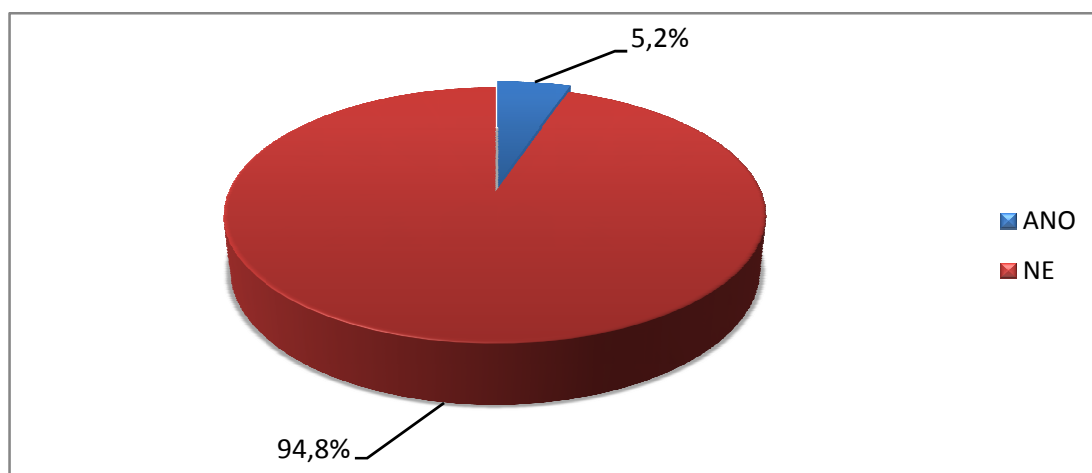
OTÁZKA č. 2: Zúčastnil/a jste se některé z výše uvedených aktivit na evropské úrovni?

V současnosti aktuální téma je participace na úrovni Evropské unie. Proto jsme jednu z položek dotazníku zaměřili také na zodpovězení otázky, zda studenti využívají některé z možností politické participace na evropské úrovni. Tato položka, následovala po položce, ve které byly vymezeny jednotlivé formy nevolební politické participace, aby si studenti uvědomili, které z akcí mohli už někdy využít. Tato otázka v dotazníku byla formulována jako polouzavřená. Pokud respondent uvedl, že se zúčastnil některé z forem participace v EU, měl doplnit, které. Výsledky zobrazuje následující tabulka 24 a graf 19.

Participace v EU	AH	%
ANO	4	5,2
NE	73	98,4
Celkem	77	100

Tabulka 24: Kolik studentů se zúčastnilo některé z forem participace na úrovni EU?

Graf 19 znázorňuje, kolik studentů se zúčastnilo nevolební politické participace na úrovni evropské unie. Členem EU je Česká republika od 1. května 2004. Za dobu téměř devíti let jenom 4 studenti (5,2 %) využili možnosti participovat v EU. Jeden ze studentů uvedl, že aktivně využívá petičního práva. Další tři z těchto studentů uvedli, jako formu participace referendum.

Graf 19: Nevolební politická participace na úrovni EU

6.2.4 Nevolební politická participace v komunitě

OTÁZKA č. 8: Účast na politickém životě v komunitě.

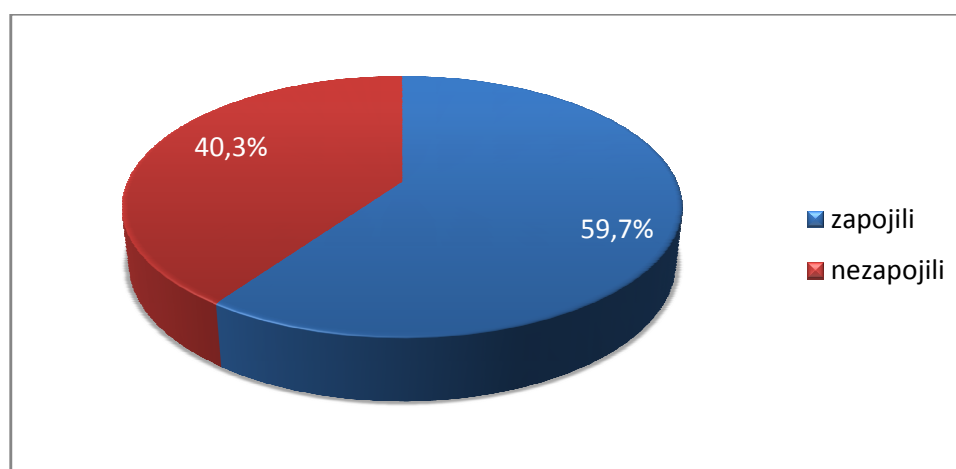
Politickou nevolební participací v komunitě se zabývá položka č. 8 v dotazníku. Zaměřili jsme se zde na čtyři možnosti zapojení do komunitní politiky.

1. Účast na veřejném zasedání obecního zastupitelstva
2. Hlasování v místním referendu
3. Vyjádření vlastního názoru ve veřejné diskusi
4. Účast na komunitním plánování

Participace v komunitě	AH	%
Zapojili	46	59,7
Nezapojili	31	40,3
Celkem	77	100,0

Tabulka 25: Kolik studentů se zapojuje do komunitní politiky?

Graf 20 zobrazuje, kolik procent studentů z celkového počtu se zapojuje do komunitní politiky. 59,7 % studentů uvedlo, že se alespoň někdy zapojují některou z uvedených forem do komunitní/obecní politiky. 40,3 % nevyužívá žádnou z uvedených forem nevolební politické participace na komunitní úrovni.

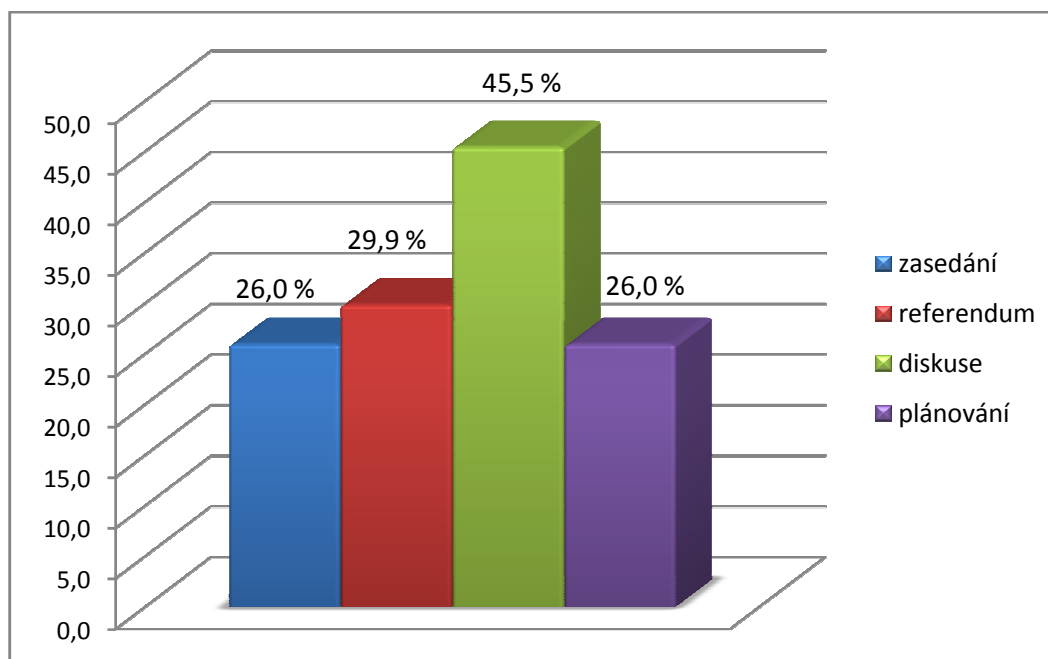
Graf 20: Politická participace studentů v komunitě

V další fázi jsme chtěli zjistit, v jaké míře studenti využívají jednotlivé formy nevolební politické participace v komunitě.

Aktivita	AH	%
zasedání	20	26,0
referendum	23	29,9
diskuse	35	45,5
plánování	20	26,0

Tabulka 26: Kolik studentů využilo jednotlivé možnosti participace v komunitní politice?

Následující graf 21 zobrazuje, které aktivity politické participace v komunitě jsou mezi studenty zlínské andragogiky nejčastěji využívány. Stejně, nejnižší zastoupení má účast na veřejném zasedání obecního zastupitelstva a účast na komunitním plánování (26%). 29,9 procent studentů se zapojilo do hlasování v místním referendu. 45,5 % studentů vyjádřilo vlastní názor ve veřejné diskusi. Tomuto výrazně vyššímu výsledku může napomáhat v současnosti populární využívání internetu a různých veřejných diskusních fór, která bývají založena i na obecních nebo komunitních webových stránkách.

Graf 21: Využití jednotlivých forem komunitní politické participace

V tabulce a grafu následujícím je zaznamenána míra využití jednotlivých forem komunitní politické participace.

Politika v komunitě	Zasedání		Referendum		Diskuse		Plánování	
	AH	%	AH	%	AH	%	AH	%
aktivně	4	5,2	5	6,5	6	7,8	7	9,1
1x za rok	4	5,2	3	3,9	8	10,4	3	3,9
1x za 5 let	3	3,9	5	6,5	6	7,8	4	5,2
1x za život	9	11,7	10	13,0	15	19,5	6	7,8
Nikdy	57	74,0	54	70,1	42	54,5	57	74,0
Celkem	77	100,0	77	100,0	77	100,0	77	100,0

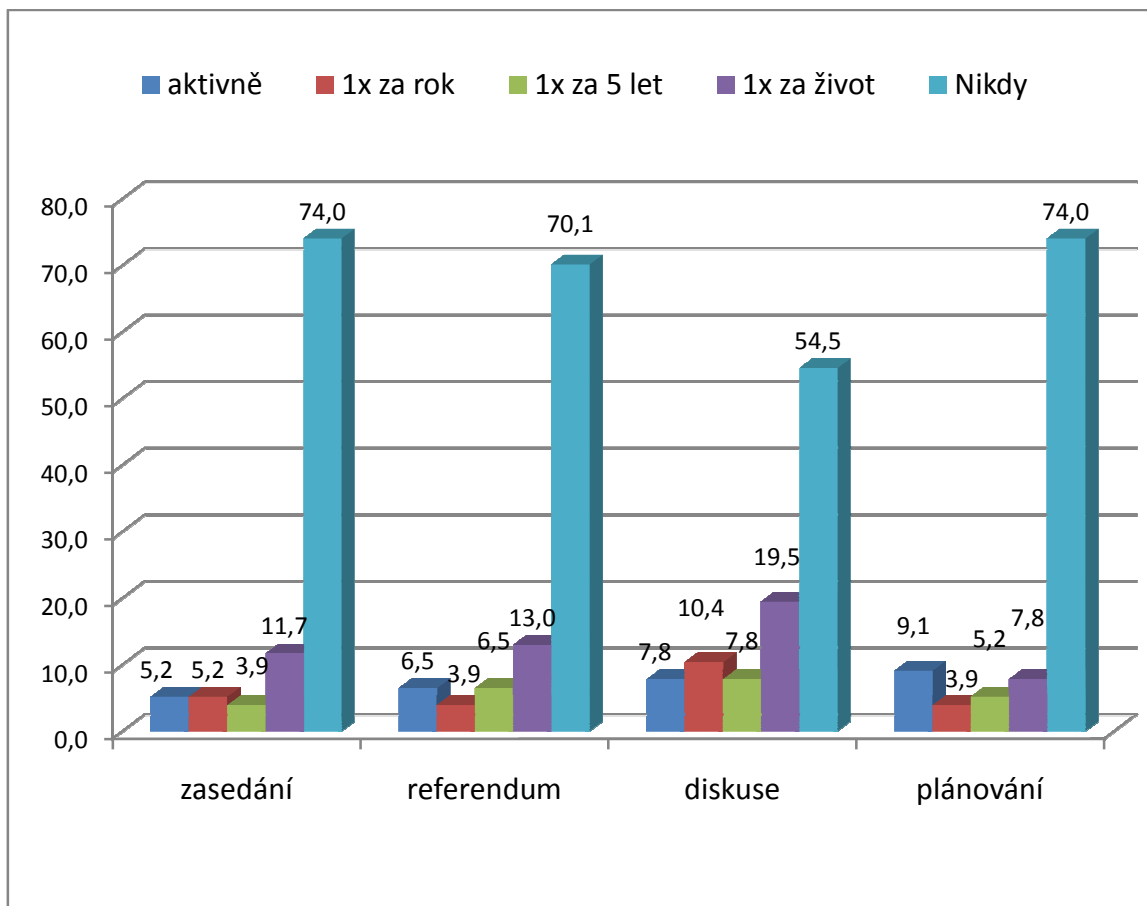
Tabulka 27: Jaká je míra využití jednotlivých forem komunitní politické participace?

V grafu 22 je znázorněna míra s jakou studenti využívají jednotlivé formy komunitní politické participace. Veřejné zasedání obecního zastupitelstva se aktivně účastní 5,2 % z celkového počtu studentů. 5,2 % tuto aktivitu využilo alespoň 1x v uplynulých dvanácti měsících, alespoň 1x za posledních pět let ji využilo 3,9 % studentů. Alespoň jedenkrát za život se zasedání zúčastnilo 11,7 % studentů. 74 % studentů této možnosti nikdy nevyužilo.

Hlasování v místním referendu se aktivně zúčastňuje 6,5 % studentů. 3,9 % tuto aktivitu využilo alespoň 1x v uplynulých dvanácti měsících, alespoň 1x za posledních pět let ji využilo 6,5 % studentů. Alespoň jedenkrát za život se referenda zúčastnilo 13 % studentů. 70,1 % studentů této možnosti nikdy nevyužilo.

Vlastní názor ve veřejné diskusi aktivně vyjadřuje 7,8 % studentů. 10,4 % tuto aktivitu využilo alespoň 1x v uplynulých dvanácti měsících, alespoň 1x za posledních pět let ji využilo 7,8 % studentů. Alespoň jedenkrát za život možnost vyjádřit názor ve veřejné diskusi využilo 19,5 % studentů. 54,5 % studentů této možnosti nikdy nevyužilo.

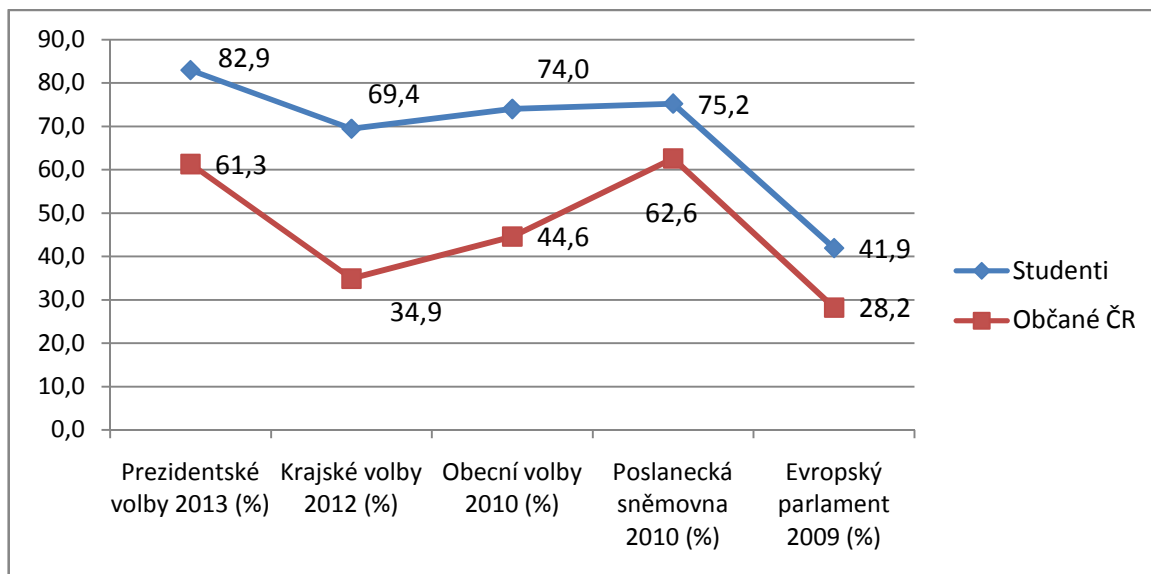
Komunitního plánování se aktivně účastní 9,1 % studentů. 3,9 % tuto aktivitu využilo alespoň 1x v uplynulých dvanácti měsících, alespoň 1x za posledních pět let ji využilo 5,2 % studentů. Alespoň jedenkrát za život se komunitního plánování zúčastnilo 7,8 % studentů. 74 % studentů této možnosti nikdy nevyužilo.

Graf 22: Míra využití jednotlivých forem komunitní politické participace (v %)

6.2.5 Shrnutí dat politické participace studentů zlínské andragogiky

Co se týče volební politické participace, jsou na tom studenti poměrně dobře. Za zmínku stojí graf 23, v němž je znázorněno srovnání průměru za všechny ročníky zlínské andragogiky v účasti ve volbách s celorepublikovými daty zveřejněnými na serveru Volby.cz. Z tohoto grafu je zřejmé, že zájem studentů o jednotlivé volby koresponduje zájem občanů ČR. U studentů zlínské andragogiky je ale účast v porovnání s celorepublikovým průměrem o několik až desítek procent vyšší. Tento rozdíl je způsoben pravděpodobně vzděláním, které podle výzkumů hraje v participaci obecně významnou roli. S tímto jevem se tudíž budeme pravděpodobně setkávat i v dalších srovnáních, které máme k dispozici.

Graf 23: Srovnání účasti u voleb studentů zlínské andragogiky s účastí všech občanů ČR v % (dle údajů ze serveru Volby.cz)

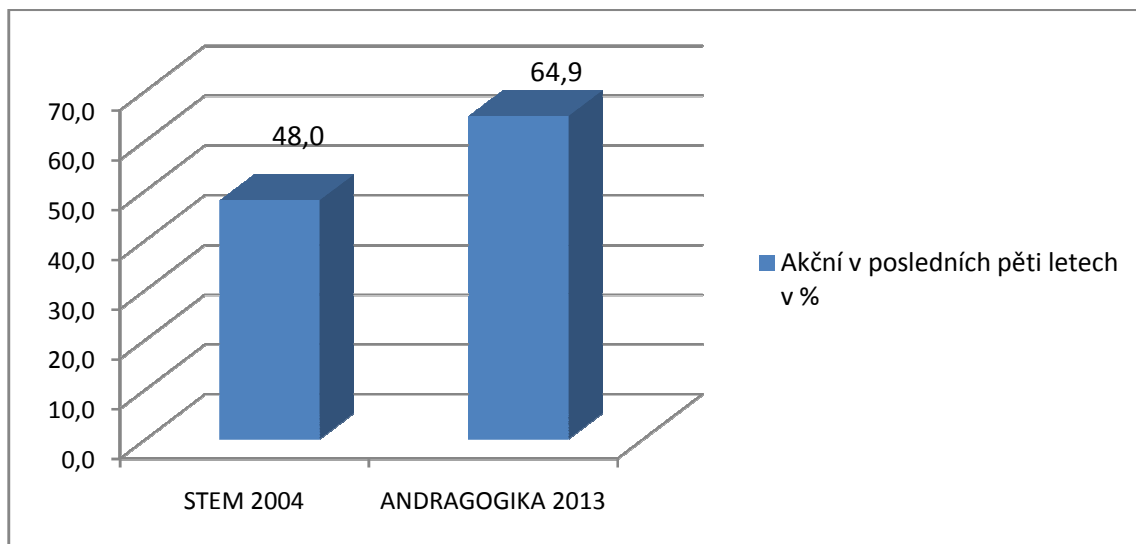
Pozitivní zjištění z podkapitoly pojednávající o nevolební politické participaci, je také, že mezi studenty je jen malé množství těch, kteří nevyužívají žádné z uvedených forem. Drtivá většina studentů využívá alespoň někdy alespoň některé možnosti participace. Z toho je možné soudit, že jim není úplně lhostejné, co se ve světě politiky děje. Z výsledků grafu 11, ve kterém převažuje využití skupinových akcí před individuálními, lze usuzovat, že studenti nejsou sami iniciátory těchto akcí, ale pouze se zapojují v případě, že jsou osloveni. Otázkou je, zda a v jaké míře by byli sami aktivní při prosazování svých zájmů. A zda vůbec mají potřebné občanské kompetence, k tomu, aby se mohli aktivně podílet na iniciaci politické participace. Ale do takové hloubky tento výzkum nesáhá.

Když se zaměříme na výsledky výzkumu STEM z roku 2004 (blíže viz kap. 2.1), zjistíme, že tehdy 48 % respondentů odpovědělo, že se zúčastnili některé ze tří možností politické participace – petice, protest nebo kontakt do médií, alespoň 1x za posledních pět let.

	AH	%	STEM v %
Akční v posledních 5 letech	50	64,9	48,0
Posledních 5 let žádná akce	27	35,1	52,0
Celkem	77	100,0	100,0

Tabulka 28: Kolik studentů využilo jednu ze tří možností participace (petice, kontakt médií, stávka) v uplynulých pěti letech?

Když výsledky společnosti STEM v grafu 24 srovnáme s výsledky využití stejných možností participace studenty zlínské andragogiky, zjistíme, že studenti jsou o 16,9 % aktivnější, než byli v roce 2004 respondenti společnosti STEM.

Graf 24: Srovnání výsledků společnosti STEM s výsledky studentů Zlínské andragogiky

Tyto výsledky mohou být zkreslené formulací otázek, ale pravděpodobně se na rozdíl ve využití participace opět podílí vyšší dosažené vzdělání studentů andragogiky.

Naprosto podprůměrné výsledky přinesla položka č. 2 v dotazníku zjišťující participaci studentů na evropské úrovni. Číslo vyplývající z výsledků z odpovědí na tuto otázku je velice zarážející, už vzhledem k tomu, že se jedná o vysokoškolské studenty, u kterých by se dala vyšší participace usuzovat už jenom proto, že jsou vzdělaní a mají širší obzory. Navíc u nich lze předpokládat také lepší znalost cizích jazyků. Snad je toto číslo výsledkem převahy žen mezi respondenty a genderovými stereotypy? Mohlo by to být možné, když vezmeme v úvahu, že 2 ze 4 participujících byli muži, to znamená, že 22 % z celkového počtu dotazovaných mužů participovalo v EU a pouze necelá 3% z celkového počtu dotazovaných žen participovala v EU. Každopádně je stále na čem pracovat a co vylepšovat.

Nad očekávání dobře nedopadly ani výsledky nevolební politické participace v obci či komunitě. 40,3 % studentů se vůbec nezapojuje do žádné z forem komunitní politiky, což je poměrně vysoké číslo, vzhledem k tomu, že dění v komunitě nebo obci má bezprostřední vliv na život občanů. Nejvíce využívanou aktivitou mezi studenty je vyjádření vlastního názoru ve veřejné diskusi. 45,5 % studentů někdy vyjádřilo svůj názor ve veřejné diskusi.

Tomuto, oproti jiným formám, výsledku může napomáhat v současnosti populární využití internetu a různých veřejných diskusních fór, která bývají založena i na obecních či komunitních webových stránkách a v nichž může účastník vystupovat anonymně.

6.3 Občanská participace

Tato podkapitola odpovídá na dílčí výzkumné otázky z oblasti občanské participace. V dotazníku se na tuto oblast zaměřují otázky 4 až 7. Do občanské participace byly zahrnuty možnosti: členství v organizacích občanské společnosti (viz tabulka 3), dále dobrovolnictví v organizacích občanské společnosti a dárcovství. Dále zde bylo zahrnuto tzv. neformální dobrovolnictví, které probíhá zpravidla v komunitě nebo obci. Neformální dobrovolnictví jsme rozdělili do čtyř oblastí, na obecní aktivity, tzn. pomoc s přípravou nebo organizací veřejných akcí (např. organizace různých brigád, obecní schůze, společenské akce, sportovní akce, akce pro děti apod.), dále tzv. sousedskou výpomoc (např. domácí práce, péče o zahradu, nákupy, doprava, hlídání dětí nebo domácích zvířat, zalévání květin apod.), tzv. advokační výpomoc (např. pomoc lidem ohrožovaným, utiskovaným, kteří si sami neuměli získat to, nač měli nárok) a tzv. servisní výpomoc (např. pomoc člověku v nouzi, hladovému, nemocnému nebo bezmocnému člověku).

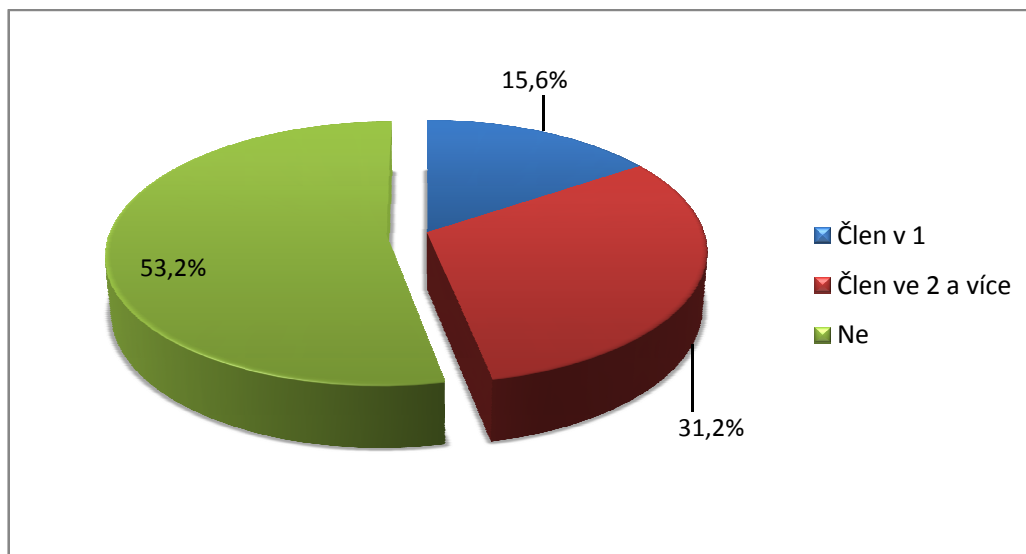
6.3.1 Členství v organizaci občanské společnosti (OOS)

OTÁZKA č. 4: Jste členem v některé/ých z uvedených organizací občanské společnosti?

Členství v OOS	AH	%
Ano v jedné	12	15,6
Ano ve dvou a více	24	31,2
Ne	41	53,2
Celkem	77	100

Tabulka 29: Kolik studentů je členem některé z organizací občanské společnosti?

Rychlý přehled přináší graf 25, ve kterém vidíme, že 53,2 % studentů není členem v žádné organizaci občanské společnosti. 15,6 % je členem v jedné organizaci a 31,2 % je dokonce členem ve dvou a více organizacích.

Graf 25: Členství studentů v organizacích občanské společnosti

6.3.2 Dobrovolnictví v organizacích občanské společnosti

OTÁZKA č. 5: Účastníte se dobrovolnických aktivit v některé z organizací uvedených v tabulce výše?

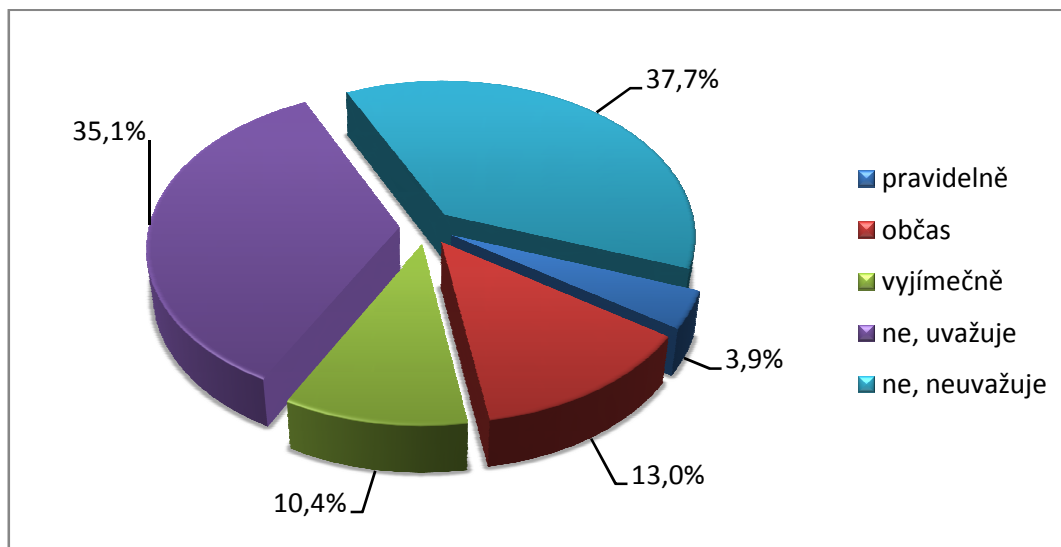
Jako dobrovolník je pro naše účely vymezen člověk, který dělá práci pro druhé dobrovolně, nepovinně, bez nároku na mzdu. Za dobrovolnictví se nepovažuje práce, která je vykonávána pro organizaci, v níž je tento člověk členem, v rámci povinností, které mu plynou ze stanov nebo usnesení organizace.

Dobrovolnictví	AH	%
Pravidelně několik hodin měsíčně	3	3,9
Občas několik hodin ročně	10	13,0
Výjimečně	8	10,4
Ne, ale uvažuje o tom	27	35,1
Ne, ani o tom neuvažuje	29	37,7
Celkem	77	100,0

Tabulka 30: Kolik studentů a v jaké míře jsou dobrovolníci v některé z OOS?

Z grafu 26 vyplývá, že pouze necelá třetina studentů (27,3 %) se účastní dobrovolnických aktivit. Jen 3,9 % dobrovolně pracuje pravidelně několik hodin měsíčně. 13 % studentů pracuje dobrovolně alespoň několik hodin ročně. 10,4 % studentů uvedlo, že jako

dobrovolníci pracují pouze výjimečně. 72,8 % studentů uvedlo, že se dobrovolnických aktivit v organizacích občanské společnosti neúčastní. Ale 35,1 % o této možnosti uvažuje.

Graf 26: Dobrovolnictví studentů v OOS

6.3.3 Dárcovství

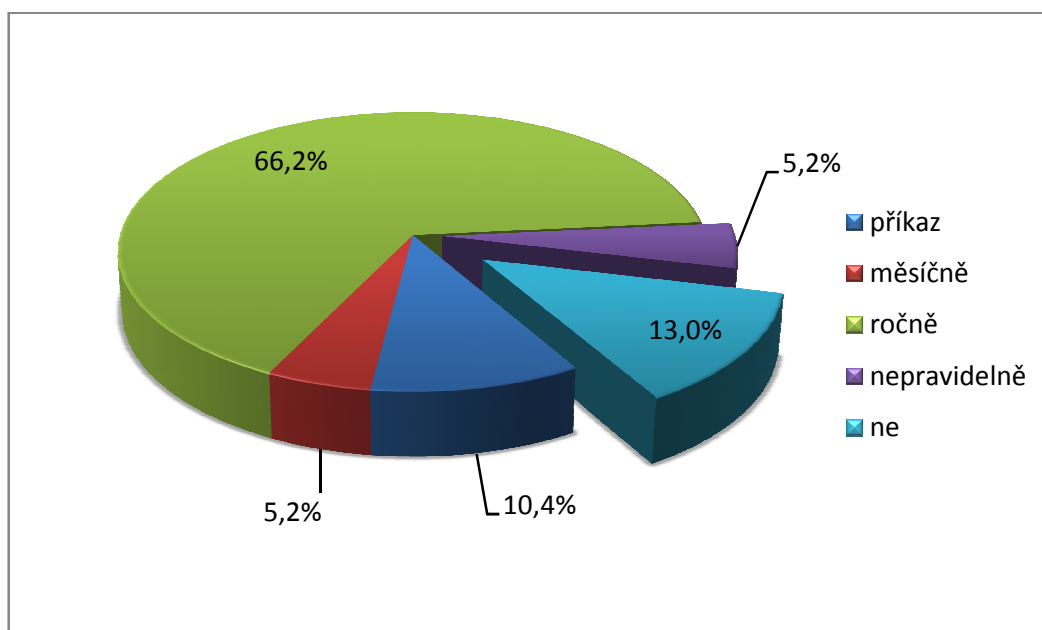
OTÁZKA č. 6: Daroval/a jste v uplynulých 12 měsících nějaký peněžní nebo věcný dar některé z organizací OS nebo na dobročinné a charitativní účely?

Touto položkou jsme chtěli zjistit, zda studenti přispívají peněžním nebo věcným darem některé z organizací občanské společnosti nebo na dobročinné a charitativní účely.

Dárcovství	AH	%
Trvalý příkaz	8	10,4
Pravidelně, alespoň 1x měsíčně	4	5,2
1x za minulý rok	51	66,2
Minulý rok ne, ale jinak přispívá	4	5,2
Nepřispívá	10	13,0
Celkem	77	100,0

Tabulka 31: Kolik studentů a v jaké míře darovali v uplynulých 12 měsících peněžní nebo věcný dar některé z OOS nebo na dobročinné a charitativní účely?

Na grafu 27 je znázorněno rozložení využití dárcovství mezi studenty zlínské andragogiky. Tuto formu participace studenti používají docela hojně. Celkem 87 % studentů uvedlo, že přispívají na dobročinné a charitativní účely. 10,4 % studentů má dokonce za tímto účelem zřízen trvalý příkaz na svém účtu. 5,2 % studentů přispívá alespoň jedenkrát měsíčně, 66,2 % studentů přispělo alespoň 1x za uplynulých 12 měsíců. 5,2 % studentů uvedlo možnost, že v posledních dvanácti měsících nepřispěli, ale jinak přispívají. Pouze 13 % dotázaných uvedlo, že nepřispívají.

Graf 27: Dárcovství studentů

6.3.4 Občanská participace v komunitě

OTÁZKA č. 7: Podílel/a jste se ve vaší obci/komunitě v posledních 12 měsících na některé z následujících aktivit?

Položka 7 v dotazníku zjišťuje, jak se studenti zlínské andragogiky zapojují v komunitě. Je zaměřena na formy a míru občanské participace v komunitě, neboli na tzv. neformální dobrovolné aktivity.

Občanskou participaci v komunitě rozumíme tzv. neformální dobrovolnictví (blíže viz kapitola 2.2) a to jsme dále specifikovali do čtyř forem:

1. Pomoc s přípravou nebo organizací veřejných akcí (např. organizace různých brigád, obecní schůze, společenské akce, sportovní akce, akce pro děti apod.)

2. Tzv. sousedská výpomoc (např. domácí práce, péče o zahradu, nákupy, doprava, hlídání dětí nebo domácích zvířat, zalévání květin apod.)

3. Tzv. servisní výpomoc (např. pomoc člověku v nouzi, hladovému, nemocnému nebo bezmocnému člověku)

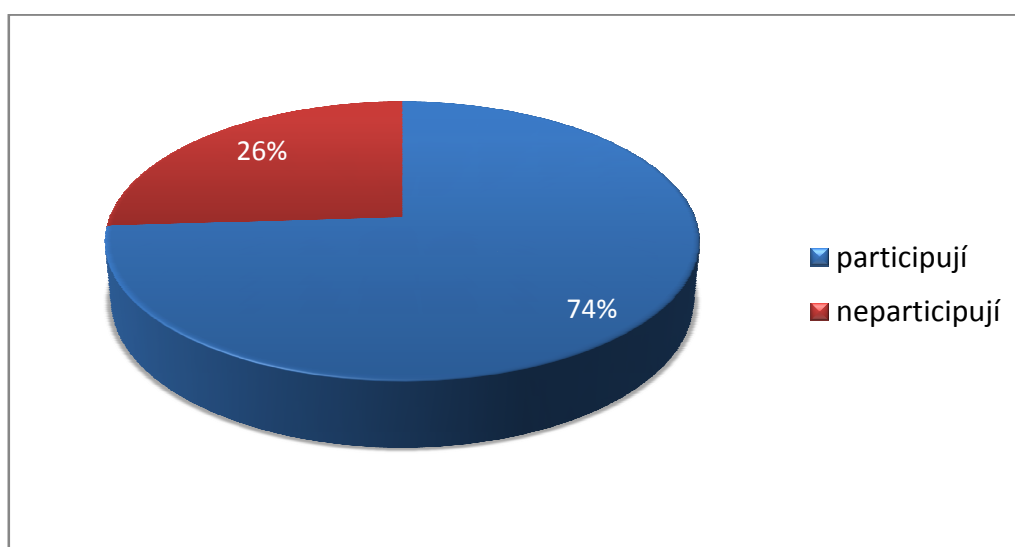
4. Tzv. advokační výpomoc (např. pomoc lidem ohrožovaným, utiskovaným, kteří si sami neuměli získat to, nač měli nárok)

V první fázi jsme zjišťovali, zda studenti participují v obci/komunitě.

Občanská participace v komunitě	AH	%
Participují	57	74,0
Neparticipují	20	26,0

Tabulka 32: Kolik studentů se podílí na občanském životě v komunitě?

Graf 28 zobrazuje, kolik studentů se zapojuje do občanského života v komunitě některou z výše uvedených čtyř forem občanské participace. Z výsledků plyne, že 74 % studentů využívá alespoň jednu formu participace. Zbýlých 26 % studentů se v občanském životě v komunitě nezapojuje vůbec.

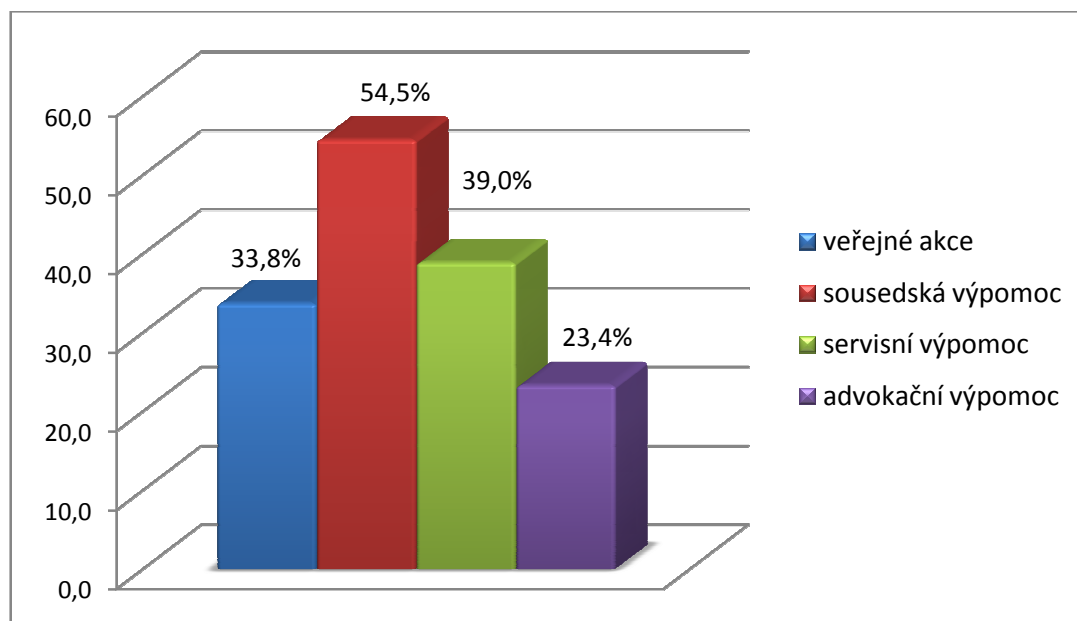
Graf 28: Občanská participace studentů v komunitě

V další fázi jsme zjišťovali, jaké formy občanské participace v komunitě studenti využívají.

Formy občanské participace v komunitě	AH	%
Veřejné akce	26	33,8
Sousedská výpomoc	42	54,5
Servisní výpomoc	30	39,0
Advokační výpomoc	18	23,4

Tabulka 33: Jaké formy občanské participace studenti využívají?

Z grafu 29 vyplývá, že nejčastěji se studenti zlínské andragogiky zapojují v sousedské výpomoci. 54,5 % ze všech studentů využívá této participace. 39 % všech studentů se zapojuje v servisní výpomoci, 33,8 % všech studentů se zapojuje do veřejných akcí. Nejméně využívanou formou občanské participace v komunitě je advokační výpomoc. Této aktivitě se věnuje jenom 23,4 % všech studentů.

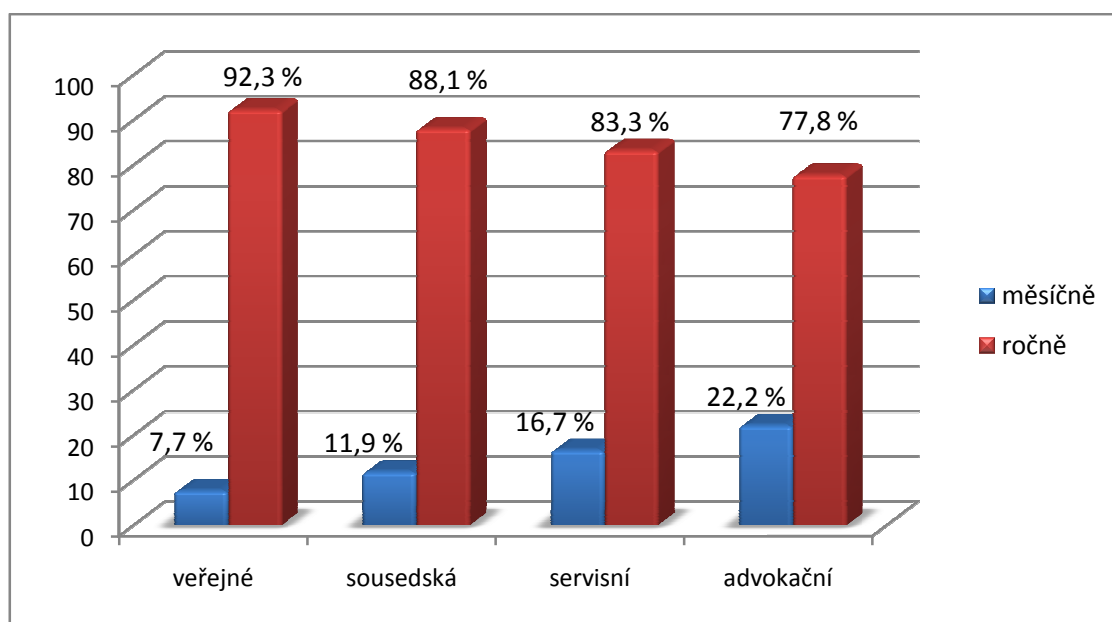
Graf 29: Využití jednotlivých forem participace

V následující tabulce a na následném grafu je znázorněn časový rozsah využití jednotlivých forem občanské participace v komunitě.

komunita	veřejné akce		sousedská		servisní		advokační	
	AH	%	AH	%	AH	%	AH	%
Měsíčně	2	7,7	5	11,9	5	16,7	4	22,2
Ročně	24	92,3	37	88,1	25	83,3	14	77,8
Celkem	26	100,0	42	100,0	30	100,0	18	100,0

Tabulka 34: Kolik času stráví studenti jednotlivými formami participace v komunitě?

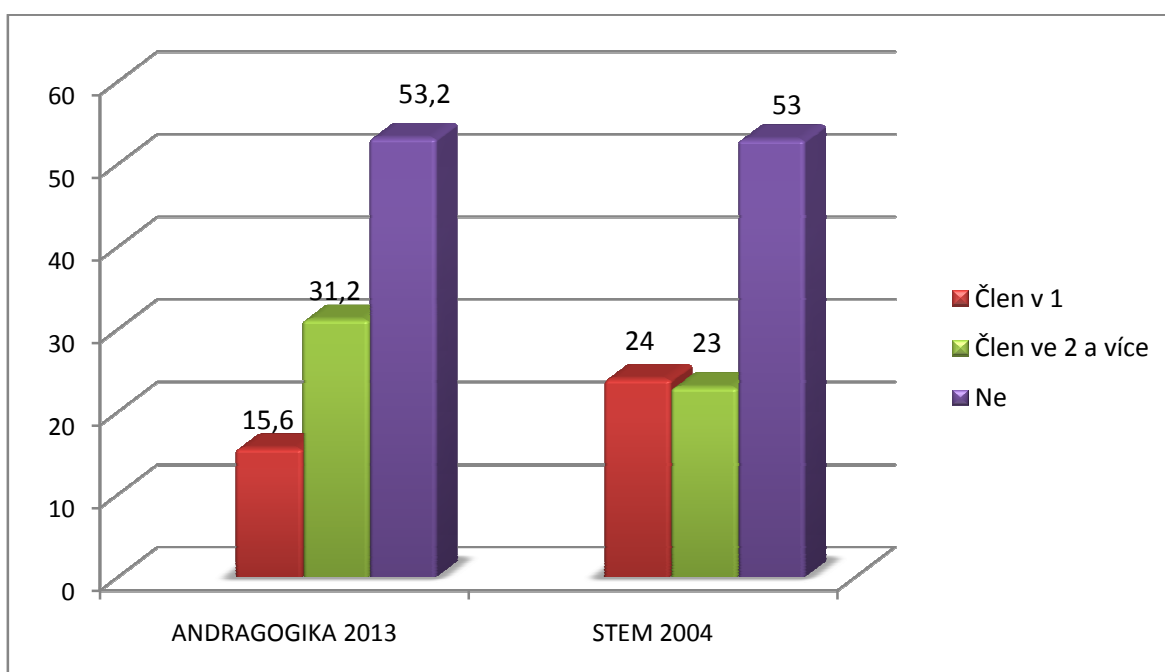
Data v grafu 30 ukazují, kolik procent studentů se věnuje jednotlivým formám participace pravidelně v rozsahu několik hodin měsíčně a kolik procent studentů se těmito aktivitám věnuje spíše nepravidelně několik hodin ročně. 7,7 % studentů, kteří se podílí na veřejných akcích, tak činí pravidelně několik hodin měsíčně. 92,3 % se na nich podílí spíše nepravidelně několik hodin ročně. 11,9 % studentů, kteří se zapojují do komunitního života sousedskou výpomocí, tak činí pravidelně, zbylých 88,1 % tak činí nepravidelně. 16,7 % studentů, kteří participují prostřednictvím servisní výpomoci tak činí pravidelně, zbylých 83,3 % tak činí nepravidelně. 22,2 % studentů, kteří se věnují advokační výpomoci, tuto činnost provozují pravidelně několik hodin měsíčně. Zbylých 77,8 % ji provozuje spíše nepravidelně několik hodin ročně.

Graf 30: Časový rozsah jednotlivých aktivit občanské participace v komunitě

6.3.5 Shrnutí občanské participace

53,2 % studentů není členem v žádné organizaci občanské společnosti. 15,6 % je členem v jedné organizaci a 31,2 % je dokonce členem ve dvou a více organizacích. Velice podobné rozložení udává také STEM ve výzkumu občanské společnosti z roku 2004 (viz kapitola 2.2). Liší se pouze v tom, že mezi studenty je více těch, kteří jsou členy dvou a více organizací. U studentů zlínské andragogiky je to 31,2 %, kdežto u respondentů agentury STEM to bylo 23 % jak je možno vidět v grafu 31.

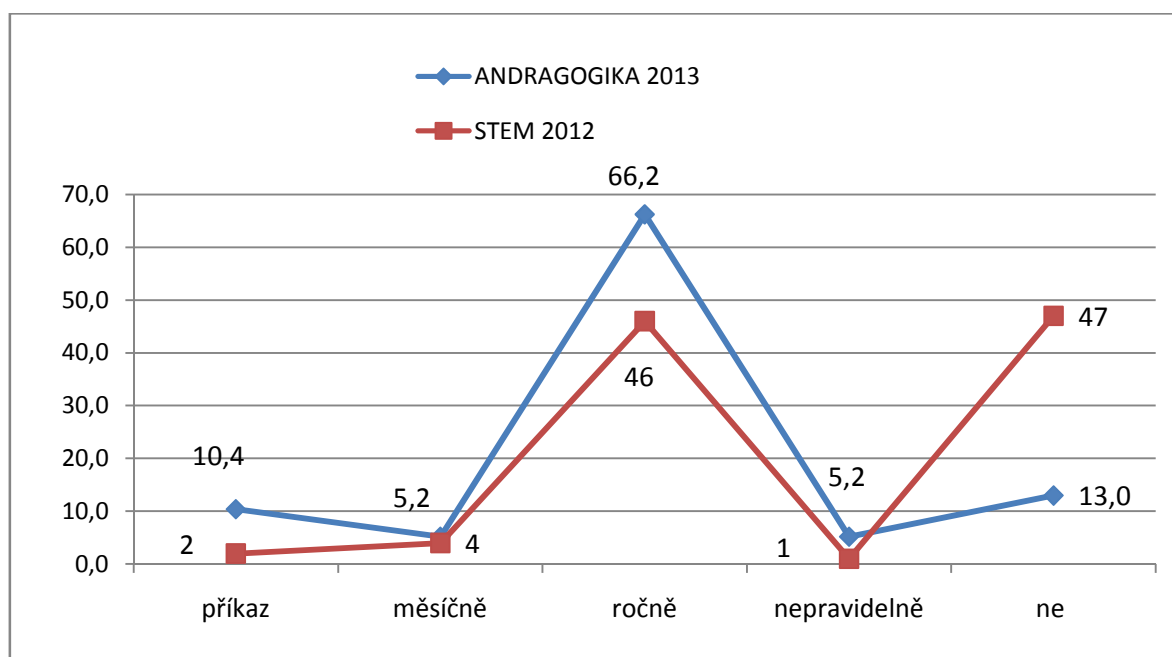

Graf 31: Srovnání členství v OOS studentů andragogiky a respondentů agentury STEM

Dobrovolnické činnosti se věnuje pouze necelá třetina studentů (27,3 %). 72,8 % studentů uvedlo, že se dobrovolnických aktivit v organizacích občanské společnosti neúčastní. Ale 35,1 % o této možnosti uvažuje, což je pozitivní vyhlídka pro organizace občanské společnosti. Jistě nemalou zásluhu, na pozitivním postoji k dobrovolnictví, má studium andragogiky ve Zlíně, jelikož obsah přednášek zaměřený na nestátní neziskovou sféru seznámil studenty s touto možností i s výhodami, které plynou jednak samotným organizacím, ale také dobrovolníkům. Podobné údaje o dobrovolnictví respondentů, jako vyplynuly z našeho výzkumu, plynou také z výzkumů agentury STEM (2004) nebo Friče a Pospíšilové (2010). (Blíž viz kapitola 2.2). Do bližšího srovnání se ale vzhledem

k rozdílným formulacím otázek a rozdílnému vymezení dobrovolnictví v různých výzkumech používat nebudeme.

Dárcovství je mezi studenty rozšířeno hojně. Celkem 87 % studentů uvedlo, že přispívají na dobročinné a charitativní účely. 10,4 % studentů má dokonce za tímto účelem zřízen trvalý příkaz na svém účtu. 5,2 % studentů přispívá alespoň jedenkrát měsíčně, 66,2 % studentů přispělo alespoň 1x za uplynulých 12 měsíců. 5,2 % studentů uvedlo možnost, že v posledních dvanácti měsících nepřispěli, ale jinak přispívají. Pouze 13 % dotázaných uvedlo, že nepřispívají. V dárcovství si stojí studenti andragogiky ve Zlíně lépe než je celorepublikový průměr, jak jej uvádí ADRA (2012). (Blíže viz kapitola 2.2). O 8 % více respondentů andragogiky uvádí, že mají zřízen trvalý příkaz na svém účtu za účelem přispívání na dobročinné nebo charitativní účely. Alespoň 1x ročně přispívá 66,2 % studentů oproti 46 procentům občanů ČR, které zjistila agentura STEM/MARK pro občanské sdružení ADRA. To je rozdíl o 10,2 %. Pouhých 13 % studentů andragogiky uvedlo, že nepřispívají vůbec, oproti 47 procentům občanů ČR z výzkumu agentury STEM.

Graf 32: Srovnání dárcovství studentů andragogiky a respondentů agentury STEM (ADRA, 2012)

74 % studentů využívá alespoň jednu formu občanské participace v komunitě. Zbýlých 26 % studentů nevyužívá žádné z těchto forem. Nejčastěji se studenti zlínské andragogiky

zapojují v sousedské výpomoci. 54,5 % ze všech studentů využívá této participace. 39 % všech studentů se zapojuje v servisní výpomoci, 33,8 % všech studentů se zapojuje do veřejných akcí. Nejméně využívanou formou občanské participace v komunitě je advokační výpomoc. Této aktivitě se věnuje jenom 23,4 % všech studentů. Zajímavé na rozsahu občanské participace v komunitě je, (vyjma veřejných akcí, které jsou závislé na vnějších iniciátorech) že s rostoucí obtížností výpomoci roste také počet studentů, kteří se této aktivitě věnují pravidelně několik hodin měsíčně. Obtížnost vnímáme například v dostupnosti, znalostech problematiky, náročnosti na čas a finance. Zatímco sousedská výpomoc v nějaké formě je obvykle časově i finančně nepříliš náročná, (soused nebo někdo blízký nás jednorázově o něco požádá a my vyhovíme), tak pomoc nemocnému či bezmocnému už vyžaduje větší časovou, možná i finanční dotaci. Advokační výpomoc navíc ještě vyžaduje orientaci v právních možnostech, jíž také ne každý disponuje. Proto možná ti, kteří se přesvědčí a rozhodnou pro tyto náročnější formy participace, tak už je využívají pravidelně, nebo opakovaně a využívají k tomu zdroje, které už dříve nabyli (například vědomosti, zkušenosti, známosti apod.).

6.4 Občanské vzdělávání dospělých a studenti zlínské andragogiky

Cílem této podkapitoly je zmonitorovat případný zájem studentů profesně se uplatnit v oblasti občanského vzdělávání dospělých. Dále jsme chtěli zjistit, zda se studenti zlínské andragogiky domnívají, že je dostatečné povědomí o možnostech participace v občanské společnosti mezi občany a zda si myslí, že by byl o takové vzdělávání v jejich okolí zájem. Zodpovědět na tyto otázky měli položky 9, 10 a 11 v dotazníku. Touto podkapitolou mají být zodpovězeny dílčí výzkumné otázky z oblasti občanského vzdělávání dospělých.

6.4.1 Analýza výsledků

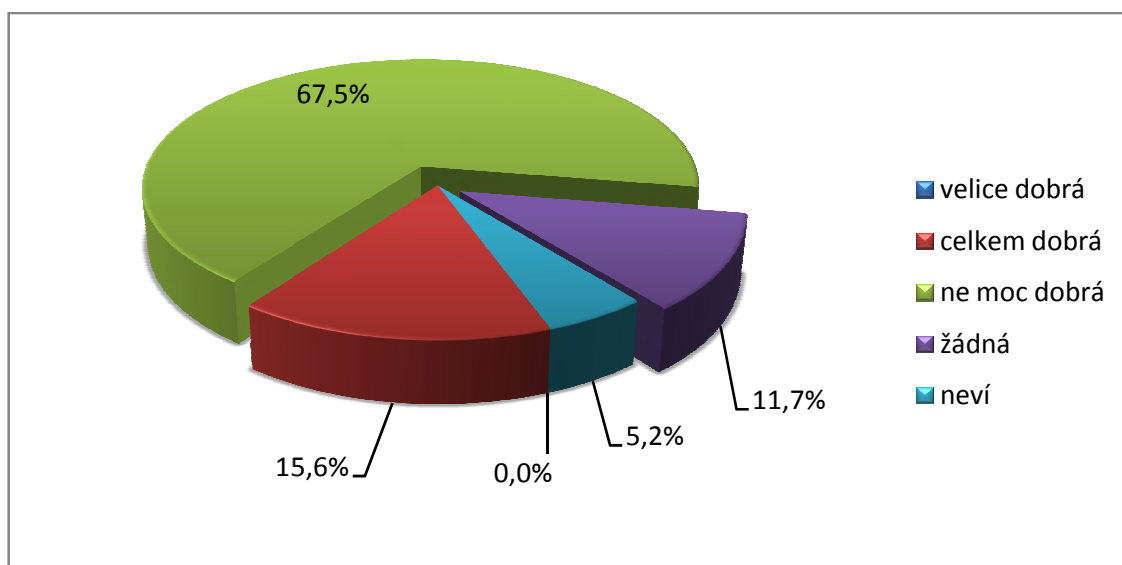
Názor studentů na povědomí občanů o jejich možnostech participace v politickém životě a v občanské společnosti

OTÁZKA č. 9: Jaký je Váš názor na povědomí občanů o jejich možnostech participace v politickém životě a v občanské společnosti?

Informovanost občanů o možnostech participace	AH	%
Velice dobrá informovanost	0	0,0
Celkem dobrá	12	15,6
Ne moc dobrá	52	67,5
Žádná	9	11,7
Neví	4	5,2
Celkem	77	100,0

Tabulka 35: Jaký je názor studentů na povědomí občanů o jejich možnostech participace

Sečtením spíše záporných odpovědí zjistíme, že bezmála 80 % studentů nemá valné mínění o informovanosti občanů o jejich možnostech participace v politickém životě a občanské společnosti. Pouhých 15,6 % se domnívá, že občané jsou docela dobře informováni v této oblasti. Z grafu 33 je zřejmé, že dvě třetiny studentů zlínské andragogiky se domnívají, že občané nejsou příliš dobře informováni o svých právech a možnostech participace. 11,7 % studentů zastává dokonce názor, že občané nejsou vůbec informováni o svých právech a možnostech participace. 15,6% se domnívá, že informovanost občanů je docela dobrá. Žádný ze studentů si však nemyslí, že by byla úroveň informovanosti velice dobrá. 5,2 % studentů využilo možnosti odpovědi – nevím.

Graf 33: Názor studentů na povědomí občanů o možnostech participace v OS

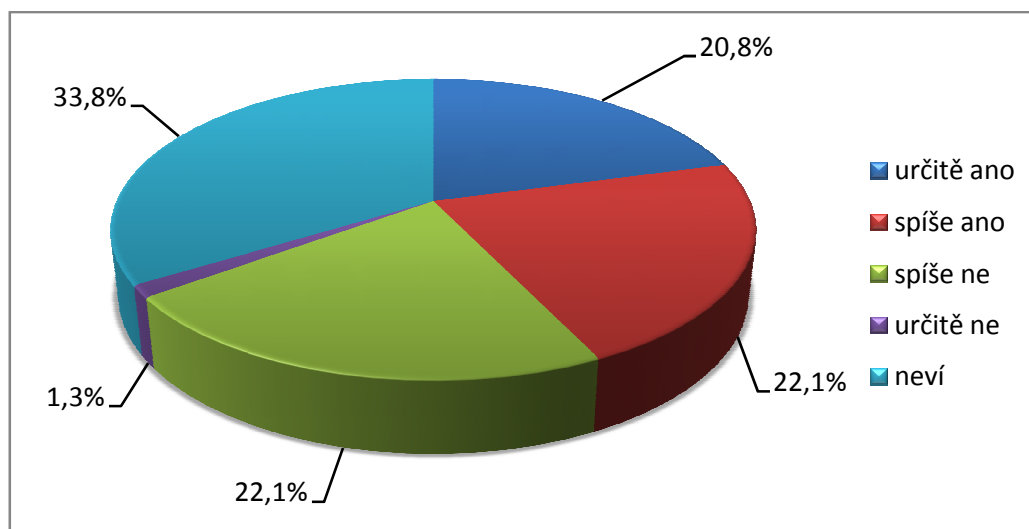
Názor studentů na otázku, zda si myslí, že by se v jejich okolí našel někdo, kdo by uvítal možnost rozšíření vzdělání v oblasti participace v politice a v občanské společnosti.

OTÁZKA č. 10: Našel by se ve Vašem okolí někdo, kdo by uvítal možnost rozšíření vzdělání v této oblasti?

Zájem o OVD	AH	%
Určitě ano	16	20,8
Spíše ano	17	22,1
Spíše ne	17	22,1
Určitě ne	1	1,3
Neví	26	33,8
Celkem	77	100,0

Tabulka 36: Jaký je názor studentů na zájem o OVD v jejich okolí?

Na grafu 34 jsou znázorněny výsledky na dotaz, zda by se v okolí studentů našel někdo, kdo by uvítal možnost rozšíření vzdělání v oblasti participace v politickém životě a v občanské společnosti. Jedna třetina studentů uvedla, že neví, zda by se někdo takový našel. 42,9 % odpovědělo spíše kladně. Z toho 20,8 % se domnívá, že by se někdo takový určitě našel a 22,1 % se domnívá, že by se někdo takový spíše našel. 22,1 % se domnívá, že by se v jejich okolí někdo takový spíše nenašel a 1,3 % uvedlo, že by se někdo takový v jeho okolí určitě nenašel.

Graf 34: Názor studentů na zájem o OVD v jejich okolí

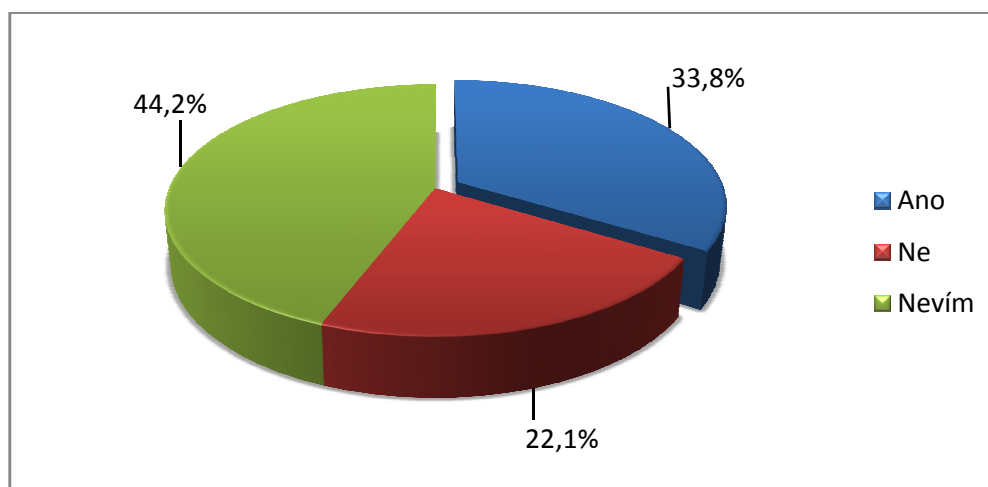
Zájem studentů o orientaci jejich profesní dráhy v oblasti občanského vzdělávání dospělých

OTÁZKA č. 11: Přemýšlel/a jste o tom, že byste po ukončení studia svoji profesní dráhu směřoval/a do oblasti občanského vzdělávání dospělých?

Profese OVD	AH	%
Ano	26	33,8
Ne	17	22,1
Nevím	34	44,2
Celkem	77	100,0

Tabulka 37: Zájem studentů o profesní orientaci v oblasti OVD

Na grafu 40 můžeme vidět, že 33,8 % studentů uvedlo, že by se po ukončení studia rádi ubírali směrem občanského vzdělávání dospělých ve svém profesním životě. Záporně odpovědělo 22,1 % a 44,2 % uvedlo, že ještě neví, jakou cestou se budou ubírat.

Graf 35: Zájem studentů o profesní orientaci v oblasti OVD

6.4.2 Shrnutí dat z oblasti občanského vzdělávání dospělých

Shrnutím této podkapitoly je, že většina studentů (téměř čtyři pětiny) považuje občany za nedostatečně informované o jejich možnostech participace v politickém životě a v občanské společnosti. Téměř polovina studentů si myslí, že by se v jejich okolí našel někdo, kdo by se v této oblasti rád vzdělával. 33,8 % studentů projevilo zájem se profesně orientovat v oblasti občanského vzdělávání dospělých.

6.5 Shrnutí a doporučení pro praxi

Praktická část této práce se zabývala participací studentů oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře v občanské společnosti. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda studenti zlínské andragogiky participují v občanské společnosti, jaké formy k této participaci využívají a v jaké míře. K zodpovězení hlavní výzkumné otázky vedlo zodpovězení dílčích výzkumných otázek z oblasti politické participace a občanské participace. Tak jsme participaci v občanské společnosti rozčlenili podle teorie sociálního kapitálu podle Andryšové (2012), která ji přejala a upravila od Putnama.

Z hlediska politické participace jsme sledovali participaci volební a nevolební, nevolební navíc na úrovni území ČR, na úrovni Evropské unie a na komunitní nebo obecní úrovni. Ve všech sledovaných oblastech studenti participovali více (nebo přibližně stejně) jako respondenti srovnatelných výzkumů provedených na území ČR. Velice dobře dopadli studenti u voleb, kterých se v nějaké míře účastní 93,5 % studentů. Naopak velmi nízkou politickou participací projevují studenti na úrovni Evropské unie. Ani participace v komunitě není příliš rozšířená, přestože je lokálně nejbliže a hlas jednotlivce na komunitní úrovni může být relativně nejvíce vyslyšen.

Z hlediska občanské participace jsme sledovali členství v organizacích občanské společnosti, dobrovolnictví v organizacích občanské společnosti a dárcovství. Dále byly do forem občanské participace zahrnuty tzv. neformální dobrovolnické aktivity, což jsou činnosti vykonávané v obci nebo určité komunitě. Patří sem zejména výpomoc na veřejných akcích, sousedská, servisní a advokační výpomoc. Občanská participace studentů zlínské andragogiky je stejně jako politická participace na stejné, anebo vyšší úrovni než je celorepublikový průměr. Studenti vynikli především ve štědrosti, tedy v dárcovství. Potenciál vidíme především v jedné třetině studentů, kteří zvažují, že by se začali věnovat dobrovolné činnosti v organizaci občanské společnosti.

Nad rámec hlavního výzkumného cíle byly stanoveny další dílčí výzkumné otázky z oblasti občanského vzdělávání dospělých. Chtěli jsme zjistit, jaký je názor studentů na povědomí občanů o možnostech participace v OS a zda si myslí, že by se v jejich okolí našel někdo, kdo by uvítal rozšíření vzdělání v této oblasti. Další otázkou bylo, zda mají studenti zájem se profesně uplatnit v oblasti občanské vzdělávání dospělých. Výsledky z této části ukázali, že studenti považují povědomí občanů o možnostech participace v občanské společnosti spíše za nedostačující. Více jak polovina by našla ve svém okolí

někoho, kdo by uvítal rozšíření vzdělání v této oblasti. A co je pro studijní obor andragogiky ve Zlíně nejzajímavější, je to, že více jak třetina studentů by se chtěla po ukončení studia profesně uplatnit v oblasti občanského vzdělávání dospělých.

Jeví se za vhodné ve výuce klást více důraz na rozvoj občanských kompetencí studentů, na aktivní přístup k občanství a k občanské a politické participaci. Studenty v rámci výuky a studia více informovat, motivovat a podporovat k využívání možností, které jsou jim k dispozici. Především úroveň Evropské politické participace by se měla zvýšit. Kdo víc, než vysokoškolsky vzdělaní lidé, by se měl v této oblasti angažovat? Navíc když celá třetina z nich uvažuje o tom, že budou své znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty předávat prostřednictvím občanského vzdělávání dospělých dalším dospělým lidem. Rozvoj občanských kompetencí studentů by měl být součástí studijního plánu oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře ve Zlíně.

ZÁVĚR

Když jsem se rozhodla v rámci bakalářské práce zpracovávat problematiku participace v občanské společnosti, ještě jsem vůbec netušila do jakých, pro mě neznámých „vod“ se pouštím. Práci mi ztěžovalo nejednotné vymezení pojmů. Samotný pojem občanská společnost je obzvláště zapeklitý a najít ve spoustě odborné literatury přesně to pojetí, které vystihuje to, co vnitřně cítím, že je to pravé, nebylo snadné. Za největší přínos pro mě považuju rozšíření obzorů v oblasti politické participace. Nikdy mě ani nenapadlo, že jako obyčejná smrtelnice se můžu zapojit do politiky například tím, že založím politickou stranu, že můžu změnit osud starého stromu, když budu apelovat na veřejné činitele prostřednictvím petice, nebo že můžu třeba kandidovat na prezidenta. Participace na úrovni Evropské unie probíhala úplně mimo můj svět. Snad by mohla být, především teoretická část této práce zdrojem informací a podnětů pro podobně neinformované smrtelníky jako jsem já a tím by mohla přispět k jejich aktivnějšímu zapojení do veřejného života. Mohla by vést k uvědomění si toho, že jsme to my, teď a tady, kdo máme právo na to utvářet podmínky, ve kterých žijeme a neměli bychom stále jenom pasivně přihlížet a nadávat na to, co za nás řeší ostatní.

Cílem praktické části práce bylo zjistit, zda studenti oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře participují v občanské společnosti. Zodpovědním dílčích výzkumných otázek z oblasti politické a občanské participace jsme dospěli ke zjištění takovému, že studenti zlínské andragogiky participují různými formami v občanské společnosti a to v míře zpravidla vyšší, než bylo zjištěno u občanů České republiky výzkumy realizovanými různými agenturami a výzkumnými středisky, zaměřenými na podobná témata. Nejhuře dopadli studenti v participaci na úrovni Evropské unie. Vliv na participaci v EU má určitě nízká informovanost občanů, v našem případě studentů, o jejich možnostech. Věk studentů může vysvětlovat pasivní přístup k této participaci. V Unii je Česká republika členem 9 let. Přes 90 % studentů má více než 25 let, tzn., že většina z nich byla součástí formálního vzdělávání před více než sedmi lety a v té době ještě nebyla tato problematika součástí občanské výchovy na školách. Dnešní mladí žáci a studenti už jsou v rámci občanské výchovy vedeni a vzdělávání k aktivnímu občanství, kdežto naši generaci to tak nějak minulo. Ti výjimeční jedinci z řad studentů, kteří jsou aktivní na této úrovni, se vyznačují celkově vyšší iniciativností ve všech sledovaných oblastech participace. A nejspíš všichni ti ostatní jsou součástí velké masy lidí, kteří nikdy nebyli nikým seznámeni a informováni o svých možnostech participace. Navíc často jsou

to děti poválečné generace, která prožila život v totalitním režimu, což také může zásadním způsobem ovlivňovat myšlení a jednání. Pro tyto lidi může být příležitostí možnost občanského vzdělávání dospělých, jehož cílem je výchova k demokracii a občanství a také evropanství. Právě občanské vzdělávání dospělých by mohlo vyplnit vzniklou informační mezeru u současných dospělých. Proto jsme se v rámci práce ptali studentů na dílčí otázky z oblasti OVD. Studenti více než z jedné třetiny odpověděli, že by se chtěli v této oblasti po ukončení studia profesně uplatnit. Což není úplně zanedbatelný počet. Navíc pro svou specifickou specializaci by tuto oblast vzdělávání mohli výrazně posilnit jednak vlastními občanskými kompetencemi, jednak právě v kombinaci se znalostmi z oblasti řízení lidských zdrojů a managementu v neziskové sféře.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADRA. *Pravidelné dárcovství v ČR*. [online]. © 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.adra.cz/mince-denne/pravidelne-darcovstvi-v-cr>
- [2] ANDRÝSOVÁ, L., *Teorie sociálního kapitálu ve výzkumu občanské společnosti*. In: *Acta Politologica* 4, 1, s. 56-70. ISSN 1803–8220. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPOENG-24-version1-03_andrysova.pdf
- [3] BENEŠ, M., *Andragogika*. Vyd.1. Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-2580-2.
- [4] *Centrum občanského vzdělávání* [online]. © 2013 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/>
- [5] ČESKO. *Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů* [online]. © 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupný také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=40450&fulltext=&nr=1~2F1993&part=&name=&rpp=15#local-content>
- [6] ČESKO. *Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů* [online]. © 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupný také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=40453&fulltext=&nr=2~2F1993&part=&name=&rpp=15#local-content>
- [7] ČESKO. *Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů* [online]. © 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupný také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=38419&nr=83~2F1990&rpp=15#local-content>
- [8] ČEPELKA, O., *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie*. Vyd. 1. Liberec: Omega, 2003, 135 s. ISBN 80-9023-76-30.
- [9] DE WEERD et al., 2005 cit. podle SMÉKAL, V., PROTIVÍNSKÝ, T., JARUŠEK, P., JANEČKOVÁ, P., a F. HOTOVÝ. *Analýza občanského vzdělávání dospělých*. [online]. © MŠMT 2006-2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/15064>
- [10] *Dobrovolník* [online]. © 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/>

- [11] DOHNALOVÁ, M., MALINA, J., MÜLLER, K., *Občanská společnost: Minulost – současnost - budoucnost*. Brno: CERM, 2003. ISBN 80-7204-278-5.
- [12] *Evropská unie* [online]. © Evropská unie, 1995 - 2013 [cit. 2013-02-24]. Dostupné z: http://europa.eu/index_cs.htm
- [13] *Evropská komise: zastoupení v české republice* [online]. © 2010 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm
- [14] FRIČ, P. a T. POSPÍŠILOVÁ. A KOL. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. 2010. [cit. 2013-02-27] Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/res/data/024/002868.pdf>
- [15] GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- [16] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [17] GIDDENS, 2000 cit. podle MÜLLER, K., jr., *Češi a občanská společnost*. Vyd. 2. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-387-3.
- [18] KOMTER, 2005 cit. podle FRIČ, P. a T. POSPÍŠILOVÁ. A KOL. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. 2010. [cit. 2013-02-27] Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/res/data/024/002868.pdf>
- [19] KOPECKÝ, M., *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých: aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 131 s. ISBN 80-864-3296-3.
- [20] KOPECKÝ, M., *Občanské vzdělávání dospělých v Evropě: Povaha, funkce a vybrané národní příklady*. 2010 [online]. © MŠMT 2006-2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/15059>
- [21] *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. © 2010 [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/ministerstvo-vnitra-ceske-republiky.aspx>
- [22] MÜLLER, K. *Češi a občanská společnost: pojem, problémy, východiska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2003, 271 s. ISBN 8072543873.

- [23] MÜLLER, K. a K. MÜLLER. *Evropa a občanská společnost: projekt evropské identity*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 238 s. ISBN 978-80-86429-84-7.
- [24] *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013 [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>
- [25] PALÁN, Z., *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003, 199 s. ISBN 80-86723-03-8.
- [26] *Poslanecká sněmovna Parlamentu české republiky* [online]. © 2012 [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- [27] POTŮČEK, M. 1997 cit. podle SKOVAJSA, M. a kol., *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 372 s. ISBN 978-807-3676-810.
- [28] PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ aj. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6..
- [29] PUTNAM, 2000 cit. podle ANDRÝSOVÁ, L. *Teorie sociálního kapitálu ve výzkumu občanské společnosti*. Acta Politologica 4, 1, 56- 70. ISSN 1803–8220. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPOENG-24-version1-03_andrysova.pdf.
- [30] REICHEL, J., *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: GradaPublishing 2009. Vyd. 1 ISBN 978-80-247-3006-6.
- [31] SKOVAJSA, M. a kol., *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 372 s. ISBN 978-807-3676-810.
- [32] SMÉKAL, V., PROTIVÍNSKÝ, T., JARUŠEK, P., JANEČKOVÁ, P., a F. HOTOVÝ. *Analýza občanského vzdělávání dospělých*. [online]. © MŠMT 2006-2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/15064>
- [33] STEM, *Informace z tiskové konference STEM a NROS: V jakém stavu se nachází naše občanská společnost v době vstupu ČR do EU?*. In: STEM: Středisko empirických výzkumů [online]. 2004 [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/tisk.php?id=731>

- [34] SZTOMPKA, 1998 cit. podle MÜLLER, K., jr., *Češi a občanská společnost*. Praha: Triton 2003. Vyd. 2 ISBN 80-7254-387-3.
- [35] TAYLOR, 1994 cit. podle DOHNALOVÁ, M., MALINA, J., MÜLLER, K., *Občanská společnost: Minulost – současnost - budoucnost*. Brno: Akademické nakladatelství CERM 2003. ISBN 80-7204-278-5.
- [36] UTB. *Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře* [online]. © 2000 – 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/fhs/struktura/test>
- [37] VAJDOVÁ, T. *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje: zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku* [online]. Vyd. 1. Brno: CERM, 2005, 119 s. [cit. 2013-01-13]. ISBN 80-720-4380-3. Dostupné z: http://www.fhs.cuni.cz/kos/kestazeni/vajdova_ceska_obcanska_spolecnost_2004.pdf
- [38] VLACHOVÁ, K. a T. LEBEDA. *Aktivní občanství a spokojenost s demokracií v Evropě*. Sociologický časopis [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, roč. 42, č. 1, s. 24 [cit. 2013-02-24]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/52ccf99ead433c2dd0bad16f33f94658984ae804_586_104vlachova19.pdf
- [39] *Volby* [online]. © 2013 [cit. 2013-02-24]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	Relativní hodnota v %
ADRA	Adventist Development and Relief Agency
AH	Absolutní hodnota
COV	Centrum občanského vzdělávání
CSI	Civil Society Index
ČR	Česká republika
ESS	European Social Survey
EU	Evropská unie
FHS UK	Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NROS	Nadace rozvoje občanské společnosti
OVD	Občanské vzdělávání dospělých
OS	Občanská společnost
OOS	Organizace občanské společnosti
STEM	Středisko empirického výzkumu
UTB	Univerzita Tomáše Bati

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Členství v organizacích OS (STEM, 2004)</i>	<i>29</i>
<i>Obrázek 2: Počet dárců v OOS v ČR v roce 2004 (STEM, 2004)</i>	<i>30</i>
<i>Obrázek 3: Počet dárců v ČR v roce 2012 (ADRA, 2012)</i>	<i>31</i>
<i>Obrázek 4: Počet dobrovolníků v ČR v roce 2004 (STEM, 2004).....</i>	<i>32</i>

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1: Procentuální zastoupení jednotlivých ročníků ve výzkumu</i>	48
<i>Graf 2: Pohlaví respondentů</i>	49
<i>Graf 3: Věkové rozložení respondentů</i>	50
<i>Graf 4: Ekonomická aktivita respondentů</i>	51
<i>Graf 5: Oblast profesní působnosti respondentů</i>	52
<i>Graf 6: Postavení respondentů v zaměstnání</i>	53
<i>Graf 7: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů</i>	54
<i>Graf 8: Využití aktivního volebního práva studenty od roku 2009</i>	56
<i>Graf 9: Účast respondentů u voleb konaných v ČR od roku 2009 vyjádřena v %</i>	57
<i>Graf 10: Politická aktivita a apatie studentů</i>	58
<i>Graf 11: Využití jednotlivých možností nevolební politické participace (v %)</i>	59
<i>Graf 12: Míra využití podpisu petice</i>	60
<i>Graf 13: Míra využití možnosti napsat dopis politikovi</i>	61
<i>Graf 14: Míra využití možnosti zapojit se do veřejné debaty</i>	62
<i>Graf 15: Míra využití možnosti účastnit se demonstrace, stávkou či bojkotu</i>	63
<i>Graf 16: Míra využití možnosti účastnit se referenda</i>	64
<i>Graf 17: Míra využití možnosti být členem/nebo založit politickou stranu nebo hnutí</i>	65
<i>Graf 18: Míra využití možnosti kandidatury</i>	66
<i>Graf 19: Nevolební politická participace na úrovni EU</i>	67
<i>Graf 20: Politická participace studentů v komunitě</i>	68
<i>Graf 21: Využití jednotlivých forem komunitní politické participace</i>	69
<i>Graf 22: Míra využití jednotlivých forem komunitní politické participace (v %)</i>	71
<i>Graf 23: Srovnání účasti u voleb studentů zlínské andragogiky s účastí všech občanů ČR v % (dle údajů ze serveru Volby.cz)</i>	72
<i>Graf 24: Srovnání výsledků společnosti STEM s výsledky studentů Zlínské andragogiky</i>	73
<i>Graf 25: Členství studentů v organizacích občanské společnosti</i>	75
<i>Graf 26: Dobrovolnictví studentů v OOS</i>	76
<i>Graf 27: Dárcovství studentů</i>	77
<i>Graf 28: Občanská participace studentů v komunitě</i>	78
<i>Graf 29: Využití jednotlivých forem participace</i>	79
<i>Graf 30: Časový rozsah jednotlivých aktivit občanské participace v komunitě</i>	80

<i>Graf 31: Srovnání členství v OOS studentů andragogiky a respondentů agentury STEM</i>	81
<i>Graf 32: Srovnání dárcovství studentů andragogiky a respondentů agentury STEM (ADRA, 2012)</i>	82
<i>Graf 33: Názor studentů na povědomí občanů o možnostech participace v OS</i>	84
<i>Graf 34: Názor studentů na zájem o OVD v jejich okolí</i>	85
<i>Graf 35: Zájem studentů o profesní orientaci v oblasti OVD</i>	86

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Volby v ČR od roku 2010 (včetně) a volební účast v % (Volby, 2013)</i>	26
<i>Tabulka 2: Apatie a aktivita v politické participaci v jednotlivých zemích Evropy</i>	27
<i>Tabulka 3: Typy organizací občanské společnosti ve výzkumu (Vajdová, 2005, s. 24)</i>	29
<i>Tabulka 4: Pravidelnost dobrovolnické činnosti (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 66)</i>	32
<i>Tabulka 5: Klíčová témata k rozvoji občanské kultury a angažovanosti (Převzato a upraveno z Andryšová, 2012, s. 66)</i>	38
<i>Tabulka 6: Údaje o počtech studentů a počtech získaných dotazníků.....</i>	47
<i>Tabulka 7: Pohlaví respondentů.....</i>	49
<i>Tabulka 8: Věkové rozložení respondentů</i>	50
<i>Tabulka 9: Ekonomická aktivita respondentů</i>	51
<i>Tabulka 10: Oblast profesní působnosti respondentů</i>	52
<i>Tabulka 11: Postavení respondentů v zaměstnání.....</i>	53
<i>Tabulka 12: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů</i>	54
<i>Tabulka 13: Využití aktivního volebního práva studenty od roku 2009</i>	55
<i>Tabulka 14: Účast respondentů u voleb konaných v ČR od roku 2009.....</i>	56
<i>Tabulka 15: Politická aktivita a apatie studentů</i>	58
<i>Tabulka 16: Využití jednotlivých možností nevolební politické participace.....</i>	59
<i>Tabulka 17: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti podpisu petice?</i>	60
<i>Tabulka 18: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti napsat dopis politikovi?.....</i>	61
<i>Tabulka 19: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti zapojit se do veřejné debaty?</i>	62
<i>Tabulka 20: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti účastnit se demonstrace, stávky či bojkotu?</i>	63
<i>Tabulka 21: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti účastnit se referenda.....</i>	64
<i>Tabulka 22: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti založit/nebo být členem politické strany nebo hnutí</i>	65
<i>Tabulka 23: Kolik studentů a v jaké míře využili možnosti kandidovat?.....</i>	66
<i>Tabulka 24: Kolik studentů se zúčastnilo některé z forem participace na úrovni EU?.....</i>	67
<i>Tabulka 25: Kolik studentů se zapojuje do komunitní politiky?.....</i>	68
<i>Tabulka 26: Kolik studentů využilo jednotlivé možnosti participace v komunitní politice?</i>	69
<i>Tabulka 27: Jaká je míra využití jednotlivých forem komunitní politické participace?.....</i>	70

<i>Tabulka 28: Kolik studentů využilo jednu ze tří možností participace (petice, kontakt médií, stávka) v uplynulých pěti letech?</i>	<i>72</i>
<i>Tabulka 29: Kolik studentů je členem některé z organizací občanské společnosti?</i>	<i>74</i>
<i>Tabulka 30: Kolik studentů a v jaké míře jsou dobrovolníci v některé z OOS?</i>	<i>75</i>
<i>Tabulka 31: Kolik studentů a v jaké míře darovali v uplynulých 12 měsících peněžní nebo věcný dar některé z OOS nebo na dobročinné a charitativní účely?</i>	<i>76</i>
<i>Tabulka 32: Kolik studentů se podílí na občanském životě v komunitě?</i>	<i>78</i>
<i>Tabulka 33: Jaké formy občanské participace studenti využívají?</i>	<i>79</i>
<i>Tabulka 34: Kolik času stráví studenti jednotlivými formami participace v komunitě?</i>	<i>80</i>
<i>Tabulka 35: Jaký je názor studentů na povědomí občanů o jejich možnostech participace</i>	<i>84</i>
<i>Tabulka 36: Jaký je názor studentů na zájem o OVD v jejich okolí?</i>	<i>85</i>
<i>Tabulka 37: Zájem studentů o profesní orientaci v oblasti OVD</i>	<i>86</i>

PŘÍLOHA 1: DOTAZNÍK

Milá studentko, milý studente,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Výsledky budou zpracovány v mé bakalářské práci, jejímž cílem je zjistit jaká je **participace studentů oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře v občanské společnosti**. Žádné odpovědi v dotazníku nejsou špatné nebo správné. Každý se do občanské společnosti zapojuje podle svých možností a není cílem této práce soudit jednání jednotlivců. Dotazník je zcela anonymní. Prosím Vás o chvíli Vašeho času a pravdivé zodpovězení otázek.

Děkuji, Jana Pavlišová, studentka 3. ročníku oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře.

OTÁZKA č. 1. Zúčastnil/a jste se některé z uvedených politických aktivit? (U každé uvedené politické aktivity zaznačte jedno písmeno, které nejvíce odpovídá Vaší situaci.)

A = Tuto možnost využívám pravidelně, vždy když je to potřeba.

B = Tuto možnost jsem využil/a alespoň 1x v uplynulých 12 měsících.

C = Tuto možnost jsem využil/a alespoň 1x v posledních pěti letech.

D = Tuto možnost jsem už alespoň 1x v životě využil/a.

E = Tuto možnost jsem nikdy nevyužil/a.

	A	B	C	D	E
Podpis petice					
Dopis politikovi					
Zapojení se do veřejné debaty (veřejná diskuse, dopis do médií)					
Účast na demonstraci, stávce, bojkotu					
Účast na referendu					
Založení nebo členství v politické straně nebo v politickém hnutí					
Kandidatura					
Jiná forma participace – doplňte jaká					

OTÁZKA č. 2. Zúčastnil/a jste se některé z výše uvedených aktivit na evropské úrovni?

a) Ano – prosím, uveďte které/ých.....

b) Ne

OTÁZKA č. 3. Kterých voleb jste se zúčastnil/a? (V každém řádku zaznačte platnou odpověď) A = ANO, B = NE, C = nevím

	A	B	C
První přímá volba prezidenta, která proběhla 11. a 12. ledna 2013			
Volby do zastupitelstev krajů současně s prvním kolem senátních voleb, které proběhly 12. a 13. října 2012			
Volby do zastupitelstev obcí současně s prvním kolem senátních voleb, které proběhly 15. a 16. října 2010 .			
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které proběhly 28. a 29. května 2010 .			
Volby do Evropského parlamentu v Česku, které proběhly 5. a 6. června 2009			

OTÁZKA č. 4. Jste členem v některé/ých z uvedených organizací občanské společnosti? Uveďte, ve které/ých. (Zaznačte všechny organizace, ve které/ých jste členem.)

Hospodářské svazy a komory	Organizace na podporu občanských aktivit
Odbory	Organizace na podporu lidských práv
Profesní organizace a zaměstnanecké svazy	Organizace na ochranu životního prostředí
Náboženské a duchovní organizace	Politické iniciativy
Kulturní organizace	Sběratelské spolky
Sportovní organizace	Sbor dobrovolných hasičů
Vzdělávací organizace	Myslivecké organizace
Studentské a rodičovské organizace při školách	Organizace chovatelů zvířat
Organizace v oblasti péče o zdraví	Organizace zahrádkářů a pěstitelů
Organizace v oblasti sociálních služeb	Organizace rybářů
Humanitní organizace	Pohřební spolky
Organizace mládeže	Vzájemné úvěrové spořitelny
Ženské organizace	Jiné - uveďte v jaké.....
Etnické, národnostní a krajanské organizace

Zdroj: Vajdová, T., *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*, 2005

*Vymezení pojmu **Dobrovolník**: je to člověk, který dělá práci pro druhé dobrovolně, nepovinně, bez nároku na mzdu. Za dobrovolnictví se nepovažuje práce, kterou vykonáváte pro organizaci, ve které jste členem, v rámci povinností, které Vám plynou ze stanov nebo z usnesení organizace.*

OTÁZKA č. 5. Účastníte se dobrovolnických aktivit v některé z organizací uvedených v tabulce výše? (Vyberte jednu z uvedených možností, která Vás nejvíce vystihuje.)

- Ano, jako dobrovolník v organizaci pracuji pravidelně několik hodin měsíčně.
- Ano, jako dobrovolník pracuji alespoň několik hodin ročně.
- Jako dobrovolník v organizaci pracuji pouze výjimečně.
- Ne, ale uvažuji o tom.
- Ne a zatím o tom ani neuvažuji.

OTÁZKA č. 6. Daroval/a jste v uplynulých 12 měsících nějaký peněžní nebo věcný dar některé z organizací OS nebo na dobročinné a charitativní účely? (Vyberte jednu z uvedených možností, která Vás nejvíce vystihuje.)

- Ano, pro tyto účely mám dokonce nastaven trvalý příkaz na svém účtu.
- Ano, přispívám pravidelně alespoň jednou měsíčně.
- Ano, v uplynulém roce jsem alespoň jednou přispěl/a.
- V posledních 12 měsících jsem nepřispěl/a, ale jinak přispívám.
- Ne.

OTÁZKA č. 7. Podílel/a jste se ve vaší obci/komunitě v posledních 12 měsících na některé z následujících aktivit? (U každé z možností zaznačte platnou odpověď.)

Pomoc s přípravou nebo organizací veřejných akcí (např. organizace různých brigád, obecní schůze, společenské akce, sportovní akce, akce pro děti apod.)	ANO	NE
Tzv. sousedská výpomoc (např. domácí práce, péče o zahradu, nákupy, doprava, hlídání dětí nebo domácích zvířat, zalévání květin apod.)	ANO	NE
Tzv. servisní výpomoc (např. pomoc člověku v nouzi, hladovému, nemocnému nebo bezmocnému člověku)	ANO	NE
Tzv. advokační výpomoc (např. pomoc lidem ohrožovaným, utiskovaným, kteří si sami neuměli získat to, nač měli nárok)	ANO	NE

Pokud některá Vaše odpověď u otázky č. 7 byla ANO, zaznačte prosím rozsah činnosti v podotázkách níže, pokud byly všechny Vaše odpovědi NE, pokračujte otázkou č. 8.

7.1. Rozsah tzv. veřejných akcí

- a) pravidelně v rozsahu alespoň několik hodin měsíčně
- b) nepravidelně v rozsahu několik hodin ročně

7. 2. Rozsah tzv. sousedské výpomoci

- a) pravidelně v rozsahu alespoň několik hodin měsíčně
- b) nepravidelně v rozsahu několik hodin ročně

7. 3. Rozsah tzv. servisní výpomoci

- a) pravidelně v rozsahu alespoň několik hodin měsíčně
- b) nepravidelně v rozsahu několik hodin ročně

7. 4. Rozsah tzv. advokační výpomoci

- a) pravidelně v rozsahu alespoň několik hodin měsíčně
- b) nepravidelně v rozsahu několik hodin ročně

OTÁZKA č. 8. Účast na politickém životě v komunitě (U každé uvedené politické aktivity zaznačte jedno písmeno, které nejvíce odpovídá Vaší situaci.)

A = Tuto možnost využívám pravidelně, vždy když je to potřeba.

B = Tuto možnost jsem využil/a alespoň 1x v uplynulých 12 měsících.

C = Tuto možnost jsem využil/a alespoň 1x v posledních pěti letech.

D = Tuto možnost jsem už alespoň 1x v životě využil/a.

E = Tuto možnost jsem nikdy nevyužil/a.

Účast na veřejném zasedání obecního zastupitelstva	A	B	C	D	E
Hlasování v místním referendu	A	B	C	D	E
Vyjádření vlastního názoru ve veřejné diskusi	A	B	C	D	E
Účast na komunitním plánování	A	B	C	D	E

OTÁZKA č. 9. Jaký je Váš názor na povědomí občanů o jejich možnostech participace v politickém životě a v občanské společnosti? (Zaznačte platnou odpověď.)

- a) Občané jsou velice dobře informováni o svých právech a možnostech participace
- b) Občané jsou docela dobře informováni o svých právech a možnostech participace
- c) Občané nejsou příliš dobře informováni o svých právech a možnostech participace
- d) Občané nejsou vůbec informováni o svých právech a možnostech participace
- e) Nevím

OTÁZKA č. 10. Našel by se ve Vašem okolí někdo, kdo by uvítal možnost rozšíření vzdělání v této oblasti? (Zaznačte platnou odpověď.)

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Určitě ne

OTÁZKA č. 11. Přemýšlel/a jste o tom, že byste po ukončení studia svoji profesní dráhu směřoval/a do oblasti občanského vzdělávání dospělých? (Zaznačte platnou odpověď.)

- a) Ano, tímto směrem bych se rád/a ubíral/a.
- b) Ne, tímto směrem se ubírat nechci
- c) Ještě nevím.

OTÁZKA č. 12. Jaká je Vaše ekonomická aktivita? (Zaznačte platnou odpověď.)

- a) zaměstnaná/ý
- b) nezaměstnaná/ý
- c) neaktivní (např. důchodci, mateřská/rodičovská dovolená, studenti prezenčního studia, osoba v domácnosti apod.)

OTÁZKA č. 13. V jaké oblasti pracujete? / V jaké oblasti jste naposledy pracoval/a, pokud Vaše odpověď na předchozí otázku byla b nebo c)? (Zaznačte platnou odpověď.)

- a) V nevládním neziskovém sektoru
- b) Ve státním/veřejném sektoru
- c) V soukromém (tržním) sektoru

OTÁZKA č. 14. Jaké je Vaše postavení v zaměstnání? (Zaznačte platnou odpověď)

- a) Zaměstnanec
- b) OSVČ
- c) zaměstnavatel
- d) jiné

OTÁZKA č. 15. Vaše nejvyšší doposud dosažené vzdělání. (Zaznačte platnou odpověď)

- a) SŠ
- b) VŠ bakalářské
- c) VŠ magisterské
- d) VŠ doktorské

OTÁZKA č. 16. Jaké je Vaše pohlaví? (Zaznačte platnou odpověď)

- a) Žena
- b) Muž

OTÁZKA č. 17. Vaše věková skupina (Zaznačte platnou odpověď)

- a) 18 – 24 let
- b) 25 – 40 let
- c) 41 – 55 let
- d) 55 – 65 let
- e) Více než 65 let